

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
BİLİM DALI

**İLGİLERİN MESLEK, DERS
SEÇİMİ VE ORTAÖĞRETİM
KURUMUNA ETKİLERİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Dilek ATALAY

İSTANBUL, 2008

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
BİLİM DALI

**İLGİLERİN MESLEK, DERS
SEÇİMİ VE ORTAÖĞRETİM
KURUMUNA ETKİLERİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Dilek ATALAY

060712110

Tez Danışmanı:

Yrd. Doç. Dr. Seval AKBIYIK

İSTANBUL, 2008

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı olarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı bir yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim. .../.../...

İmza

JÜRİ SAYFASI

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında İstanbul Çengelköy’de doğdum. İlk, orta ve lise tahsilimi İstanbul’ da bitirdikten sonra, 2002 yılında Konya Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Öğretmenliği bölümüne girdim. Konya Selçuk Üniversitesinden 2006 yılında mezun oldum. Şu anda Cağaloğlu And. Moda Tasarımı Meslek Lisesinde Çocuk Gelişimi branş öğretmeni olarak görev yapmaktayım.

İLGİLERİN MESLEK, DERS SEÇİMİ VE ORTAÖĞRETİM KURUMUNA ETKİLERİ

Tezi Hazırlayan: Dilek ATALAY

TÜRKÇE ÖZET

Bireyin gelişiminde eğitimin yeri tartışılmaz. Eğitimin kritik dönemlerinde yapılmış olan bu tercihler kişinin yaşam kalitesini etkilemektedir. Bireyin eğitim kurumunu, mesleğini seçme özgürlüğü her zaman için bulunmaktadır. Ancak bu tercihlerin doğru şekilde yapılabilmesi için kişinin neyi niçin istediğini, ne gibi ilgi ve yeteneklere sahip olduğunu, bedensel, zihinsel ve ekonomik olanaklar yönünden gerçekçi bir ön görüşe sahip olması, mevcut seçeneklerini bu kriterleri göz önüne alarak değerlendirmesi ve meslek\alan seçimi ile ilgili kararını vermesi gerekir.

Görev yaptığım ortaöğretim kurumunda gözlemlediğim kadarıyla öğrencilerin ilgilerinin seçmiş oldukları alanlar ile örtüşmesi sonucunda eğitim kalitesinin arttığı ya da tam tersi durumda öğrencinin çeşitli nedenlerle ilgileri dışında bir alana dolayısı ile mesleğe yönelmenin getirmiş olduğu kişisel kabullenmemeyi, okulda disiplin problemlerinin oluşmasını, yaptığı işten hoşnutsuzluğun olumsuz geri bildirimlerinin eğitim sürecini olumsuz etkilediğini tespit etmiş durumdayım.

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin ilgilerinin farkına varması ve onları alan seçiminde yönlendirme konusunda ne derece başarılı rehberlik çalışması yapıldığının tespit etmesidir.

Anahtar Kelimeler: Gelişim, Eğitim, İlgi, Mesleki Rehberlik, Alan/

Bölüm

THE EFFECTS OF INTERESTS ON CHOOSING PROFESSION, CLASS SUBJECT AND MIDDLE SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Presented By: Dilek ATALAY

ABSTRACT

The importance of education on the development of an individual absolutely cannot be argued. The choices made in critical education periods affect the individual life's quality. However, in order to make right choices; the person has to know what he/she wants, why he/she wants it, like what interest and talents he/ she has. He/ she has to have realistic foresight on the aspect of physical, mental and economical possibilities, evaluate his/her existent choices considering this criteria and made decision about his/ her profession choice.

As far as I have observed in the school I'm working, I have determined that the quality of education increases when the students' interests match their choices on their profession or on the contrary, the results which occur when the students make choices about the career branches different from their interests create individual unacceptance, discipline problems at school and the negative feedback of being discontented on the work influences their education process in negative way.

The aim of this work is making the students of middle school institutions aware of their interests and determining that how successful consultant studies on the subject of orientating the students to choose their branch.

Key Words: Development, Education, Interest, Professional Consultant,
Branch

İÇİNDEKİLER

YEMİN	
JÜRİ SAYFASI	
ÖZ GEÇMİŞ	
TÜRKÇE ÖZET VE ANAHTAR KELİMELE	
İNGİLİZCE ÖZET VE ANAHTAR KELİMELE	
TABLOR LİSTESİ	V
ŞEKİLLER LİSTESİ	VI
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

BİREYİN GELİŞİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. GELİŞİM, ÖĞRENME KAVRAMLARI, TANIMLARI VE GELİŞİMİ ETKİLEYEN ETMENLER

1.1 Gelişim ve Dinamikleri	3
1.2 Zekâ	4
1.3 Eğitim	8
1.4 Öğretim	9
1.5 Öğrenme	11

2. BİREYİ TANIMA VE DEĞERLENDİRME

2.1 Bireyi Tanımının Önemi	11
2.2 Bireyin Gelişimi ve Değerlendirmesi	12
2.3.Gelişmeyi Değerlendirmede Ölçülmesi Gereken Nitelikler	12
2.4 Başarıyı Değerlendirme ve Kullanılan Yöntemler	12
2.5 Öğrencinin Kendini Değerlendirmesi	13
2.6 Değerlendirmede Kullanılan Bilgi Kaynakları ve Araçları	13
2.7 Testlerle Ölçülemeyen Hedefler	14

3. PSİKOLOJİK TESTLER

3.1 Psikolojik Testlerin Tanımı ve Tarihçesi	14
3.2 Psikolojik Testlerin Sınıflandırılması	16
3.2.1. Ölçülen Nitelik ve Amacına Göre Testler	16
3.2.2. Maksimum Performans ve Davranış Testleri	16
3.2.3. Bireysel Testler ve Grup Testleri	16

3.2.4. Genel ve Özel Yetenek Testleri	17
3.2.5. Özel Yetenek ve Psikomotor Testleri	17
3.2.6. Yaratıcılık Testleri	17
3.2.7 Güzel Sanat Yeteneğini Ölçen Testler	17
3.2.8 Kâğıt-Kalem Testleri ve Performans Testleri	18
3.2.9 Dile Dayanan ve Dile Dayanmayan Testler	18
3.2.10 Sürat ve Güç Testleri	18
3.3 Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler	18
3.4 Testlerde Bulunması Gereken Özellikler	21
3.4.1 Güvenirlilik	21
3.4.2 Geçerlik	22
3.5 Psikolojik Testlerin Avantajlı Olan Yâda Olmayan Yönleri	23

II. BÖLÜM

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İLGİ VE YETENEKLERİNİN TESPİTİ

1. ORTAÖĞRETİM ÇAĞI GENÇLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ	24
2. MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ	25
2.1 Mesleğin Tanımı ve Gençlere Mesleklerin Tanıtılmasının Önemi	25
2.2 Ailelerin, Öğrencilerin İlgi, Yetenek; Değerlerin Tespitine ve Meslek Seçimine Etkisi	28
2.3 Okulların, Öğrencilerin İlgi, Yetenek, Değerlerin Tespitine ve Meslek Seçimine Etkisi	29
3. İLGİ, YETENEK, TUTUM VE DEĞERLERİN ÖLÇÜLMESİ	
3.1 İlginin Tanımı ve İlgi Alanları	31
3.2. Bireysel Niteliklerin İlgiye Etkileri	36
3.3 İlginin Ölçülmesi	37
3.4 İlgi Envanterlerinin Geliştirilmesine İlişkin Yaklaşımlar	39
3.5 İlgi Envanterleri	40
3.5.1 Gazete Haberleri Testi	40
3.5.2 Akademik Benlik Kavramı Ölçeği	41

3.5.3 Kendini değerlendirme Envanteri	42
3.5.4 KUDER İlgi Alanları Tercih Envanteri	44
3.5.5 Strong Meslek İlgi Envanteri	45
3.5.6 Edwars Kişilik Tercih Envanteri	46
3.5.7 Mesleki Yönelim Envanteri	47
4. YETENEĞİN TANIMI VE YETENEK TÜRLERİ	47
4.1 Yetenek Envanterleri	51
4.1.1 Genel Yetenek Test Bataryası	52
4.1.2 Farklı Yetenek Testleri	52
5. TUTUM TANIMI VE ÖLÇÜLMESİ	53
5.1 Tutumun Ölçülmesi ve Ölçek Türleri	53
6. DEĞERLERİN TANIMI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ	54
6.1 Değerlerin Ölçülmesi	55

III. BÖLÜM

İLGİLERİN MESLEK, DERS SEÇİMİ VE ORTAÖĞRETİM KURUMUNA ETKİLERİ

1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1.1 Evren ve Örneklem	56
1.2 Veri Toplama Yöntemi	58
1.3 Veri Analiz Yöntemi	59

2. ANALİZ DEĞERLENDİRME

2.1 İstanbul Evreninde Öğrencilere Uygulanan Akademik Benlik Kavramı Ölçeklerinin Değerlendirilmesi	60
2.1.1 Fatih İlçesi Örneklemi Akademik Benlik Kavramı Ölçeklerinin İlgi Ortalamalarının Değerlendirilmesi	60
2.1.2 Üsküdar İlçesi Örneklemi Akademik Benlik Kavramı Ölçeklerinin İlgi Ortalamalarının Değerlendirilmesi	68
2.1.3 İstanbul İli Evreni Fatih İlçesi Ve Üsküdar İlçesi Örneklemleri Akademik Benlik Kavramı Ölçeklerinin İlgi Ortalamalarının Genel Değerlendirilmesi	76

2.2 İstanbul Evreninde Öğretmenlere Uygulanan Kendini	
Değerlendirme Envanteri Ölçeklerinin Değerlendirilmesi	78
2.2.1 Fatih İlçesi Örnekleme Kendini Değerlendirme	
Envanteri Ölçeklerinin İlgili Ortalamalarının	
Değerlendirilmesi	78
2.2.2 Üsküdar İlçesi Örnekleme Kendini Değerlendirme	
Envanteri Ölçeklerinin İlgili Ortalamalarının	
Değerlendirilmesi	86
2.2.3 İstanbul İli Evreni Fatih İlçesi Ve Üsküdar İlçesi	
Örneklemleri Kendini Değerlendirme Envanteri	
Ölçeklerinin İlgili Ortalamalarının Genel	
Değerlendirilmesi	94
SONUÇ	96
KAYNAKÇA	98
EKLER	
EK 1: Akademik Benlik Kavramı Ölçeği	100
EK 2: Kendini Değerlendirme Envanteri	109
EK 3: İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Uygulama İzin	
Belgesi Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İlgili Yazısı	120
EK 4: İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Uygulama İzin	
Belgesi Valilik Makamına İlgili Yazısı	121
EK 5: Final Dergisi Dershanesi Beşiktaş Şubesi ABKÖ ve KDE	
Anketlerinden Faydalanma İzin Belgesi	122

TABLÖLÄR LİSTESİ

TABLO NO:

SAYFA NO:

- 1: Eğitim ve Öğretimin Karşılaştırılması
- 2: İstanbul İli Ortaöğretim Kurumlarının Sayısı

10
56

GRAFİKLER LİSTESİ

GRAFİK NO:

SAYFA NO:

1: Fatih İlçesi Cibali Lisesi Öğrencileri (Fen Alan)	
ABKÖ İlgi Ortalaması	60
2: Fatih İlçesi Sultanahmet End. M.L. Öğrencileri	
(Elektrik-Elektronik Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması	62
3: Fatih İlçesi Cağaloğlu And. Moda Tas. M.L	
Öğrencileri (Çocuk Gelişimi Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması	64
4: Fatih İlçesi Geneli ABKÖ İlgi Ortalaması	66
5: Üsküdar İlçesi Çengelköy Lisesi Öğrencileri (Fen Alanı)	
ABKÖ İlgi Ortalaması	68
6: Üsküdar İlçesi Mithatpaşa Kız Meslek Lisesi Öğrencileri	
(Çocuk Gelişimi Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması	70
7: Üsküdar İlçesi Haydarpaşa End. M.L. Öğrencileri	
(Elektrik-Elektronik Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması	72
8: Üsküdar İlçesi Geneli ABKÖ İlgi Ortalaması	74
9: İstanbul İli Fatih Ve Üsküdar İlçesi ABKÖ İlgi Ortalaması	76
10: Fatih İlçesi Cibali Lisesi KDE İlgi Ortalaması	78
11: Fatih İlçesi Cağaloğlu And. Moda Tas. M.L. KDE İlgi Ortalaması	80
12: Fatih İlçesi Sultanahmet End. M.L. KDE İlgi Ortalaması	82
13: Fatih İlçesi Genel KDE İlgi Ortalaması	84
14: Üsküdar İlçesi Çengelköy Lisesi KDE İlgi Ortalaması	86
15: Üsküdar İlçesi Mithatpaşa Kız M.L. KDE İlgi Ortalaması	88
16: Üsküdar İlçesi Haydarpaşa End. M.L. KDE İlgi Ortalaması	90
17: Üsküdar İlçesi Genel KDE İlgi Ortalaması	92
18: İstanbul İli Fatih Ve Üsküdar İlçesi Genel KDE İlgi Ortalaması	94

KISALTMALAR

ABKÖ	Akademik Benlik Kavramı Ölçeği
AND. M.L.	Anadolu Meslek Lisesi
END. M.L.	Endüstri Meslek Lisesi
KDE	Kendini Değerlendirme Envanteri

GİRİŞ

Günümüzde meslek seçiminde bireylerin ilgi alanları ile seçmiş oldukları alan-bölüm tutarlılığı önem taşımaktadır. Çünkü birey ilgileri ile örtüşen bir alanda eğitim aldıktan sonra bu alana uygun mesleği seçmektedir. Bu mesleğe uygun yaşam tarzını, prensiplerini, yaşam kalitesini seçmesi de ilgi–alan tutarlılığına bağlıdır.

Bu tutarlılık oluşturulurken bireyin huy ve karakter özelliklerinin yanı sıra yaşadığı çevrenin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, ailenin bireyden beklentileri, bazen ailenin baskıcı tavırlar sergilemesi yoluyla baskın bir güç olmakta, bireyin özgürce alan-meslek seçmesine engel oluşturmaktadır.

Bu engeller nedeniyle ilgileri dışında eğitim kurumlarına bireysel bilgisizlik, farkında olmayış ve ekonomik kaygılarla yerleşmeye mecbur olan / bırakılan öğrenciler, söz konusu tutarlılığı gösteremedikleri için ileride içinde bulunacakları meslek grubunu ve getirilerini benimsemeyecekler, topluma bu algılarını olumlu şekilde yansıtamayacaklardır. Aynı zamanda bu mecburiyet öğretmen-öğrenci arasında sağlıklı bir iletişimin kurulmasında engel olacak, öğretmenler bu mecburiyetin gereğini kavrayamayacak, dolayısıyla bu aşamada, okulda disiplin sorunlarına, genel olarak ise eğitim anlayışında bozukluklara neden olacaktır

Bu sebeple araştırmanın amacı, orta öğretim kurumlarında seçtikleri bölümde eğitim alan öğrencilerin, ilgileri doğrultusunda bir alanda eğitim alıp almadıkları, yani meslek seçiminde ilgi-alan tutarlılığının etkisini ortaya koymak ve mesleki yönlendirmenin ne derece yeterli olduğunu tespit etmek, söz konusu yeterlilik doğrultusunda iyileştirme için önerilerde bulunabilmektir.

Bu araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, bireyin gelişimi ile ilgili kavramları ve gelişimi değerlendirmeyi, ikinci bölümde ise ortaöğretim kurumu öğrencilerinin ilgi ve yeteneklerinin tespitinin önemi ve meslek seçimine etkileri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ilgilerin öğrencilerin alan / dal, meslek, ders seçimi ve ortaöğretim kurumuna etkilerini araştırmak üzerine ortaöğretim kurumlarında anket çalışması yapılmış ve değerlendirilmiştir. Bu bölümde araştırma evreni olan İstanbul

ilini temsilen rast gele yöntem ile Üsküdar ve Fatih İlçeleri seçilmiştir. Bu ilçelerden yine rast gele yöntem ile tespit edilen bir genel lise, bir kız meslek lisesi ve bir endüstri meslek lisesinde bulunan toplam 188 öğrenci ve 18 idareciye envanter uygulaması yapılmıştır. Bu bilgiler ışığında öğrenci ilgilerin alan – dal, meslek seçimi ile ilişkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

BİREYİN GELİŞİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. GELİŞİM, ÖĞRENME KAVRAMLARI, TANIMLARI VE GELİŞİMİ ETKİLEYEN ETMENLER

GELİŞİM VE DİNAMİKLERİ

“Gelişim insanın beden yapısı, duygusal ve zihinsel özellikleri bakımından düzenli bir biçimde değişmesi ve istenilen, beklenen görevleri yapabilecek bir duruma gelmesidir.”¹

Gelişimde var olan şey vücudumuzun kendisinden beklenen davranışları yerine getirecek şekilde değişmesi ve koordinasyon içinde diğer organlarla çalışmasıdır. Bu beklentilerimizden bir kaçından bahsetmek gerekirse örneğin; bir çocuğun yemeğini bağımsız yiyebilmesi için öncelikle çeşitli uzuvlarına ait kaslarının (kol, el, parmak gibi) bir bütün halinde işlevini yerine getirmesi, ayrıca el-göz koordinasyonunun sağlanması ve yemek yeme davranışının bu şekilde oluşmasını sağlamaktadır.

Gelişim kavramının dinamikleri içerisinde yer alan bir kavram vardır. Fiziksel gelişim; biz canlıların bedensel yönü ile ilgilidir. Daha çok ağırlık, boy, hatta organlarımızın belirli zamanlarda içinde bulunduğu hacmi ele alır. İnsanoğlunun içinde bulunduğu döneme bağlı olarak büyüme bazen hızlı bazen de yavaş olmaktadır.

Gelişimin tanımında da bahsedildiği gibi organlarımızın görevlerini yerine getirebilmesi için gelişmesi gerekli ancak aynı zamanda o görevi yerine getirebilecek olgunluğa erişmesi gerekmektedir. Bu olgunluk biyolojik (fiziksel) olgunluktur. Organlarımızdan bu olgunluğu beklediğimiz kadar bir problemi çözmesi gerektiğinde beynimizden de (zekâ) bu olgunluğa ulaşmasını bekleriz.

Örneğin; önce emekleme, sonra adım atma sonra yürüme gibi organların zamanla olgunlaşması ve kişide bir hazır oluşluğun varlığı ile yürüme eyleminin gerçekleşmesi veya çok karmaşık problemleri belli öğrenme yaşantıları geçirmeden ve düşünme ile ilgili organlarımız yeterli olgunluğa erişmeden çözülemeyeceği gibidir.

¹ Ülgen,G, Fidan ,E, Çocuk Gelişimi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,İstanbul 2003,s.25

Dış etkilerin baskısıyla gerçekleşmesi imkânsız olan kişiden kişiye göre değişen organlarının, uzuvlarının ya da zihinsel kapasitesinin bir işi yapabilecek hale gelmesi ve bunun ardından kişinin kendisini hazır hissetmesi ve kendinde beklenen davranışı yapmasını hazır olma olarak tanımlama yapılabilir.

1.2 ZEKÂ

“Zekâ; İnsanın öğrenme sürecinde, anlama, kavrama, parçaları veya bilgileri ilişkilendirme, bütünleştirme, değerlendirme ve yorumlamalar yapma aşamalarında yönlendirici olan bilişsel ve duyuşsal özelliklerle yakından ilişkili bir kavramdır. Zekâ bireyin yetenekleriyle yakından ilişkili olan davranışların bir özelliğidir. Kısaca zekâ, insanın çevresine uyum sağlamasında herhangi bir şeyi öğrenmesinde, kullanmasında veya bulunmasında etkili olan özelliklerini ifade etmektedir. Bu özelliklerin farklı olması insanları farklı kılmaktadır.”¹

Zekâyı farklı boyutta ele alan birçok bilim adamı vardır. Bunlarda biri de Thorndike dır. “Thorndike zekâyı üç boyutta ele almıştır. Bunlar;

- 1- Sosyal Zekâ Boyutu: İnsanlar anlama ve onlarla ilişki kurma ile ilgilidir. Kısaca sosyal hayatta uyum sağlamayla ilişkili olan zekâ boyutudur.
- 2- Soyut Zekâ Boyutu: Matematiksel becerilerle ilgili zekâdır.
- 3- Mekanik Zekâ Boyutu: Psikomotor becerilerle ilişkilidir. Çeşitli araç-gereç ve makineleri anlama ve kullanma yeteneği mekanik zekânın içinde yer almaktadır.”²

“Zanden; zekice davranışları şöyle özetlemiştir;

1. Gelişi güzel olmaktan çok amaçlı ve kararlı olma
2. Rast gele olmaktan planlı olma
3. Basmakalıp olmaktan çok bilgili ve sezgili olma
4. Yenilikler bulma
5. Kendi varlığını kabul etme
6. Yönetmeye hazır olma eğilimidir.”³

¹ Güney, S., Davranış Bilimleri, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,2006,s.167

² Güney, a.g.k.,s.167

³ Ülgen,Fidan, a.g.k., s.155

Piaget e göre ise bir yandan kalıtsal faktörler, sinir sistemi ve duyu organlarının biyolojik yapısı diğer taraftan bireyin karşı karşıya kaldığı, çevreden gelen uyarıcılar zekâ gelişimini etkiler.

“Gardner Çoklu Zekâ kuramını 1980 li yılların başında ortaya atmıştır. Gardner a göre bir tek zekâ yerine birçok yetenekten söz etmek gereklidir.

Bunlar;

1.Mantıksal / Mekaniksel Zekâ: En hızlı geliştiği dönem ergenlik dönemidir. Bilimsel düşünme kavramıyla sıklıkla söz edilmek istenen budur. Tümevarım ve tümdengelim yoluyla çıkarsamalarda bulunabilmeyi, sayı ve kavramları ustalıkla kullanabilmeyi ve neden – sonuç ilişkilerine duyarlı olmayı ifade eder.

İlgili davranışlar:

- Soyut modelleri tanıyabilmek
- Tümevarım ve tümdengelim yöntemlerini kullanabilme, ilişki ve bağlantıları kolayca bulmak
- Matematiksel problemleri çözebilme ve bundan haz duymak
- Satranç gibi zihinsel beceri gerektiren oyunlardan zevk almak
- Deney yapmaktan hoşlanmadır.”¹

Bu zekâ alanını kullanan kişilerin mühendislik, soyut bilimlere yöneldiği görülmektedir.

2. “Bedensel – Kinestetik Zekâ: Kişinin bedeninin farkında olması ve fiziksel hareketlerdeki ustalığı ifade eder. Sporcuların bu zekâda üstün oldukları kabul edilir. İlgili davranışlar:

- Bedensel hareketlerini kontrol edebilir.
- Sportif çalışmalarda başarılıdır.
- Bedensel etkinlikler yoluyla bedeninin farkındadır.
- Yüz – beden ifade yollarını ustalıkla kullanır.
- El – parmak koordinasyonunda beceriklidir.”²

¹ Bacanlı, a.g.k.s.121

² Bacanlı, a.g.k.,s.121

Daha çok bedensel koordinasyon gerektiren etkinliklerle ilgili olma en belirgin özellikleridir. Dans, gösteri sanatları, spor alanlarında üstün başarı sahibi olurlar.

3. “Kişiler arası – Sosyal Zekâ: Etkili konuşma, etkili dinleme ve etkili iletişim kurma, birlikte çalışma gibi etkinliklerde ortaya çıkar. Bu zekâ türüne sahip olan kişiler başkalarının duygularını doğru olarak teşhis edebilir, özellikle kişiler arasındaki farklılık ve benzerliklere karşı duyarlıdırlar.

İlgili davranışlar:

- Sözlü ve sözsüz iletişimde beceriklidirler.
- Sosyal ortamlarda bulunmayı severler.
- Arkadaşlarıyla iyi geçinirler.
- Başkalarının davranışlarının ardındaki niyetleri fark ederler.
- Grupla canlılık ve hareket getirirler.
- Başkalarıyla iş birliği içinde çalışırlar.”¹

Kişiler arası iletişimin ve ilişkileri yürütme konusunda olan yeteneklerini en iyi şekilde mesleklerine ekleyerek çok iyi yönetici ve satış işleri uzmanı vb.. birimlerde faaliyet gösterebilirler.

4. “Benlik Bilgisi: Kişinin kendini tanıması, içsel durumlarının farkında olması, manevi duygularının farkında lığı gibi özellikleri içerir.

İlgili davranışlar:

- Bir konu üzerinde yoğunlaşabilir.
- Neyi nasıl yaptığının farkındadır.
- Farklı duygularının farkındadır ve bunları farklı şekillerde ifade eder.
- Derin düşünme becerisine sahiptir.
- Kendine güvenir.
- Kendi özelliklerinin farkındadır.”²

5. “Müzik – Ritmik Zekâ: Sesler karşı duyarlılığı ve ses ve tonlarını tanımayı ifade eder. İnsan sesi, doğal sesleri, müzik aletlerinin seslerindeki değişiklikleri, farklılaşmaları kolayca fark eder. Müzisyen ve sanatçıların bu tür zekâyı kullandıkları kabul edilir.

¹ Bacanlı, a.g.k.,s.122

² Bacanlı, a.g.k.,s.123

İlgili davranışlar:

- Şarkıların ritim ve seslerini hatırlayabilmek
- Sesler karşı duyarlı olmak
- Güzel şarkı söylemek
- Bir müzik aleti çalmak
- Sık sık kendi kendine mırıldanma ve beste yapmak”¹

Müziği, ritmi hissetme, bir müzik aleti kullanma özellikleri taşırlar, müzisyenlik yapabilirler. Sanat konusunda yaratıcı yeteneğe sahip bulunmaktalar.

6. “Görsel - Uzaysal Zekâ: Nesneleri görebilme ve görselleştirebilmeye dayanır. Zihninde çeşitli nesneler tasarlayabilir. Etrafını iyi gözlemleyebilir.

İlgili davranışlar:

- Hayal gücünü iyi kullanır.
- Zihinsel resimler çizmekten hoşlanır.
- Resim ve grafiklerle uğraşmaktan hoşlanır.
- Üç boyutlu modeller oluşturmaktan zevk alır.”²

7. “Sözel – Dil bilimsel Zekâ: Sözel zekâ kişinin dili yazılı ya da sözlü olarak iyi kullanmasıdır.

İlgili davranışlar:

- Başkalarını konuşarak ikna edebilir.
- Açıklama yapmayı, öğretmeyi sever.
- Espri yapmaktan zevk almak.
- Hafızası güçlüdür.
- Duyduğu şeyleri yorumlamaktan zevk alır.
- Okumayı sever.”³

Sosyal hizmetler alanında çalışmalar gösterir. Gazeteci, öğretmen, psikolog vb.. mesleklere yatkınlıkları vardır.

8. Doğacı Zekâ: Doğal olay ve nesnelerle ilgilenmekten hoşlanmayı kapsamaktadır.

İlgili davranışlar:

- Bitki ve hayvanlarla ilgilenme.
- Doğaya karşı ilgili ve duyarlı olma.

¹ Bacanlı, a.g.k.,s.123- 124

² Bacanlı, a.g.k.,s.124

³ Bacanlı, a.g.k.,s.125

Zekânın ne olduğu hakkında uzun yıllar konuşulmuş ve genelde kişinin çevresine uyum sağlama, başkalarının öğretiminden yararlanmaksızın problem çözme olarak tanımlanabileceği konusunda karara varılmış.

Zekâ konusunda çalışan çeşitli kuramcılar olmasına rağmen, ülkemiz için uyarlanabilen zekâ ölçme araçları; Wechsler tarafından geliştirilen testlerdir. Günümüzde en kapsamlı ve geçerli zekâ ölçme aracı olarak değerlendirilir.

Wechsler zekâyı şöyle tanımlamaktadır: “Zekâ, bireyin amaçlı davranma, mantıklı düşünme ve çevresiyle ilişkilerinde etkili olma kapasitesinin tümüdür.”¹

Eğitimde öğrencilerin zekâ türlerine uygun eğitim – öğretim yapılacak olursa bu öğrenci başarısını artırıcı bir yöntem olur. Eğitimcinin üstüne düşen görev öğrencinin ilgi ve yeteneklerini öğrenciye gerekli rehberliği yaparak ortaya çıkarmaktır. Bu bilgilerden yararlanarak gerekli eğitim ortamını düzenlemek ve öğrenmede başarıyı elde etmektir.

1.3 EĞİTİM

Eğitim, yaşam boyu farklı ortamda devam eden çok boyutlu bir kavramdır. Eğitim kavramı ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları;

—“Eğitim insan davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istenilen yönde değişme meydana getirme sürecidir.”²

— “Eğitim, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir.”³

—“Eğitim, belli bir toplumun varlığını ve ilerlemesini garantiye almak amacıyla üyelerine gerekli bilgi, beceri, düşünce ve davranış kalıplarını aktarma sürecidir.”⁴

—“Eğitim, bireylerin içinde yaşadığı toplumun içinde uygulama değeri olan yetenek, tutum ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin toplamıdır.”⁵

“Eğitim kişilik, zekâ, ilgi ve yaşantılar gibi kuvvetlerin etkileşmesidir. Bu etkileşim sonucunda kişinin amaçları, bilgileri, davranışları, tavırları ve ahlak

¹ Aydın, B., Çocuk Psikolojisinin Temelleri, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1996,s.56

² Ertürk, S., Eğitimde Program Geliştirme, Meteksan Limited Şirketi, Ankara, 1984, s. 12

³ Fidan, N., Okulda Öğrenme ve Öğretme, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1986, s.6

⁴ Tan, M., Toplum Bilimlerine Giriş: Temel Kavramları, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1981, s.157

⁵ Anar, S., Davranış Bilimler, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1986, s.15

ölçüleri değişir. Modern eğitim, yalnız gelecekteki değil, bu günün davranışları ile de ilgilidir.”¹

Tanımları çeşitlendirmek mümkündür.

“Dewey’ in açmış olduğu okul A.B.D. de gerçek “Experimental” okul olarak tanımlanmıştır. Dewey fikirlerin ancak kontrol edilebildiği takdirde güvenilir hale geldiğini söylemektedir. Bu anlayışla, kendi zamanında çalışma halinde görülen ilgi-gayret, okul-toplum, bireycilik-toplumculuk, çocuk-program gibi teorilerin sentezini yapmaya uğraşmıştır.

Bu sentezi başlıca 4 noktada toplamak mümkündür:

1. Eğitim, hayata hazırlık değil, fakat hayatın kendisidir.
2. Eğitim, gelişimdir.
3. Eğitim, birikmiş yaşantıların devamlı suretle yeniden oluşumudur.
4. Eğitim, sosyal bir süreçtir.”²

Eğitimle ilgili olarak yalnızca Dewey değil birçok uzman görüş fikir ortaya atmıştır. Bunlardan elde edeceğimiz esas kanı; eğitimin yaşam boyu devam ettiği, kişinin geçmiş yaşantı ve deneyimlerinin eğitimi üzerinde önemli yer tuttuğudur.

1.4 ÖĞRETİM

Eğitiminin tanımında yer verildiği üzere plansız olarak yapılan ve hayat boyu süren bir yapıdır. Buna çok yakın ve sık sık karıştırılan bir kavram vardır ki bu öğretimdir. “Öğretim; bireyin yaşam boyu süren eğitiminin; okulda, planlı ve programlı olarak yürütülen kısmı ve bireyin öğretimini oluşturur. Bu tanım birey açısından dile getirilecek olursa öğrenim olur. Başka bir deyişle öğretim eğitim etkinliğinin içinde olan bir faktördür.”³

Çelikkaya öğretimi; “Öğrenme olayını gerçekleştirmek için yapılan sistemli anlatım ve beceri kazandırma olayı, kişiye yapılan planlı etkiler süreci ve planlı, programlı anlatım olarak ifade etmiştir.”⁴

Çelikkaya Öğretim tanımı ile ilişkilendirerek öğrenmenin tanımını ise; “Kişinin çevresiyle etkileşimi sonucunda kişide oluşan davranış değişikliği olarak yapmıştır.”⁵

¹ Varış, F. Eğitim Bilimlerine Giriş, Sevinç Matbaası, Ankara1981, s.36

² Varış, a.g.k.,s.44

³ Varış, a.g.k.,s.20

⁴ Çelikkaya,H., Eğitim Bilimlerine Giriş, Alfa Yayınları,İstanbul, 2006,s.104

⁵ Çelikkaya, a.g.k.,s.105

Genel olarak kişilerde öğrenmeyi sağlayacak tüm faaliyetlere öğretme denir. Eğitim ve Öğretimi karşılaştıracak olursak tanımlar daha netleşecektir.

Tablo 1. Eğitim ve Öğretimin karşılaştırılması¹

EĞİTİM	ÖĞRETİM
Zaman ve mekân yönünden kapsamlı, sürekli ve çok boyutludur.	Öğretimde zaman ve mekân kadar öğretmen, velinin, öğrencinin beklentileri de saptanmıştır.
Eğitimde tesadüfî olan tecrübelerden de faydalanılır. Bunlar eğitsel olabilir fakat olmaya bilirde.	Öğretimde tesadüfî yaşantılar yoktur. Her şey planlı, programlı güdümlü ve desteklidir.

“Hilgard, öğrenmenin gerçekleşmesi için dikkat edilmesi gereken noktaları şöyle belirtmektedir:

1. Öğretirken öğrencinin kavrama gücünü göz önünde bulundurmak gerekir
2. Motive edilen bir insan motive edilmeyene göre daha kolay öğrenir.
3. Motivasyonun ölçülü olmasına dikkat edilmesi gerekir.
4. Ödüllendirme ile kontrol edilen öğrenme, genellikle ceza ile kontrol edilen öğrenmeye oranla daha etkindir.
5. Bireyin içinden gelen uyarım, dışardan empoze edilen uyarıma oranla daha etkili öğretim sağlar.
6. Öğretimde esas olan başarıdır.
7. Bireyin kendileri ile gerçekçi olan amaçları saptamaları hususunda yetiştirmeleri gerekir. Burada birey ilgi, yetenek ve yeterliliklerinin farkına vardırılmalı ve seçim konusunda cesaretlendirilmelidir.”²
8. “Öğrenme ile geçmiş tecrübeler arasında ilişki vardır. Bu tecrübeler öğrenmeyi kolaylaştıracağı gibi, öğrenmeyi engelleyebilir ya da geciktirebilir.
9. Bireyin öğretim sürecine aktif katılımının sağlanması esastır.
10. Öğrenciye göre anlamlı olan konuların anlamsız ve anlaşılması güç olan konulara oranla daha kolay öğrenilir.
11. Becerilerin iyi öğrenilmesinde en iyi yöntem sık yapılan tekrarlardır.

¹ Eğitim ve Öğretimin karşılaştırılması isimli tablo, Dilek Atalay tarafından hazırlanmıştır.

² Varış, a.g.k. s.22

12. Bireyin çalışma alışkanlıkları, hatalarını ve doğru yaptığı çalışmaların hangileri olduğunu bilmesi öğrenmeye yardım eder.

13. Öğrenci öğrenme ile ilgili tecrübeleri arasındaki ilişkileri bizzat bulur ve ilişkileri gerekli durumlara uygulama tecrübesi kazanırsa, öğrendiği şeyleri başka konulara transfer etmesi kolaylaşır.

14. Uzun süreli hatırlanması istenen konuları sabitleştirmek için, ayrı zamanlarda ara sıra yapılan hatırlatmalar faydalı olacaktır.”¹

Çağlar boyunca birçok araştırmacı bu konular üzerinde durmuş ve fikirler ortaya atmışlardır. Modern eğitim – öğretim sisteminde üzerinde durulması gereken konu bireylerin farklılıklarının üzerinde durulması, onların ilgi ve yeteneklerinin ortaya çıkarılması, bireylerin öncelikle kendilerini tanımalarının sağlanması ve kendi yaşantıları ile ilgili kararları bu edindikleri bilgiler üzerinden vermeleri için gerekli rehberliğin sağlanmasıdır.

1.5 ÖĞRENME

Bir yandan kaslar, kemikler ve organlar büyürken, kullanılacak duruma gelirken yani olgunlaşırken çocuk öğrenme olarak tanımlayabileceğimiz tecrübeler yaşamaya başlarlar. Bu tecrübeler sonucunda karşılaştıkları olumlu ya da olumsuz davranışlar ile öğrenmeyi hayatları içinde kullanırlar ve davranışlarını buna göre şekillendirirler.

“Yani öğrenme; organizmanın tekrar ve yaşantıları yoluyla kalıcı izli davranış değişikliğinde bulunmasıdır.”²

2. BİREYİ TANIMA VE DEĞERLENDİRME

2.1 BİREYİ TANIMANIN ÖNEMİ

Okuldaki ölçme ve değerlendirmenin “öğrencileri tanıma” işlevi eğitim ve öğretim faaliyetlerinin başında gelir.

“Bireyin tanınması genellikle ve birinci derecede öğrenci gelişiminin hızlandırılması, öğrenin faaliyetlerinin planlanması daha verimli hale getirilmesi, eğitim ve öğretimi engelleyen kişisel problemlerin ortadan kaldırılması, öğretmenin, öğrencileri bireysel yetenek, beceri ve ilgilerine göre yönlendirilmesinde önemli rol

¹Çelikkaya, a.g.k., s.23

² Bacanlı, H. Gelişim Ve Öğrenme, Nobel Yayın, 2001,Ankara, s.145

oyunar. Bireyin tanınması etkili bir öğretim, psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti için gereklidir.”¹

2.2. BİREYİN GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRMESİ

İnsanoğlu çok çeşitli gelişim aşamalarını hayatının çeşitli kısımlarında geçirmektedirler. Görünen değişim fiziksel olduğu kadar, görünmeyen ve bazen sadece kişinin ortaya koymuş olduğu ürünle ölçüle bilen zekâ gelişimi, duygusal gelişim vb... yer almaktadır.

Okullarda öğrenci gelişimleri biz eğitimciler tarafından sıklıkla kontrol edilmektedir. Bu gelişimin gözlenebilmesi içinde bir öğrencinin başlangıç ya da girişteki öğrenim durumu tespit edildikten sonra belirli bir öğrenim süresinin geçmesi ve tekrar öğrenci gelişiminin saptanması gerekir. Sonuçta gelişimi hakkında bir fikir edinebilinmesi için bu iki verinin karşılaştırılması gereklidir. Bu ölçümleri yapabilmek için farklı tür ve çeşitte ölçme aracı bulunmaktadır.

2.3 GELİŞMEYİ DEĞERLENDİRMEDE ÖLÇÜLMESİ GEREKEN NİTELİKLER

Okullarımızda bilişsel değişmelerin çoğu; sözlü, yazılı ve objektif testler gibi tekniklerle ölçülmektedir. Eğitim hedeflerinin gerçekleşmesi için önemli yer tutan, kişisel ve sosyal gelişmeye ilişkin tutum ve davranışları yazılı ve sözlü sınavlarla değerlendirmek imkânsızdır. Gelişmenin tam olarak değerlendirilmesi için bu tutum ve davranışların ölçülmesinin göz ardı edilmemesi gereklidir.

2.4 BAŞARIYI DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER

“Eğitimde başarıyı değerlendirmek için kullanılan ölçütlerden bazıları;

- Öğrencinin bulunduğu eğitim-öğretim düzeyi için saptanan genel hedefler ve istendik davranışlar,
- Öğrencinin içinde bulunduğu sınıf ve grubun genel başarı derecesi,
- Öğrenilmesi gereken konuların tümü,
- Ülke ve yerel düzeyde geliştirilen başarı normları,
- Öğretmenlerin ve ilgili uzmanların kanıları,

¹ Özgüven, İ.E., Psikolojik Testler, PDREM Yayınları, Ankara 1994, s.121

- Öğrencinin kendi yetenek düzeyi,
- Öğrencinin eğitim programına girişteki başarı düzeyi,
- Öğrencinin sosyo-ekonomik düzeyi, içinde bulunduğu koşullar, olanaklar.”¹

Bu ölçütler ölçme öğrencinin gelişimini değerlendirmelerde ve yargıya ve sonuca varmada kullanılabilir.

2.5 ÖĞRENCİNİN KENDİNİ DEĞERLENDİRMESİ

Öğrencilerin kendinin farkında olması, kendini değerlendirmesi, eğitim ve öğretimde önemli yer tutmaktadır. Öğrenciler kendileri için önemli olan hedeflere karşı bilinçli olmalı, amaca ulaşmada kendilerinin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidirler.

Ölçme de kullanılan çeşitli testlerin beklide en faydalı yönü, öğretime yön verme ve öğrencilerin tek tek karşılaştıkları güçlükleri teşhis etmesini, ilgi ve yeteneklerini fark etmesini kolaylaştırmasıdır.

2.6. DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN BİLGİ KAYNAKLARI VE ARAÇLAR

Kişinin bilişsel nitelikleri, kişisel ve sosyal davranışları hakkında bilgi toplamak için çeşitli bilgi kaynaklarından, araç ve tekniklerden yararlanılabilir. “Bunlar:

- Kişinin kendisi,
- Kişinin yakınları,
- Psikolojik testler,
- Durumsal Testler,
- İşlem yolu (kişi davranışta bulunurken kişiyi gözlemek),
- Ürünün değerlendirilmesi ” dir.²

Bu araç yöntem ve teknikler içinde bulunulan ve araştırılması gereken konunun türüne göre farklılık göstermekte, bezende birkaç grup birden kullanılmaktadır.

¹ Özsoy, Y., Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknikleri, Ayyıldız Matbaası, Ankara,1968, s.15

² Özgüven, a.g.k.,s.131-132

2.7 TESTLERLE ÖLÇÜLEMİYEN HEDEFLER

“Okullarda uygulanan klasik çoktan seçmeli testler ve yazılı sınavlar ile ölçülemeyen davranışlar:

- Beceriler: Konuşma, sesli okuma, dinleme, laboratuarda deney yapma, resim yapma, bir müzik aracı çalma, sosyal ilişki kurma, vb... becerilerdir.
- İş Yapma Alışkanlıkları: Planlama becerileri, zamanını kullanma, malzeme kullanma, girişimci olma, yaratıcı olma, sabırlı olma, güvenilir olma, vb... becerilerdir.
- Sosyal Tavrılar: Başkalarının mutluluğunu düşünme ve katkıda bulunma, kanunlara ve kurallara uyma, devlet malına saygı gösterme, sosyal gelişmeye destek olma.
- Bilimsel Tavrılar. Açık fikirli olmak, yargıları değiştirmeye açık tutmak, sebep netice bağlantısına karşı dikkatli olmak, olayların nedenlerini araştırmaya istekli olmak.
- İlgiler: Eğitsel, mekanik, estetik, bilimsel, sosyal, boş zaman faaliyetleri ve meslek alanlarına ait ifade ettiği duyguları ve tercihleri.
- Değer Yargılar: Doğa, müzik, sanat, edebiyat, fizik becerileri ve sosyal yönden bu alanlarda var olan eserleri değerli tutmak, korum, hoşlanma ve doyum sağlama yönünden ifade edilen duygulardır.
- Uyum: Arkadaşları ile ilişkileri, methetme ve tenkit etme durumlarında gösterdiği reaksiyonlar, otoriteye karşı olan tutumu, duygusal kararlılık, kişisel ve sosyal uyumu, vb... gibi.”¹

3. PSİKOLOJİK TESTLER

3.1 PSİKOLOJİK TESTLERİN TANIMI VE TARİHÇESİ

Psikolojik testlerin tarihçesine bakıldığında insanoğlunun çeşitli ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıktığı görülmektedir. Örneğin; normal davranış göstereni anormalden ayırt etmede sınıflandırma testleri, aynı anda çok sayıda kişinin çeşitli nedenlerle değerlendirme ihtiyacının olması başarı ve yetenek testlerinin, vb... gelişmesini sağlamıştır.

¹ Özgüven, a.g.k.,s.131- 132

Psikolojik testler bazı davranışları standart ve objektif olarak gözlemlemeye yarayan ölçme araçlarıdır.

Başka bir tanımsa “Psikolojik testler bireylerin herhangi bir niteliğini ölçme amacıyla, evrenini temsil edecek şekilde seçilmiş standart uyarıcılar takımıdır. Bu tanımda psikolojik testlerin amacının bireylerin çok çeşitli niteliklerini ölçmek, dolayısıyla bireyler arasındaki nitelik farklarını ortaya koymak olduğu belirtilmiştir. Tanımda ifade edilen diğer bir husus, psikolojik testlerin ölçmeyi amaçladığı nitelikler evrenini temsil etmesi, test içinde soru veya maddelerin bu evreni iyi örneklemesi gerektiği vurgulanmaktadır.”¹

Bilimsel ölçme 19.yüzyılın ortalarından sonra psikologların bireysel çalışmaları şeklinde başlamıştır. James McKeen Cattell 1890'da ilk defa "zekâ testi" kavramını kullanmıştır. Alfred Binet ile Teodor Simon 1904 yılında normal eğitimin yapıldığı sınıflarda sürekli başarısız olan çocukların tanısı için geliştirdikleri değerlendirme sistemi ile psikolojik zekâ ölçme tekniği ortaya çıkmıştır. Binet testi zamanla gerekli düzeltmelerle dünyadaki tüm zekâ testlerinin klasik bir modelini oluşturmuştur.1931-1954 yıllarında ise ölçme psikometri adı altında teknolojik bir boyut kazanmıştır. Grup zekâ testleri I.Dünya Savaşı sonrası ordudaki psikologların çabası sonucunda A.B.D'de geliştirilmiştir. Yetenek ve beceri testleri ise, zekâ testlerinin sınırlı kaldığı okul, meslek ve iş başarısı gibi alanlarda daha yararlı ve kullanışlı olması için geliştirilmiştir. Kişilik testleri ise zekâ testlerine paralel olarak gelişmiştir ve öncüsü Kraepelin'dir. Başarı testleri nesnel, standart testlerdir ve 20.yüzyılın başlarında Thorndike'ın psikoloji laboratuvarında geliştirdiği ölçme ilkelerinden yararlanarak "Stanford Başarı Testleri" adı altında yayınlanmıştır.

“Psikolojik testleri çeşitli niteliklere ilişkin bireyler arasında var olan farkları ayırt etmeye yarayan ölçme araçları olarak düşündüğümüzde, Türkiye’ de psikolojik testlerin Osmanlı döneminde ve 16. asırda başladığı söylenebilir. Fatih Sultan Mehmet’ in Enderun Mektebine öğrenci seçerken bazı performans testlerinden faydalandığı bilinmektedir.”²

¹ Özgüven, a.g.k.,s.4

² Şahin,N., Testler Üzerine, Eğitim Hareketleri Dergisi, Ankara,sayı:268,1977, s.15

“Bilimsel olarak ülkemizde sistemli ölçme-değerlendirme çalışmalarının başlangıcı Binet-Simon Zekâ Testinin 1915'de İbrahim Alâeddin Gövsa tarafından arap harfleri ile “Zekâ Mikyası” adı altında çevirisiyle başlamıştır.”¹

İlerleyen yıllarda ülkemizde psikolojik testlerin kullanımı daha çok başarı testleri alanında olmuştur.

3.2 PSİKOLOJİK TESTLERİN SINIFLANDIRILMASI

3.2.1 “Ölçülen Nitelik ve Amacına Göre Testler: Psikolojik testler olarak adlandırılan ölçme araçları, testin ölçmek üzere hazırlandığı amacına ve ölçtüğü niteliğe göre beş büyük grupta toplanır:

A. Başarı Testleri	C. Kişilik Testleri	E. Tutum Testleri
B. Yetenek Testleri	D. İlgi Testleri	

3.2.2 Maksimum Performans Ve Davranış Testleri: Cronbach (1970) psikolojik testleri maksimum performans ve davranış testleri olarak ikiye ayırmıştır.

- A. Maksimum Performans Testleri: Başarı ve yetenekleri
B. Davranış Testleri: Kişilik, İlgi ve Tutumları ölçmekteydi.

Maksimum Performans testleri;1) ölçülen niteliğin açık seçik olması, 2) testle ilgili olarak geliştirilen doğru cevap anahtarını, test daha henüz uygulanmadan önce dış ölçütlere göre saptanabilmesi, 3) bu tür testlerde, test alan kişinin testten alınabilecek maksimum puanı alma yönünden güdülenmiş olması gibi temel özellikleri yönünden davranış testlerinden ayrılmaktadır.

Oysaki Davranış testlerinde dış ölçütle göre sorunun doğru ya da yanlış olarak nitelendirilecek bir anahtar söz konusu değildir. Test alan kişi, kendi bireysel özelliklerine göre soruları cevaplandırmaktadır.”²

3.2.3 “Bireysel Testler ve Grup Testleri: Psikolojik testler uygulandığı kişi sayısına göre de gruplandırılabilir. Bireysel Testlerde; testi uygulayan kişi, testi alan kişi ile yüz yüze bulunur. Soruları bireysel olarak iletir ve

¹ <http://www.ikademi.com/psikoteknik/120-turkiyede-kullanilan-psikolojik-testler.html> (26.01.2008)

² Özgüven,a.g.k., s.8

deneklerin vermiş olduğu cevapları anında değerlendirmek durumundadır. Standfor Binet Bireysel Zekâ Testleri, Wechsler Bireysel Zekâ Testi bu tür testlerdendir ve uygulamaları çok zaman almaktadır.

Grup Testlerinde ise; Öncelikle kısa sürede çok kişiye test uygulama ihtiyacından doğmuştur. Örneğin Üniversite sınavı, Akademik Personel Ve Lisansüstü Eğitim Seçme sınavı, Kamu personeli Seçme Sınavları gibi... Uygulaması üst düzey bir uzmanlık gerektirmez, değerlendirmesi ise bilgisayar ortamında rahatlıkla yapılabilir. ”¹

3.2.4 “Genel ve Özel Yetenek Testleri: Kişilerin yetenek ve becerilerine uygun ve diledikleri alanda eğitim, öğrenim almaları ya da bu alanlarda ki işlerde çalışmalarını sağlamak için psikolojik danışmanlık merkezlerinde sıklıkla kullanılan testlerdir. Kişilerin ilgi, yetenek, yetkinliklerini ölçmeyi hedefleyen testlerdir.”²

3.2.5 “Özel Yetenek ve Psikomotor Testleri: Özel yetenek testleri de psikolojik danışmanlar tarafından rehberlik ve danışma merkezlerinde veya iş bulma merkezlerinde, kişiye özgü belli yetenekleri değerlendirmeyi veya çok özel beceriler isteyen bir işe yatkınlıklarını saptamada kullanılır.

Özel psikomotor yetenek testleri ise; yetenek testleri arasında en çok ilgi gören ve gelişmiş olan psikomotor becerileri ölçen testlerdir. Bunlar tepki zamanı, el-kol-göz koordinasyonu uyarıcı – tepki duyarlılığı vb... gibi özel hareketleri kapsar.”³

3.2.6 “Yaratıcılık Testleri: Özel yetenek testlerinin bir başka türü de yaratıcılığı ölçen testlerdir. Kişinin üstün yaratıcı gücünü ortaya çıkarmaya çalışan çok çeşitli testlerden oluşmaktadır.

3.2.7 Güzel Sanat Yeteneğini Ölçen Testler: Resim, mimari, dekorasyon, grafik sanatlar gibi alanlara kimlerin yatkın olduğunu seçebilmek için, güzel sanatlara olan yeteneği ölçen testler de geliştirilmiştir. Kişinin artistik

¹ Özgüven, a.g.k.,s.9

² Özgüven, a.g.k s.10

³ Özgüven, a.g.k,s.10- 11

yeteneklerini ortaya koyan testlerdir. En ünlüsü ve en çok kullanılanı Meier Sanat Yapıtlarını Değerlendirme testidir.”¹

3.2.8 “Kâğıt-Kalem Testleri Ve Performans Testleri:

Kâğıt-kalem testleri; en azından okuryazar olan kişilere uygulanabilen, basılmış soruların ve kodlamak için cevap kâğıdının bulunduğu, sorulara cevapların kişi tarafından bu kâğıt üzerine işaretlendiği bir gruba uygulanması kolay ve ekonomik olan testlerdir.

Performans Testleri ise; Kağıt ve kalemde ziyade kişinin objeleri manipüle etmesi, resimleri istenen şekilde düzenlemesi, verilen blok küplerden şekiller yapılması, mekanik araçlara karşı verilen tepkiler, vb... gibi davranışlar gösterilmesi istenir. Daha çok bireysel olarak uygulanan testlerdir.”²

3.2.9 “Dile Dayanan ve Dile Dayanmayan Testler:

Dile dayanmayan testlerde soruların ve cevapların sözlü olarak dile getirilmesine gereksinim duyulmamaktadır. Testin içeriği kâğıt kalem ile uygulanabileceği gibi, el-yüz, beden hareketleriyle de ölçülebilir.

Dile dayanan testler; Kendini sözel olarak ifade etme becerisini, bir dili kullanma becerisini ölçmeye yardımcı olan testlerdir.”³

3.2.10 “Sürat Ve Güç Testleri:

Genel olarak bu tür testlerde soru sayısı çok cevaplamak için verilen süre sayısı sınırlı tutulur, testteki başarının kişilerin performans hızına bağlı olması istenir.”⁴

3.3 TÜRKİYE’ DE KULLANILAN PSİKOLOJİK TESTLER

“Ülkemizde gençlerin diledikleri yüksek öğrenim ve eğitim dalına girmek ve arzuladıkları mesleğin elemanı olmak hakkında pek bilgi sahibi oldukları söylenemez. Bu nedenle birçok genç ortaöğretim kurumlarında ilgi ve yetenekleri dışında bir alanda eğitim almakta, üniversite giriş sınavında aldığı puana göre, ilgilenmediği ve belki de yeteneklerine uygun düşmeyen bir mesleğe girmek zorunda kalabiliyor.

¹ Özgüven, a.g.k.,s.12- 13

² Özgüven, a.g.k.,s. 14

³ Özgüven, a.g.k., s. 15

⁴ Özgüven, a.g.k.,s.16

Araştırmalar da öğrencilerin yaklaşık üçte birinin istediklere mesleğe girebildiklerini göstermektedir.”¹

Ortaöğretim kurumlarında seçmeli ders sistemi getirilmesine rağmen uygulamanın doğru olarak yapıldığı söylenemez. Ülkemizde Farklı Yetenek Testleri ve İlgi Envanterleri ortaöğretim düzeyinde öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmeleri amacı için kullanılmaktadır.

Yetenekleri yeterince değerlendirilmeden meslek edinmiş kişi, bu meslekte çalışırken, ilgisini daha çok çeken ve yeteneklerine daha uygun bir mesleğe kaymayı düşünebilir; örneğin fabrikada çalışan genç bir mühendis, iş idareciliğinin ona daha uygun olduğunu geç kalmış olsa da fark edebilir. Bu gibi durumlarla karşı karşıya kalmamak ve ilgi ve yeteneklerimiz dışında bize tatmin vermeyecek olan bir alanda bir meslekte faaliyet göstermemek için okullarımızda ilgi ve yetenek ölçen testlerin uygulanmasını yaygınlaştırmamız gerekmektedir.

Ülkemizde uygulanan testler yetenek ve ilgi testleri ile sınırlandırılmaz, çeşitli zekâ testleri, meslek envanterleri, başarı testleri, vb... testlerde yer almaktadır.

Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testlerin Sınıflandırılması

“Genel Zekâ Testleri

Bireysel Zekâ Testleri

Stanford-Binet Zekâ Testi

Wechsler Yetişkinler Zekâ Ölçeği (WAIS)

K.I.T Zekâ Testi

Merrill-Palmer Ölçeği

Grup Zekâ Testleri

Cattell Zekâ Testi

Otis Beta Zihin Yeteneği Testi

Analitik Zeka Testi (From A)

Grup Zeka Testleri

Cattell Zeka Testi

Otis Beta Zihin Yeteneği Testi

Analitik Zeka Testi (From A)

Özel Yetenek ve Beceri Testleri

Özel Yetenek Testleri

¹ Özgüven, a.g.k. s.13

Torrance Yaratıcı Düşünme Testi
Macquarrie Mekanik Kabiliyet Testi
Eğitim Testleri
Çalışma Alışkanlıkları Envanteri
Metropolitan Olgunluk Testi
Mesleki Testler
Bourdon Dikkat Testi
İstikrar Tecrübesi Testi
Reaksiyon Zamanı Testi
Psikomotor ve Klinik testler
Kohs küpleri”¹
Lincoln-Oseretzky Skalası
Wechsler Hafıza Ölçeği
Kişilik Testleri
Kişilik Test ve Envanterleri
California Kişilik Envanteri
Cattell 16PF Şahsiyet Envanteri
Minnesota ÇokYönlü Kişilik Envanteri
Thomas Testi
Saville & Holdsworth OPO İş Kişilikleri Testi
Myers-Briggs Testi
Projektif Testler
Roschach Testi
Rotter Cümle Tamamlama Testi
Tematik Algı Testi (T.A.T)
İlgi ve Tutum envanteri
Kuder İlgi Alanları Tercihi Envanteri
Mesleki Doyum Envanteri
Thurstone Alaka Testi”²

¹ <http://www.ikademi.com/psikoteknik/120-turkiyede-kullanilan-psikolojik-testler.html> (26.01.2008)

² <http://www.ikademi.com/psikoteknik/120-turkiyede-kullanilan-psikolojik-testler.html> (26.01.2008)

3.4 TESTLERDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Bir testte bulunması gereken iki önemli özellik vardır: Güvenirlilik ve Geçerlilik. “Oktaylar, H. bunları şöyle açıklamaktadır:

3.4.1 Güvenirlilik: Bir ölçme aracının hatalardan arınık olma düzeyidir. Güvenirlilik ölçüm sonuçlarının her ölçüm yapıldığında aynı sonucu vermesidir. Örneğin; kişiye uygulanan bir yetenek testi, aynı kişiye ikinci kez uygulandığında yine aynı sonucu vermelidir. Bir ölçme aracı hata miktarı azaldıkça güvenirlilik artmaktadır. Teknik anlamdaysa; gerçek puanlar ile gözlenen puanlar arasında ki korelasyonun karesidir.

Bir ölçme aracının güvenirliliğini belirleme yöntemleri:

1- Test-Tekrar Test Yöntemi: Bir testin aynı gruba aralıklı olarak uygulanması sonucunda güvenirlilik korelasyonu bulunur. Test-tekrar test yöntemi ile bulunan güvenirlilik katsayısı, 1,00 e yakın olması ölçme aracının hatalardan arınıklığının, kararlılığının ve tutarlılığının yüksek olduğu söylenebilir.

2- Paralel Testler Yöntemi: Bir testin iki eşdeğer formunun aynı zamanda aynı gruba uygulanması ile elde edilen sonuçların korelasyonu bulunur. Eş değer form, iki testin maddelerinin kapsamı, sayısı, güçlüğü ve niteliği bakımından denk olmaları anlamına gelir. Paralel testler yöntemiyle elde edilen güvenirlilik katsayısı, 1,00 e yakın olması ölçme aracının hatalardan arınıklığının ve tutarlılığının yüksek olduğu söylenebilir.

3- Testi Yarılama Yöntemi: Ölçme aracının eşdeğer iki yarısı ile güvenirliliği hesaplanır. İç tutarlılık katsayısı, testin bir defa uygulanması ile güvenirliliğin kestirilmesini sağlayan katsayıdır. Bir testin bir gruba bir defa uyguladıktan sonra, iki yarıya bölünerek ayrılan yarıların puan dağılımının korelasyonuna bakılır. Testi yarılama ile elde edilen güvenirlilik katsayısı genellikle testin tekrar yöntemiyle elde edilen güvenirlilik katsayısından yüksek olur.

Testin bir kez uygulanmasına dayandığı için bu yöntem diğer yöntemlere göre daha avantajlı ve yaygın olarak kullanılır. KR-20, KR-21, ya da Alpha (a) güvenirlilik katsayısı formülleri kullanılır.

KR-20 Formülü: Yalnızca doğru cevaplanan maddelere 1 puan verilmesi, yanlış ya da boş bırakılan maddelere ise hiç puan verilmemesi esasına dayanır. Eğer maddelerin güçlük düzeyi analizi yapılmamış ise o zaman testte KR-21 kullanılır.

Alpha güvenilirlik katsayısı: Tek bir uygulama gerektiren güvenilirlik bulma tekniklerindendir. Genellikle psikomotor becerileri ölçmek amacıyla hazırlanan ölçme araçlarının puanlanmasında veya tutum ölçeklerinin puanlanmasında kullanılmakla birlikte kısa cevaplı testlerin güvenilirliğinin kestirilmesinde kullanılır.”¹

3.4.2 “Geçerlik: Bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özellikleri diğer özelliklerle karıştırmadan ölçebilmesi düzeyine geçerlik denir. Ölçme aracının kullanımı amacına hizmet edebilme derecesi olarak da tanımlayabiliriz. Güvenirlik ile arasında sıkı bir bağ vardır. Öyle ki; bir aracın geçerli olması için güvenilir olması ön koşuldur. Buna karşılık güvenilir olan her ölçme aracı geçerli olmaya bilir. Bir test için geçerlilik en fazla güvenilirliğin kareköküne eşittir.

Geçerlik Türleri:

—**Kapsam geçerliği:** Soruların ölçmeyi hedeflediği evreni yeterli ve dengeli şekilde kapsaması ilkesine dayanır.

— **Ölçüt Geçerliliği:** Geçerliliği çalışılan bir ölçme aracı ile geçerli olduğu kabul edilen başka ölçme aracının aynı bireylere uygulanarak elde edilen ölçümler arasında ki korelasyondur. İki şekilde incelenebilir:

a- Yordama Geçerliliği: Mevcut verilerden faydalanarak gelecekle ilgili tahminlerde bulunmaktır.

b- Uygunluk Geçerliliği: Yordayıcı puanın sonradan elde edildiği, ölçüt puanın yordayıcı puanla aynı zamanda ve daha önce elde edilerek yapılan yordamadır.

— **Yapı Geçerliliği:** Ölçme aracındaki her maddenin ölçmek istediği özellikleri kapsayan diğer maddeler ile bütünlük içinde olması demektir.

— **Görünüş Geçerliliği:** Bir ölçme aracının, ölçmek istediği değişkeni ne derece ölçebilir görüldüğüdür.”²

¹ Oktaylar, H.C., Eğitim Bilimleri, Yargı Yayınevi, Ankara 2006, s.618- 625

² Oktaylar, a.g.k.s.626- 630

3.5 PSİKOLOJİK TESTLERİN AVANTAJLI OLAN VE OLMAYAN YÖNLERİ

“Psikolojik Testlerin Avantajlı Yönleri:

- 1- Psikolojik testlerle diğer bireysel bilgi toplama araçlarına göre daha ekonomik yoldan belirli bilgiler toplanabilmektedir.
- 2- Sübjektif testle nazaran daha objektif olan psikolojik testlerle güvenilir bilgiler toplanabilir
- 3- Özel yardıma ihtiyacı olan bireylerin ayırt edilmesine, tanınmasına ve teşhisine olanak vermektedirler.
- 4- Testlerden elde edilen sayısal bilgiler istatistiksel kavram ve anlamlı terimlerle bireyi betimleme olanağı verir.
- 5- Testler öğrenme alanında olan gelişmeyi veya belirli değişkenlerin etkisi ile olan değişimleri araştırmaya olanak verir.”¹

“Psikolojik Testlerin Sınırlı Olan Yönleri:

- 1- Psikolojik testler ölçtüğü nitelik hakkında sayısal bilgiler vermekle beraber ölçtükleri şeyin hatasız ve gerçek bir ölçüsü değildir.
- 2- Testler ölçtükleri alan ve niteliği bütünü ile çok yönlü ölçemezler, ancak niteliğin belirli ve sınırlı bir yönünü ölçerler.
- 3- Psikolojik testler kişinin performansına ait sayısal bir değer vermekle birlikte, kişinin aldığı puanın seviyesine ilişkin açıklayıcı nedenleri göstermezler.
- 4- Test puanları kişinin bir test durumunda ne yapabileceğini gösterir. Kişinin başka koşullarda ve gerçek durumlarda ne yapabileceğini göstermez.
- 5- Psikolojik test puanları kişinin ne yapabileceğini, performansı hakkında ipuçları verirler, fakat kesin bir sonuç ve karar anlamı taşımazlar.”²

¹ Özgüven,İ.E.,a.g.k.,s.373

² Özgüven,İ.E.,a.g.k.,s.374

II. BÖLÜM

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN İLGİ VE YETENEKLERİNİN TESPİTİ

1. ORTAÖĞRETİM ÇAĞI GENÇLERİNİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

Ergenlik döneminin temel ve en belirgin özelliklerinden olan bedensel gelişmeyi öncelikle ele alacak olursak; bedensel olgunlaşma ve gelişme, ergenlik dönemi ile birlikte bedensel gelişmede hızla artmaya başladığı bir dönemdir. Boy uzar, beden enerjisi artar, gençler bu hızlı gelişim ve değişime uyum güçlüğü gösterirler. İlgili beden üzerinde yoğunlaşırken boy, saç, vb... konularla ilgili somut endişeler belirir.

Gençlerde ki ruhsal değişiklikler bedensel gelişmeden daha karmaşıktır ve daha geç tamamlanır. Genç, kızgınlık, öfke, bencillik, kararsızlık, heyecan, tutku, çatışma gibi birçok karmaşık duyguyu bir arada yaşar.

Bu döneme sadece olumsuzlukların çoğunlukta olduğu bir dönem olarak bakmamak gerekir. Genç, arkadaşlık, dostluk ilişkilerini, flört etme, kendi benliğinin farkına varma, kendi kararlarını alma ve uygulama, ilgi ve yeteneklerini fark etme, meslek, iş, üniversitede okuyacağı bölüme karar vermeye kadar birçok güzel sürecide bu dönemde yaşar.

“Ruhsal açıdan gençleri 3 farklı dönemde inceleyebiliriz:

i. Erken Gençlik Dönemi (12 – 15 yaş): İlköğretim ikinci kademesine rastlayan bu dönem de genç ergenlik dönemine yeni girmiştir. Çabuk büyümek için sabırsızlanmaktadır. Sık sık aile ve arkadaş grupları ile çatışma yaşar, nedeni ise; hareketlerinin sınırlandırılmasını istememesidir.

ii. Orta Gençlik Dönemi (16 – 18 yaş): Genç artık aileden kopar, daha çok akran gruplarıyla bir arada bulunmaktan hoşlanır ve bağımsızlığına olan bu düşkünlüğü aile içerisinde endişe ile karşılanır. Bu doğal bir geçiştir, ergenin kişi olmak için attığı ilk adımlardır. Ortaöğretim çağlarına denk düşen yaş grubudur. Hayatı için önemli kararlar vermek durumunda olan genç iş, üniversite, vb... seçimleri konusunda cesaretlendirilmeli ve gerekli uzmanlar yardımıyla çeşitli ilgi ve yetenek envanterleri uygulanması sağlanarak en uygun veriler sağlanarak gence yol gösterilmelidir.

iii. İleri Gençlik Dönemi (19 – 21): Genç kimliğini kazanmaya başlamış erişkinlerden bağımsız bir kişilik geliştirmiştir. Muhtemelen eğitim hayatı devam ediyor ise yükseköğrenimini yapmakta, evlilik için gerekli kararları vermiş ya da vermek üzere olan kişi, ilerideki toplumsal yaşantısı için gerekli bilgi ve becerileri kazanmalı, bir mesleğe yönelmiş olmalıdır.”¹

Ruhsal çatışma ve arayış içindeki gençler her ne kadar yetişkinlerin önerilerine karşı çıksalar da, meslek seçiminde, kimliklerini geliştirmekte, yine yetişkinleri örnek almaktadırlar. Pek çok genç sevdiği öğretmeninin etkisinde kalarak meslek seçmişler, ya da anne ve babalarının mesleklerine geleneksel olarak yönelmişlerdir. Artık toplumsal bir gelişme sürecide devam etmektedir.

Bahsetmiş olduğumuz gibi gençler geçirmiş oldukları her aşamada desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu destek onların ileriki yaşantılarını olumlu yönlendirmeleri açısından önemlidir.

Bazen okullarda alan/ dal bazen de meslek seçimleri için çeşitli kaynaklardan desteğe ihtiyaç duyarlar. Çeşitli danışmanlık ve uygulanan tekniklerle gençlere bu rehberlik hizmetleri sağlanmaktadır.

2. MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ

2.1 MESLEĞİN TANIMI VE GENÇLERE MESLEKLERİN TANITILMASININ ÖNEMİ

“Kuzgun mesleği; İnsanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlamıştır.”²

Mesleğin ne olduğunu açıklarken ve tanımını yaparken en ayırt edici nokta sanki para kazanmak, salt bir gelir elde etmiş gibi görünse de amaç sadece para kazanmak değildir. Kişinin ilgi ve yeteneklerinin doğrultusunda seçmiş olduğu bir mesleği yapıyor olması onun dünyadan zevk almasına, kişisel tatmin elde etmense, işe yarar olma duygusu yaşamasına, başarı duygusunu hissetmesine, gizil güçlerini kullanmasına yarar sağlamaktadır.

¹ Kantarcıoğlu,S., Orta Dereceli Okul Öğretmenleri İçin Rehberlik, İstanbul Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992, s.42- 43

² Kuzgun, Y. ,Meslek Rehberliği Ve Danışmanlığına Giriş, Nobel Yayınları, Ankara 2004,s.3

Bireylerin mesleklerini seçme özgürlükleri her zaman için bulunmaktadır. Ancak bu tercihlerin doğru şekilde yapılabilmesi için kişinin neyi niçin istediğinin, ne gibi ilgi ve yeteneklere sahip olduğunu, bedensel, zihinsel ve ekonomik olanakları yönünden gerçekçi bir öngörüye sahip olması, mevcut seçeneklerini bu kriterleri göz önüne alarak değerlendirmesi ve meslek seçimi ile ilgili kararını vermesi gerekmektedir.

“Meslek seçimi henüz önem kazanmamışken okullarda geçerli olmayan, sistemsiz ve plansız bilgi hizmetleri verilmekteydi. Bu nedenle 1908 yılında Frank Parsons ilk Mesleki Büroyu kurmuştur. Bu mesleki büroda meslekler konusunda doğru karar vermenin şu aşamaları bulunmaktaydı.

1-Bireylerin yeteneklerinin, ilgilerinin, kişilik özelliklerinin incelenmesi, değerlendirilmesi,

2- Çeşitli işlerin gerektirdiği niteliklerin ve sağladığı olanakların araştırılması,

3- Bu iki kaynaktan elde edilen verilerin karşılaştırılıp eşleştirilmesi ve kişiye en uygun işin seçilmesi”¹

Kuramcılar meslek seçiminin kişinin yaşamı içinde var oluş evrelerini incelemiş ve önemli söylemlerde bulunmuşlardır. Bunlardan Super Rol Kuramını ortaya atmış ve demiştir ki;

Kişi meslek seçmekle o zamana kadar ki öz kavramını ortaya koymaktadır. Yani kişinin seçtiği meslek onun özünü ifade etmektedir.

“Super meslek gelişimini şu basamaklara ayırmaktadır;

i. Büyüme Dönemi: (4 – 14 yaş) Küçük yaştaki çocuklar meslek tercihlerini ifade ederken daha çok işin yapılışından duyulan zevke önem verirler, ancak çocukta yaşantılar arttıkça, büyüdükçe mesleklere verilen toplumsal saygınlık değerlerini öğrenmeye ve meslekleri saygınlıkları açısından sıralamaya başlarlar. Anne ve babasının ve diğer yetişkinlerin yapıp ettiklerini gözleyerek çalışma yaşamı ve meslekler hakkında fikir edinir, öz kavramı ile meslek kavramları arasında ilişki kurmaya başlar, meslekleri kadınlara ve erkeklere özgü meslekler diye ayırır.

Bu dönemim ikinci yarısını Super ilgi ve yeteneklerin davranış ve amaç belirlemede önem kazandığı dönem olarak belirtir.

- Fantezi Hayal Dönemi:4-10 yaş

¹ Kuzgun, a.g.k.,s.8

- İlgi Dönemi:11–12 yaş
- Kapasite yetenek Dönemi:13–14 yaş

ii. Araştırma Dönemi: (14 – 18 yaş)Ergenlik dönemine rastlayan bu dönemde genç, yetişkin rollerini benimsemeye ve ona uygun davranışlar ortaya koymaya başlar. Yetenek ve ilgilerini tanıdıkça istekleri ile olanaklarını uzlaştırabileceği; yetenekleri ve mali olanakları ile erişebileceği meslek hedefleri oluşturmaya, daha bağdaşık olabileceği, ilgi ve yeteneklere toplumca kabul ve erişilebilir uygun çıkış olanakları veren planlamalar yapmak becerisini kazanmaya başlar. Super bunu Sentez Süreci olarak nitelendirir.

- Deneme Dönemi: 15–18 yaş
- Geçiş Dönemi:19–21 yaş
- Sınama Dönemi:22–24 yaş

iii. Yerleşme Dönemi: (25 – 44) Bu dönem gelişimin genç yetişkinlik ve olgunluk dönemine rastlar. Meslek konusunda uygun bir alanın ve o alanda kararlı bir işin bulunması ile nitelendirilir. Bu dönemde başlangıçta uygun gibi görülen bir meslek alanı kişiye uygun gelmeyebilir ve kişi meslek değiştirme çabasına girebilir. Bu dönemim ikinci kısmında yani 35–44 yaş arasında artık meslek seçilmiş ve bir billurlaşma dönemine girilmiştir. Artık kişi var olan mesleğini sağlamlaştırılmaya, çalışma dünyasında güvenli bir yer yapmaya yönelir.

- Deneme Dönemi: 25–30 yaş
- Sağlamlaştırma Dönemi: 31–44 yaş”¹

“iv. Koruma ve Olgunluk Dönemi: (45 – 64 yaş) İş dünyasında bir yer edindikten sonra kişi bütün çabalarını, onu elde tutmaya ve geliştirmeye yöneltir. Bu dönemde meslek gelişiminde iniş çıkışlar, duraklamalar olabilir.

v. Çöküntü Dönemi: (65 yaş ve sonrası) Bu dönem kişinin bedenen ve zihinsel olarak dinlenme ihtiyacının olduğu emeklilik dönemini de içine alan dönemdir. Kişi beden gücünden çok deneyimlerinden faydalanarak bir şeyler yapma çabasıdadır. İleri dönemlerde işi bırakma gerekliliği hissedilir.”²

Super’ın da belirttiği gibi meslek seçimi ve bir mesleği sürdürme yaşamımızın her yılında devam etmektedir. Öyleyse meslek seçiminde en önemli konu kişinin ne istediği ve neler yapabileceğini bilmesidir. Yani kendisi hakkında bilinçlenmesidir, bir seçim yapması ve bu seçimine yönelmesidir.

¹ Kuzgun, a.g.k., s.84- .86

² Kuzgun, a.g.k., s.87

Bu amaca yönelik olarak psikolojik rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile çeşitli ilgi ve yetenek testleri uygulanarak kişi sivrilen ilgi ve yetenekleri hakkında bilgi sahibi edilebilir.

2.2 AİLELERİN, ÖĞRENCİLERİN İLGİ, YETENEK, DEĞERLERİN TESPİTİNE VE MESLEK SEÇİMİNE ETKİSİ

Bireyin okullarda alan/dal seçimine, diğer bir deyişle ileride sahip olacağı mesleği belirlemek üzere donanım sağlamasına etki eden bir önemli bir faktör vardır ki bu da ailedir. Bireyler okullarında alan /dallara yönelirken ve meslek seçimlerini yaparken ailelerinin görüşleri onların seçimlerini dolaylı yâda doğrudan etkilemektedir.

“Hamamcı’nın yapmış olduğu araştırma; anne ve babaların meslek gelişimi konusundaki bilgi düzeyleri ve çocuklarına yardımcı olmaya yönelik tutumları üzerinde etkisini belirlemek için aile rehberliği programı geliştirip çocuklarının geleceği ile ilgilenen bir grup anne ve babaya uygulanmıştır. Bu uygulamada;

— Meslek gelişim dönemleri ve he gelişim dönemindeki bireylerin meslek gelişim görevleri ile çocukların meslek gelişiminde anne ve babaların sorumlulukları tartışılmış,

— Yetenek, ilgi ve değer kavramları açıklanmış ve bu kavramların önemi anlatılmış,

— Çocukların yetenek, ilgi ve değerlerini tanımalarında anne ve babalara düşen görevler üzerinde durulmuş,

— Bir meslek hakkında bilinmesi gerekenler ve meslekleri inceleme yolları anlatılmış anne ve babaların çocuklarına nasıl yardımcı olabilecekleri konusunda açıklamalar yapılmıştır.”¹

Uygulamanın sonucunda görülmüş ki; Aile rehberliği programının, anne ve babaların meslek gelişimi konusundaki bilgi düzeyleri ve çocuklarına yardımcı olma hususunda tutumları üzerinde geliştirici etkisi olmuştur, anne ve babalar çocuklarının ilgi, yetenek, değerlerinin farkına varmış ve yönlendirmelerini bu konuda yapmışlardır.

¹ Hamamcı,Z., Aile rehberliğinin Anne ve Babaların Meslek Gelişimi Konusundaki Bilgi Düzeylerine ve Çocuklarına Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumlarına Etkisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi,1996,s.32

2.3 OKULLARIN, ÖĞRENCİLERİN İLGİ, YETENEK, DEĞERLERİN TESPİTİNE VE MESLEK SEÇİMİNE ETKİSİ

Okullarımızın öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkarmada ki etkisi yani dolaylı olarak alan/dal ve meslek seçimine etkisi en eski ve temel işlevidir. Bunu sağlamada rehberlik servisleri etkilidir. Rehberlik servislerinin en önemli görevi; öğrencilerin kendisini tanıması, ilgi, yetenek ve değerlerini fark etmesi ve uygun eğitim ile mesleğe yönelmelerini sağlamaktır.

“Okullarda eğitim ve meslek seçenekleri hakkında bilgi verme hizmetleri şu amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılır;

— Bir kimsenin önünde çok seçenek olabileceğini göstermek, bunların farkında olmanın ve araştırma yapmanın seçme zamanı gelmeden çok önce başlaması gerektiği konusunda öğrencileri bilinçlendirmek,

— Karar verirken bir olaya birçok yönden bakabilme ve yeterli bilgi edinmeden kararı kesinleştirmeme alışkanlığı geliştirmek,

— Belli karar dönemlerinde (eğitim dönemlerinin sonlarında), öğrencilere kendilerine açık seçenekleri daha ayrıntılı olarak tanımlarına yardımcı olmak,

— Seçeneklerini azaltıp kararını kesinleştirmek isteyenlere özgül ve ayrıntılı bilgi sağlamak,

— Hatalı, yanlış karar verenlere, seçtikleri yolun bilmedikleri yönlerini ve dikkate almadıkları seçeneklerin varlığını göstermektir.”¹

İlköğretimde rehberlik servisinde çocuğun öğrenme merakını desteklemek, mesleklere karşı olumlu tutum geliştirmek, bir meslek seçmesi gerektiği fikrini vermek ve çalışma hayatı için gerekli tutumları kazandırmak amaçlanmaktadır.

Ortaöğretim kurumlarında ise; İlköğretili bitirmiş ve ortaöğrenimine devam etmek isteyen öğrenci birçok karmaşa yaşamaktadır. Örneğin; öncelikle hangi tür okula gitmeli, İlgi ve yetenekleri doğrultusunda hangi anal/dalı seçmeli, İleriki mesleki yönelişlerini önceden kestirebilmeli ve yüksek öğrenimine devam edip etmeyeceği konusunda birçok karmaşa yaşamaktadır.

“Ergenlikte ilgilerde devamlı bir gelişme ve değişme olduğu, 14–15–16 yaşındaki ilgilere geçici gözle bakıldığı, bu nedenle 9. ve 10. sınıflarda öğrencilere sistemli bir rehberlik hizmeti sunulmasının gerekli olduğu bir gerçektir.”²

¹ Kuzgun,,a.g.k.,s.115- 116

² Razon,N., Pedagoji Üstüne ,İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları ,İstanbul,1994,s.116

Ülkemizde bireysel rehberlik bu konularda pek fazla kullanılmamaktadır. Bu da gençlerin bu konuda büyük ölçüde bilinçli bir yönlendirmeden uzak olduklarını gösterir. Genellikle okulda öğretmenlerinin ya da ailelerinin yönlendirmeleriyle bir ortaöğretim kurumuna başlamaktadırlar.

“Okullarda öğretmenler öğrencileri hakkındaki yargılarının bir kısmını sistemsiz gözlemle, tesadüfen ortaya çıkan alışılmamış davranışları fark ederek, bir kısmını da yazılı, sözlü sınavlar ve sınıf tartışmaları gibi bazı davranışların özellikle ortaya çıkması için özel olarak düzenledikleri ortamlarda yaptıkları gözlemle edindikleri bilgilere dayanarak oluşturur.”¹

“Bir konuya ilişkin ilgi ve yetenek, o konu alanı ile ilgili olayların algılama, bilgileri belleme, bunları sınıflandırma, benzerlik ve farklılıkları görebilme, bir olguyu meydana getiren etmenleri çözümleyebilme, çeşitli öğelerden yeni bileşimler yapabilme gibi, giderek karmaşılaşan zihinsel işlemlerde gösterilen başarıya göre belirlenmektedir. Sınavlarında karmaşıklık derecesi giderek artan sorular soran ve bunlara verilecek notu ağırlıklandırarak belirleyen öğretmenler öğrencilerinin, kendi konu alanında soluğunun nereye kadar yettiğini görebilmelerine yardımcı olur.”²

Okullarda genellikle gerekli seçimleri yaparken sorun yaşayan öğrenciler; İlgi ve yetenekleri ayrışmamış, erişemeyecekleri hedeflere yönelimleri olan, bağımsız karar veremeyen ya da yanlış karar vermekten korkanlardır.

“Öğrencileri ilgi ve yeteneklerine göre çeşitli okullara ve programlara yerleştirmek, seçimin isabetli yapılması için gerekli eğitsel hizmetlerin ve psikometrik araçlardan yararlanmak, öğrencilerin seçimlerindeki isabetsizliklerin düzeltilmesi için kolaylık sağlamaktadır.”³

Okullarda uygulanması gereken yöntem öğrencilere ilgi ve yeteneklerini fark ettirmek ve doğru yönlendirmeyi yapmaktır.

¹ Kuzgun, a.g.k.,s.102

² Kuzgun, a.g.k.,s.103

³ Özcan,A.O., Ülkemiz İçin İsaetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi,İstanbul,1985,s.198

3. İLGİ, YETENEK, TUTUM VE DEĞERLERİN ÖLÇÜLMESİ

3.1 İLGİNİN TANIMI VE İLGİ ALANLARI

Yüzyılın başında, özellikle psikologların düşüncelerini ilgi konusu üzerinde yoğunlaştırdıkları 1920 yıllarından bu yana, ilginin çeşitli kişiler tarafından tanımı yapılmıştır. Strong ve Reo ilginin farklı yönlerine değinerek tanımlamışlardır.

“Strong (1943) ; bireyin bir kişiye, objeye ya da etkinliğe karşı sürekli olarak, hoşlanma, hoşlanmama, kayıtsız kalma şeklinde gösterdiği tepkiler olarak tanımlamıştır. Strong ilginin davranışın yönünü belirleyen bir iç uyarıcı olduğunu ve bu iç uyarıcının başlattığı davranış amacına ulaşp sonunda kişiye doyum sağladıkça davranışın yerleşmeye ve alışkanlık haline gelmeye başladığını ifade etmektedir. Başlangıçta rast gele yapılan bir etkinlik bir ihtiyacı doğurabilir. Bu da gelecekte etkinliğin tekrarlanma sıklığını arttırabilir. Bunun tersi olduğunda kişi o etkinlikleri yapmaktan kaçınır. Bir etkinliği yapmak kadar, ondan kaçınmakta ilginin belirtisidir.”¹

“Roe (1964) ise ilgiyi; bir kimsenin özel bir çaba sarf etmeden, dikkat ettiği, gözlediği, üzerinde durup düşündüğü ve zevk alarak yaptığı şeyler olarak tanımlamıştır.”²

Bu tanımlarda ortak olarak ilginin kişiye, objeye ya da faaliyete yönelik, zorlamasız, kendiliğinden bir davranış olduğu, tercihe dayalı, kişinin enerjisini yoğunlaştırdığı ve yapmaktan doyum, zevk sağladığı etkinlikler, varlığına hükmetmediğimiz bir iç uyarıcı olduğu fark edilecektir.

“Kuzgun; İnsanlar yaptıkları herhangi bir işten, katıldıkları herhangi bir etkinlikten doyum sağlamak isterler. Bir kimse yaptığı herhangi bir işin sonunda para, takdir, ödül gibi çeşitli kazançlar elde edebilir. Bundan farklı olarak işin kendiside doyum sağlayabilir. Yani kişi, o işi yapmakla mutlu olabilir, uzun ve yorucu bir çalışma sürecinin sonunda kendisini huzurlu, mutlu, ruhen dinlenmiş olabilir. Böyle bir kimse kısıtlayıcı şartlar altında dahi o işi tekrar tekrar yapma isteği duyabilir, diyerek ilginin sürekli bir bağlanma durumu olduğunu ifade etmektedir.”³

¹ Alkan, B., Üniversiteye Girişte Yönelme, Mesleki İlgi Ve Akademik Başarı, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1993, s.14

² Özgüven, a.g.k., s.269

³ Kuzgun, Y., Kendini Değerlendirme El Kitabı, ÖSYM Yayınları, Ankara, 1990, s.3

“Boorman’a göre ilgi; duygusal bir durumdur Kişinin çevresindekilere karşı özel bir yöneliştir.”¹

İlgiler baskı altındayken ortaya çıkamaz. İlgiler özgür durumlarda ortaya çıkmaktadır. Bir kimsenin önünde bulunan faaliyet çeşitliliği içinde hep belli faaliyetlere yönelmesi kişinin ilgili olduğu alanları bize göstermektedir.

“Calaparede’ e göre ilgilerin evrimini şu iki yoldan giderek meydana çıkarabiliriz.

1) Dış Gözlem Yöntemi: Çocuğun davranışını, faaliyetlerini, oyunlarını gözlemek, yaşla oluşan değişiklikleri kaydetmekten ibarettir.

2) İç Gözlem Yöntemi: Çocuklara kendilerini ilgilendiren şey, yeğledikleri, istedikleri şeyler, idealler sorulur.”²

“Calaparede, ilgilerin gelişmesinde üç aşama olduğunu söyler;

1. Kazanç ve Tecrübeler Dönemi:

a) Algı Devresi(Doğumdan 1 yaşına kadar)

b) Dil Evresi(1 yaşından 2–3 yaşına kadar)

c) Genel ve Zihin İlgiler(3–7 yaş)

d) Özel ve Objektif İlgiler(7–12 yaş)

2. Örgütlenme Dönemi (duygu devresi) (12–18 yaş)

3. Çalışma Dönemi (18 yaş ve sonrası)”³

“18 yaşından sonra gençler, daha merkezi ve üstün bir ilgiye bağlanırlar. Bunlar bir ideal olabilir. Diğer ilgiler bu ilgiler etrafında bir yığılma göstermekte ve gruplanmakta, bunu ilgiyi destekleyici bir görev yapmaktadırlar. Ancak bu durumda ilgiler bir amaç olmaktan çok bir araç niteliğindedir.”⁴

“Super’ın ilgiye bakışı ilgileri anlamaktan çok, ilgilerin niteliğini anlamaya yöneliktir.

Super ilgi alanlarını şu başlıklar altında toplamıştır.

Bilimsel İlgi; Doğal ve toplumsal olayların nede ve nasıl olduğunu anlama, bilimsel bilgiye bir şeyler katma, bu bilgiyi uygulamaya koyma arzusunu ifade eder. Bu bilgiye sahip olanla, doktorlar, biyologlar, fizikçiler, sosyologlardır.

¹ Şemin, U.R.,Gençlik Psikolojisi, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1984, s.129

² Şemin, a.g.k., s.130

³ Özcan, a.g.k., s.26

⁴ Özcan, a.g.k., s.26

i. Teknik veya Maddi İlgisi; Bilimsel ilkelerin uygulamaya nasıl dönüştürülebileceği, bilmek için bilmekten ziyade bilginin ne işe yarayacağı konusu ile ilgilenmektedir. Mühendisler ve teknisyenler bu gruba girmektedir.

ii. Sosyal Yardım İlgisi; İnsanlarla ilgilenmeyi, onları anlamayı, geliştirmeyi, sıkıntılarını azaltmaya çalışma isteğini ifade eder. Öğretmenlik, sosyal hizmetler uzmanı, psikolojik danışmanlık gibi meslek grupları bu ilgiye sahip kişilerdir.

iii. Sistematik İlgi ya da İş Ayrıntıları İlgisi; Bu ilgi işleri tertipli ve düzenli yapmayı içerir. Muhasebeciler, büro memurları, satın alma memurları bu ilgiye sahip kişilerdir.

iv. İş Teması İlgisi; Bu ilgi insanları ikna etmek, bir ürünü, hizmeti satmaktan hoşlanmayı ifade eder. Satış işleri, satış yönetimi bu ilgiye uygundur.

v. Edebiyat İlgisi; Düşünceleri ifade edebilme, başkalarını kelimelerle etkileyebilme ilgisidir. Yazarlar, gazeteciler bu tür ilgiye sahiptirler.

vi. Müzik Sanat İlgisi; Duyguların artistik yolla ifadesidir. Ancak bu ilgi birden farklı yeteneği içermektedir. Sanatçılar, ressamalar, heykeltıraşlar, müzisyenler bu ilgi alanına sahiptirler. ”¹

“Kuzgun ilgi alanlarını saptarken bunları yükseköğrenim programları ile ilişkilendirmiştir.

Kuzgun’a göre ilgiler 11 alana yayılmıştır. Bunlar;

1) Temel Bilim: Bu ilgi fizik, Kimya, biyoloji gibi bilimlerin konusunu oluşturan doğal olayları incelemek, matematik konuları ile uğraşmak gibi davranışlarda kendini gösteren ilgi alanıdır. Bu ilgisi yüksek olan kişiler; Bu temel bilimlerin yanı sıra tıp, veterinerlik ve mühendislik gibi uygulamalı alanlarda bilimsel çalışma yapmaktan doyum sağlayacaklardır.

¹ Kuzgun,Y., Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000, s.50- .51

2) Sosyal Bilimler: Sosyal olayları incelemek ve nedenlerini araştırmak gibi davranışlarda ifadesi bulan bir ilgi alanıdır. Sosyal bilimler ilgisi yüksek olan kişilerde hukuk, siyaset bilimleri, sosyoloji, psikoloji, ilahiyat gibi alanlarda çalışmaktan mutlu olurlar.

3) Canlı Varlık: Canlı varlık ilgisi, hayvan ve bitkilerin yaşayışını incelemekten, onları yetiştirip üretmekten zevk alma gibi davranışları içerir. Bu kimseler açık havada çalışmaktan zevk alırlar.

4) Mekanik: Mekanik ilgi, çeşitli alet ve makineler yapmak, işletmek ve onarmak gibi faaliyetlerden hoşlanmaktır. Makine ve elektronik mühendisliği gibi alanlarda çalışmak başarı ve doyum için gereklidir.

5) İkna: İkna bilgisi, başkalarına düşüncelerini aktarma, belli bir amacı gerçekleştirmek için etkileme gibi davranışları içeren bir ilgi alanıdır. Yazarlık, gazetecilik, diplomatik, din görevleri ilgili meslekler arasında sayılabilir.

6) Ticaret: Alım-satım işleri ile uğraşma, ticaret yolu ile kar elde etme, bir malı müşteriye tanıtma ve satma gibi davranışları gösteren kişiler daha çok hangi alanda yetişmiş olurlarsa olsunlar bu alanla ilgili bir ticari faaliyete girebilirler.”¹

“7) İş Ayrıntıları: Ayrıntılar üzerinde çalışmaktan hoşlanmayı ifade eden bu ilgi türü Her işi günü gününe yapma, bir yazıyı, hesabı inceden inceye kontrol etme, her şeyi düzenli tutma gibi davranışları gösterirler. İlgili programı ise muhasebe ve sekreterliktir.”²

8) Edebiyat: Her türlü edebi eseri inceleme, eleştirme ve edebi eser yazma gibi davranışlarla ifade bulan edebiyat ilgi alanına ilgi duyanlar yükseköğrenim düzeyinde dil-edebiyat ve basım yayın programlarında çalışarak bir doyum elde edebilirler.

¹ Kuzgun,Y., Kendini Değerlendirme El Kitabı, ÖSYM Yayınları,Ankara, 1990,s.4

² Kuzgun a.g.k. s.3

9) Güzel Sanatlar: Resim, heykel gibi plastik sanatlar ve el sanatları ile ilgili eserleri inceleme ve bu tür eserleri ortaya koyma gibi davranışları ifade eder. Sanat ile ilgili programlara yönelim olmalıdır.

10) Müzik: Müzik aleti çalma, müzik dinleme, beste yapma gibi davranışları kendinde gösteren bir ilgidir. Konservatuarların müzik bölümlerinde eğitim alabilirler.

11) Sosyal Yardım: Hasta, yoksul ve sakatlara yardım etme ve onların sıkıntılarını azaltma gibi davranışlarda ifadesini bulur. En yakın yükseköğretim programı sosyal hizmetler alanıdır. Ayrıca sosyolog, psikolog, çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanlığı gibi meslekler bu ilgi alanına yönelik sağlayabilir.”¹

Bireylerin genel ve mesleki ilgileri, kişinin aile, yakın çevresi, okul ve bireyin ilişkide bulunduğu daha geniş çevre ile olan etkileşimi ve gözlemi sonucunda öğrenme yoluyla kazanılmaktadır. İlginin kalıtsal olarak kazanılan bir potansiyel olduğu hakkında iddialar yok olmakla beraber bireyin ilgisini, o alanla ilgili yetenekleri pozitif yönde destekleyeceği kabul edilmektedir.²

“Çocukta ilgiler çok yönlü değişkenlerdir.”³ Bu değişim, gelişme ve olgunlaşmaya paralel olarak, belirli faaliyetlerde yoğunlaşır. “Böylelikle bireyin ilgi duyduğu alanların çeşidi, değişkenliği azalır ve süreklilik, durağanlık kazanır.”⁴ “İlgilerin süreklilik, durağanlık kazandığı yaş 17–18 yaşlardır. Bu da lise yıllarına tekabül etmektedir. İlgilerin ölçülmesi de ancak ilgilerin durağan olduğu bu dönemde yapılabilir.”⁵

¹ Kuzgun a.g.k. s.5

² Özgüven,İ.E., Psikolojik Testler, PDRM Yayınları, Ankara,1994,s.354

³ Razon,N., Aile Ve Çocuk Gençlik Yılı Konferansları, İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,İstanbul,1985,s.77

⁴ Özgüven, a.g.k.,s.354

⁵ Karamustafa, M., Lise 2. Sınıf Öğrencilerinin Alanlarına Göre, Kişilik Özellikleri, Meslek İlgileri ve Akademik Başarılarının İncelenmesi , Marmara Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi,İstanbul, 2000,s.8

3.2 BİREYSEL NİTELİKLERİN İLGİYE ETKİLERİ

Bireylerin çeşitli özelliklerinin ilgileri ve bireylerin tercihlerini etkilediği bilinmektedir. “Bunlardan bazıları;

1) Kişilik Özellikleri: Bireylerin ilgileri ve kişilik özellikleri arasında bir ilişki olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Bunun kanıtlanması için yapılan çalışmalarda öncelikle gruplara kişilik ve ilgi envanterleri uygulanmış, elde edilen veriler arasındaki ilişki irdelenmiş, bir diğer çalışmada ise belirli meslek gruplarında çalışan insanlara ilgi alanları ve kişilik özelliklerini ortaya çıkaracak envanterler uygulanmış ve bu envanterler mesleğin dışındaki kişilerle yapılan çalışma ile karşılaştırılmış ve her iki çalışmanın sonucunda da görülmüş ki; bireylerin ilgileri ve kişilik özellikleri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

2) Cinsiyet: Bireylerin ilgileri ile cinsiyetleri arasında farklılıkların bulunduğu yapılan çeşitli araştırmalarla ortaya konulmuştur. Bu farklılık kültürel şartlanmadan, çevrede bireylere sağlanan olanaklardan hatta beden yapısındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Çeşitli ilgi envanterlerine verilen cevaplarda görülüyor ki kız ve erkekler arasındaki fark tüm alanlarda değil, bazı alanlarda yoğunlaşmaktadır. Strong ve Kuder geliştirdikleri ilgi envanterlerinde cinsiyet farkını dikkate almışlar ve değerlendirme yapılırken bunun göz ardı edilmemesini savunmuşlardır.”¹

3) Yaş: “Yaş değişkeninin ilgi alanları ile ilişkisi bilinmektedir. İlgiler özellikle meslek ilgileri yaş ile gelişmekte ve değişmektedir. Küçük yaşta çocukların ilgisi, yaygın ve geçicidir. Çocuklar 10 yaşlarına doğru başarılı olduğu faaliyetlere ilgi gösterirler. İlgilerindeki değişkenlik, ergenlik çağında azalmaya başlar, lise yıllarında oldukça kararlı bir hale gelir. İlgilerin ölçülmesi ve bu ölçümlere göre bireylerin meslek alanlarına yönltililebilmesi için, bireylerin ilgilerinin kararlı hale gelmesi gerekir. Strong un yaptığı araştırmalara göre; bireylerin meslek ilgisi 18–20 yaşlarında kararlı hal almaya başlar, 25–55 yaşlarında ise çok az değişmektedir. Strong un yaptığı araştırmalarda elde edilen yaş grupları arasındaki korelasyon

¹ Özgüven, a.g.k.,s.271

katsayıları, 15–25 yaşları arasında 0.57, 25–35 yaşları arasında 0.66, 35–55 yaşları arasında ise 0.89 olarak bulunmuştur.

Yaş grupları arasındaki korelasyonlar artık yaş ilerledikçe meslek ilgilerini kararlı hale geldiğini, değişkenliğinin azaldığını buna rağmen ilgilerde yinede değişiklik olabileceğini göstermektedir. Özellikle mesleğe yöneltmede, meslek danışmanı “durağanlık” ve “değişkenlik” hususlarını dikkate almak durumundadır. Meslek ilgileri belirli bir yaştan sonra kararlı olmakla birlikte, bireyin benlik kavramında, değerler sisteminde, güdülerinde, temel ihtiyaçlarında ve sosyo-kültürel koşullarında olan değişimler ilgilerde de değişimlere neden olmaktadır.

4) Yetenek: İlgiler ile yetenekler arasında ilişki olup olmadığı uzun yıllara uzmanlar tarafından tartışılan bir konu olmuştur. Ancak yapılan araştırmalarda -0.40 ile 0.40 arasında ki korelasyon farkları üzerine yapılan açıklamalarda bu +, - 0.40 değişkenler ilgi ve yeteneğin arasında sistematik bir ilişki olamayacağını; fakat meslek seçiminde ilgi ölçen testlerin bireyi yöneltmek için yeterli olmadığını, ilgi alanına ilişkin bir yetenek testi ile beraber ölçümün sağlıklı bir sonuç vereceği belirtilmiştir.

5) Başarı: Başarı ile ilgiler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Konu ile ilgili genel kanı ise; bireyler eğer yetenekli ise, ilgi duymadan bir konuda başarı sağlayabilecekleri, ancak başarı sağlanamayan bir faaliyete kuvvetli ve sürekli ilgi duymalarının mümkün olamayacağı belirtilmektedir. ”¹

3.3 İLGİLERİN ÖLÇÜLMESİ

“Super bireylerin ilgisinin dört yönü ve derecesi olduğunu ifade etmektedir. Bunlar;

- 1) İfade edilen ilgi,
- 2) Gözlenen İlgi,
- 3) Başarı Testleri İle Ölçülen İlgi,
- 4) İlgi Envanterlerinden Ortaya Çıkan İlgidir.”²

¹ Özgüven, a.g.k.,s.272

² Özgüven, a.g.k s.270

“İlgilerin ölçülmesinde iki yöntemden bahsedilir. Bunlar; Envanter uygulamak ve kişiye hangi alana ilgisinin olduğunu sormaktır. Kişinin ifadesine bakarak ilgileri hakkında fikir edinmek kolay bir yoldur. Ancak ifade edilen ilgiler sadece iş veya meslekle ilgili faaliyetlere katılma ile ilgili değil, o faaliyete kişinin verdiği değerde işin içine gireceği ve bu değerlerde toplumsal beğenilerden etkileneceği için pek sağlıklı bir ilgi tespit yöntemi değildir. İlgiler hakkında en geçerli bilgiyi envanterler yoluyla alabiliriz.”¹

İlgi envanterleri kişinin kendisini anlatması tekniğine göre geliştirilmiştir. Bu envanterler ile kişi kendisine ait nitelikleri ve tercihleri ortaya koymakta ve kendisini betimlemektedir. Envanterlerde sistematik olarak çok soru sorulmuş olması, soruların mümkün olduğu kadar dolaylı olması, bireylere ve gruplara kolaylıkla uygulanabilmesi, puanlamanın objektif olması, ayrıca güvenilirliklerinin görüşmeye göre daha fazla olması gibi nedenler ilgi envanterlerini avantajlı hale getirmektedir.

İlgi envanterlerinin yaygın olarak kullanıldıkları alanlar: eğitsel ve mesleki rehberlik alanları ile personel seçme ve yerleştirme alanlarıdır. İlgilerin envanterler yolu ile ölçülmesinin birçok yararı vardır. Bunlar;

- i) İlgilerin farkına varılmasını sağlar,
- ii) İlgi alanlarının mesleklerle bağlantısının kurulmasına ve bu yolla henüz bilinmeyen meslekleri tanımaya yardımcı olur,
- iii) İlgilerle yetenekler arasında bir tutarsızlık varsa bunu farkına varılmasına yardımcı olur,
- iv) Kişinin ifade ettiği ilgiler ölçülen ilgilerinden farklı ise bunun kaynağını göstermesini sağlar,
- v) İlgilerin meslek seçimindeki önemini anlamasına yardımcı olur,
- vi) İlgi kavramının mesleki doyum, başarı, özenti, yetenek kavramıyla ilişkisini görmesine yardımcı olur,
- vii) Kariyer planının gerçeklik düzeyini artırır,
- viii) Kariyer düşüncesini geliştirir, araştırma davranışını artırır.”²

¹ Kuzgun, Y. , Meslek Rehberliği Ve Danışmanlığına Giriş, Nobel Yayınları, Ankara 2004, s.37

² Kuzgun, a.g.k.,s.38

3.4 İLGİ ENVANTERLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

İlgi envanterlerinin geliştirilmesinde çeşitli görüşler söz konusudur. Ancak bu görüşlerin hiçbiri birbirinden tam anlamıyla bağımsız değildir. Yaklaşımlar genel olarak üç gruba ayrılmıştır. Bunlar;

“1) Kapsam Analizine Dayalı Envanter Geliştirme; Genelde işaretleme listeleri şeklinde hazırlanmıştır. Bu tür envanterlerde ölçülmesi istenilen bir ilgi alanı saptandıktan sonra, o konunun ayrıntılı bir analizi yapılmakta, konuya ilişkin durum, ifade yâda isimlerin bir listesi hazırlanmaktadır. Envanteri alan kişi verilen listeden ilgi duyduklarını işaretlemekte, ilgi duymadıklarını ise boş bırakmaktadır. İşaretlenenlerin daha önce uzmanlarca saptanan ilgi ya da meslek alanlarından hangisine girdiğine bakılarak bir çeşit puan ve sayısal veriler elde edilmektedir. Böylece bireylerin tercihlerini ifade edebilecekleri bir durum yaratılarak, kişilerin ilgi alanları ölçülmektedir. Bu yaklaşım oldukça kolay ve fazla teknik olmayan bir yaklaşımdır, uygulaması kolaydır.

2) Rasyonel Yaklaşım Dayalı İlgi Envanteri Geliştirme; Bu yaklaşımda adından da anlaşılacağı gibi, envanter maddelerinin seçiminde ve maddelerin belirli meslek grupları ile ilişkilendirilmelerinde akıl ve mantık esasları ön planda tutulmuştur. Rasyonel yaklaşımda önce, ölçülecek ilgi alanının ve etkinliklerin bir sınıflaması yapılmakta, ölçülecek belirli ilgi alanları saptanmaktadır. , sonrasında ise saptanan ve ölçülmesi istenen ilgi alanı ile akıl ve mantık ölçüleri, içinde ilişkili olduğu düşünülen etkinliklere ilişkin ifadeler toplanmakta ya da yazılmaktadır. Bu ifadeler daha önce saptanmış ilgi alanlarına göre sınıflandırılıyor, her ilgi alanına uygun düştüğü varsayılan bu maddeler belirli bir madde kalıbına uyacak şekilde gözden geçiriliyor, yeniden ifade edilip düzene konuyor. Seçilen maddelerden ilgi envanterlerinin alt ölçekleri oluşturacak maddeler belirleniyor, böylece denemelik bir envanter ortaya çıkıyor.

Genellikle bu yaklaşıma göre hazırlanan envanterde alt ölçekler arasındaki korelasyon biraz düşük olmakla beraber madde – toplam korelasyonu oldukça yüksektir. Kuder İlgi Envanteri bu şekilde hazırlanmış bir envanteredir.”¹

¹ Özgüven, a.g.k.,s.274 - 276

“3) Ampirik Yaklaşım Dayalı İlgı Envanteri Geliştirme; Envanter maddelerinin seçimi ve cevaplara ilişkin olarak hazırlanacak anahtar tamamen dış ölçütlere bağılı olarak saptanmaktadır.

Genelde kullanılan dış ölçekler ‘meslekte başarılı’ olanların envanterden aldıkları puandır. Envantere alınacak maddelerin seçiminde yordayıcı envanter puanları ile dış ölçüt arasındaki korelasyona bakılmaktadır. Bireyin, ilgilerinin başarılı meslek gruplarındaki kişilerin ilgilerine yakınlık veya ilişki derecesi, bireyin o meslek grubuna uygunluk derecesini belirlemektedir. Strong İlgı Envanteri bu yaklaşıma göre geliştirilmiştir.”¹

3.5 İLGİ ENVANTERLERİ

“İlgı Envanterleri, bireylerin yapmaktan hoşlandıkları ya da pek çok seçenek arasından öncelikle yeğledikleri etkinlikleri belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. İlgı envanterleri işe yönelik olabilecekleri gibi, boş zaman etkinliklerine yönelikte olabilir. İlgı envanterlerini oluştururken, envanterin özelliğine bağılı olarak, içerik ya da yapı geçerliliğı çalışmaları gereklidir. Güvenirlik ile ilgili ise; ölçme tekrar ölçme güvenirliliğinin ve eşdeğerli ölçüm güvenirliliğinin incelenmesi önerilmektedir.”²

3.5.1 Gazete Haberleri Testi

“Türkiye’deki ilk ilgı envanteri olan Gazete haberleri envanteri 1972 yılında Tan tarafından geliştirilmiştir. Gazete okuyucularının okudukları yazıları haber başlıklarına bakarak seçtiğı ve bu seçimin arkasında ilgı alanlarının olduğundan yola çıkılarak hazırlanmıştır. 60 maddeden oluşan envanterde her madde 12 ilgı alanına ilişkin 4 er haber başlığı bulunmaktadır. Kişilerden her maddedeki 4 haber başlığından en çok ve en az okumayı arzu ettiklerini seçmeleri istenmektedir. Envanterde bulunan meslek ya da eğilimler şunlardır: Bilim-Fen, Teknik-Sanat, Dil-Edebiyat, Eğitim- Öğretim, İş-Ticaret, Hukuk- Politika, Tarım, Açık Hava İlgisi.”³

¹ Özgüven, a.g.k., s.277

² Kırcaali, İftar, G., Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Ölçme Değerlendirme Kitabı, Ünite2 Ölçme, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 2006,s.17 - 18

³ Kuzgun,Y., Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,2000, s. 20

3.5.2 Akademik Benlik Kavramı Ölçeği (ABKÖ)

“Akademik Benlik Kavramı Ölçeği, ilköğretim son sınıf öğrencilerinin seçeceği lise türü veya mesleki eğitim alanı ve 9. sınıf öğrencilerinin alan, bölüm tercihi yaparken ilgi ve yeteneklerini daha ayrıntılı olarak değerlendirmelerine yardımcı olmak amacıyla Prof. Dr. Yıldız Kuzgun tarafından hazırlanmıştır.

Çağdaş rehberlik hizmetlerinde karar verme sorumluluğu bireye aittir. Birey kendini ve çevresindeki olanakları incelemeye teşvik edilmelidir.

Kişinin bir konuda doğru karar verebilmesi için, önce ne istediğini ve ne gibi kaynaklara (yetenek, mali imkân, çevre desteği) sahip olduğunu bilmesi gerekir.

Bir öğrenci hangi konulardan hoşlandığına, yani ilgilerine ve hangi konuları kolay ve çabuk öğrenebildiğine, yani yeteneklerine ilişkin doğru, gerçekçi ve zengin bir benlik kavramına sahip oldukça seçimlerinde isabetli karar verme olasılığı artar. Akademik Benlik Kavramı Ölçeği öğrencileri yetenekleri ve ilgileri hakkında daha berrak ve gerçekçi bir kavrama sahip olmalarına yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir.”¹

Kağıt kalem testleri arasında bulunan bu envanter, bireysel uygulamalar için kullanılabileceği gibi optik okuyucular aracılığı ile gruplara uygulanması da mümkündür.

170 maddeden oluşan Akademik Benlik Kavramı Ölçeğinin uygulanmasında herhangi bir zaman kısıtlaması bulunmamaktadır. Uygulama yapılan kişi cevap kağıdına kendisine en uygun olan A Hiçbir zaman, B Ara sıra, C Sık sık, D Her zaman seçeneklerinden birini işaretleyecektir. Akademik Benlik Kavramı Ölçeği ile öğrencinin dört yetenek ve on iki ilgi alanı ölçülmektedir.

Yetenekler:

“**Sözel Yetenek:** Sözcüklerle akıl yürütebilme, okuduğunu anlayabilme ve düşüncelerini sözcüklerle açık bir şekilde ifade edebilme.

Sayısal Yetenek: Sayılarla akıl yürütebilme, problemleri çözebilme.

¹ <http://banaz.meb.gov.tr/rehberlik/akd.benl.olc.kavr..doc> (20-01-2008)

Şekil-Uzay Yeteneği: Şekiller arasında benzerlikleri ve farkları görebilme, cisimlerin ve şekillerin döndürüldükleri zaman alacakları durumları göz önünde canlandırabilme.

Göz-El Koordinasyonu: Kesme, delme gibi el ve gözün işbirliği ile yapılabilecek işleri yapabilme.”¹

İlgiler:

“Fen Bilimleri İlgisi: Fen bilimleri ile ilgili konuları öğrenmeye ve fen konuları üzerinde çalışmaya istekli olma.

Sosyal Bilimler İlgisi: Sosyal bilim alanı ile ilgili konuların öğrenmeye ve bu konular üzerinde çalışmaya istekli olma.

Ziraat İlgisi: Bitki veya hayvan yetiştirmekten hoşlanma.

Mekanik İlgisi: Alet ve makineleri çalıştırmaktan ve onarmaktan hoşlanma.

İkna İlgisi: Duygu ve düşüncelerini başkalarına iletmekten ve onları etkilemekten hoşlanma.

Ticaret İlgisi: Mal alıp satmaktan, bu yolla kar etmekten hoşlanma.

İş Ayrıntıları İlgisi: Bir yazının küçük ayrıntılarına dikkat etme ve hataları düzeltmekten hoşlanma.

Edebiyat İlgisi: Akıcı konuşabilme ve yazabilme, edebi eserleri incelemekten ve edebi eser üretmekten zevk duyma.

Yabancı Dil İlgisi: Yabancı dili öğrenmeye istekli olma ve öğrenebilme.

Güzel Sanatlar İlgisi: Resim, heykel, el sanatları ve bunun gibi sanat ürünleri üretmekten, var olan eserleri incelemekten hoşlanma.

Müzik İlgisi: Müzik dinlemekten, müzik aleti çalmaktan, müzik parçaları bestelemekten zevk duyma.

Sosyal Yardım İlgisi: Zayıf ve hasta insanlara yardım etmekten hoşlanma.”²

¹ <http://banaz.meb.gov.tr/rehberlik/akd.benl.olc.kavr..doc> (20-01-2008)

² <http://banaz.meb.gov.tr/rehberlik/akd.benl.olc.kavr..doc> (20-01-2008)

Değerlendirmede yüzde 75 ve daha üzeri olan ilgi ve yetenekler yorumlanmaktadır. Yani sivrilmiş olan ilgi ve yetenekler üzerinde durulur.

3.5.3 Kendini Değerlendirme Envanteri (KDE)

Bireyin ilgi, yetenek ve değerlerini tanımak amacıyla, Prof. Dr. Yıldız Kuzgun tarafından 1988 yılında geliştirilmiştir.

Meslek seçiminde etkili olan yetenek, ilgi ve değerlerin ölçülmesini sağlayan bu envanter, ölçek türü olarak kağıt – kalem testleri arasına girmekte ve bir gruba kolaylıkça uygulanabilecek bir envanteredir.

Genellikle lise öğrencilerine, ilgi ve yeteneklerinde kararlılığın olduğuna inanılan yaş grupları için uygundur. Meslek seçimi aşamasındaki bireylere de uygulanabilir.

230 madde, 23 alt testten oluşan bu envanterin uygulanmasında bir zaman sınırı bulunmamaktadır.“Maddeler:

A) Yeteneği ölçen maddeler 3 alt testten toplanmıştır:

1. Sözel Yetenek
2. Sayısal Yetenek
3. Şekil-Uzay Yetenek

B) İlgileri ölçen maddeler 11 alt testten toplanmıştır:

1. Temel Bilimler
2. Sosyal Bilimler
3. Canlı Varlık
4. Mekanik
5. İkna
6. Ticaret
7. İş Ayrıntıları
8. Edebiyat
9. Güzel Sanatlar
10. Müzik
11. Sosyal Yardım

C) Değerleri ölçen maddeler 9 alt testten toplanmıştır:

1. Yeteneği Kullanma
2. Yaratıcılık

3. Yarışma
4. İşbirliği
5. Değişiklik
6. Düzenli Yaşam
7. Liderlik
8. Kazanç
9. Ün Sahibi Olma

Kullanılan Materyal: Soru kağıdı, yanıt kağıdı, Genel yüzdeler puan tablosu, erkekler için yüzdeler puan tablosu, kızlar için yüzdeler puan tablosu, profil kağıdı her alt alana ait madde numaralarının listesi”¹

Değerlendirme formunda cinsiyet göz önünde bulundurularak kızların ve erkeklerin puanlaması farklı şekillerde yapılmaktadır.

Bireylerden istenen soruları dikkatlice okuması ve cevap kâğıdında bulunan dört seçenekten kendisine en uygun olanı işaretlemesidir. Seçenekler; hiç zaman, ara sıra, sık sık ve her zaman dır. Sonuçların bir uzman tarafından yorumlanması gereklidir. Optik okuyucuda kodlama kolaylığı olduğu için uygulama çok sayıdaki kişiye aynı anda yapılabilir. Elde edilen puanlar yorumlanırken yüzde 75 ve üzerinde puan alan ilgi, yetenek ve değerler göz önünde bulundurulur.

3.5.4 KUDER İlgi Alanları Tercihi Envanteri

G.F. Kuder tarafından geliştirilen bu envanteri ülkemiz şartlarına uyarlayan kişi Süleyman Çetin Özoğlu dur. Lise öğrencilerine uygulamaya yönelik olarak geliştirilen grup ve kağıt-kalem testi olan envanter, öğrencilerin ilgilerini, meslek alanları yönünden kendilerini tanıtmak ve onların kararlarına yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir. Uygulamasında zaman sınırı olmamakla beraber yaklaşık olarak 50–60 dakikada cevaplanabilir.

“Envanterde üçlü olmak üzere 168 grupta toplanmış, 504 etkinliğe ilişkin ifade vardır. Her biri ayrı bir ilgi alanını belirleyen 10 alt test bulunur. Bunlar;

- 1) Açık Hava
- 2) Mekanik
- 3) Hesaplama
- 4) Bilimsel

¹ Öner, a.g.k., s.400 - 401

- 5) İkna
- 6) Sanat (Artistik)
- 7) Edebi
- 8) Müzik
- 9) Sosyal Servis
- 10) Büro İşleri

Uygulamayı yapan kişiden yanıt kâğıdında bulunan üç ifadeden kendisi için “en çok” ve “en az” olanı tercih etmesi istenir.

Değerlendirme kısmında her ilgi alanı için ayrı ayrı olmak üzere 10 yanıt anahtarından geçirilir. Elde edilen puanlardan yüzdelik karşılığı 75 ve üzeri olanlar dikkate alınarak değerlendirme yorumlanır. Envanterin kullanılması için değil yorumlanması için özel eğitime gerek vardır.”¹

3.5.5 Strong Meslek İlgi Envanteri

“Strong un hazırlamış olduğu envanter toplam 399 maddeden meydana gelmiştir. Kadınlar için 34 ve erkekler için 54 ölçeği olan bu envanter deneysel yöntem kullanılarak geliştirilmiş ve iki varsayımdan yola çıkılmıştır.

1) İlgiler ergenlik çağıının sonuna doğru kalıplaşmakta ve insanın ömrünün sonuna kadar çok fazla değişikliğe uğramadan sürmektedir.

2) Belirli bir işte çalışanların ilgileri aynıdır. Aynı zamanda belirli bir işte çalışanlarla o işe yönelmek isteyenlerin ilgileri de aynıdır.

Strong ilgi envanterinin başlıkları;

Meslekler: 100 mesleğin adı alfabetik olarak verilip, cevaplayıcıdan mesleklerin saygınlığı, gelir düzeyi, iş bulma olanaklarına bakılmaksızın her mesleğin karşısına; hoşlanıyorum, hoşlanmıyorum, kayıtsızım, fark etmez seçeneklerinden birisini işaretlemeleri istenir.

Ders Konuları: İlköğretim ikinci kademe ve ortaöğretimde okutulan 36 ders konusu meslekler bölümünde yapıldığı gibi sıralanır ve cevaplayıcıdan bu konulara karşısına; hoşlanıyorum, hoşlanmıyorum, kayıtsızım, fark etmez seçeneklerinden birisini işaretlemeleri istenir.

¹ Öner, a.g.k.,s.573

Eğlence: 50 eğlence faaliyetini içeren (satranç, briç, çeşitli dergi adları, gibi.) sıralamanın karşısına yukarıdaki bölümlerde olduğu gibi cevaplayıcıdan işaretlemesi istenir.

Faaliyetler. 48 ifadeden oluşan meslek, sosyal faaliyetler ve çalışma yöntemlerini diğer uygulamalarda olduğu gibi cevaplanması istenir.

İnsan tipleri ve günlük işler: Enerjik insanlar, demokratik insanlar gibi insanları betimleyen 47 ifade bulunmaktadır. Aynı şekilde cevaplanması istenir.

Kişilik Envanteri: Meslek faaliyetleri ile meslek dışı faaliyetlerden oluşan bu bölümde maddeler 10 arlık gruplar halinde verilip kişiden her onluk grupta bulunan üçer maddeyi seçip 1, 2, 3 şeklinde sıralaması istenir.

İki şıktan birini seçin: Çeşitli ilgi alanları ile ilgili 40 çift maddeden oluşan bu bölümde cevaplayıcıdan her çiftten sadece birini seçmesi ve işaretlemesi istenir.

Kendini Değerlendirme: Kişinin kendisini betimleyen kendime güvenirim, çabuk sinirlenirim, vb. gibi durumları belirten seçeneklerin karşısına evet, bilmiyorum ya da hayır olarak işaretlemesi istenir.”¹

3.5.6 Edwars Kişilik Tercih Envanteri

“Edwars kişilik tercih envanteri Murray (1938) tarafından psikolojik ihtiyaçların 15 tanesinin bir kimsede önem derecesini saptamak amacıyla geliştirilen bir ölçme aracıdır. Türkçeye Prof. Dr. Yıldız Kuzgun tarafından 1989 yılında uyarlanmıştır. Envanterle ölçülen ihtiyaçlar:

1. Başarma
2. Uyarlık
3. Düzen
4. Gösteriş
5. Özerklik
6. Yakınlık
7. Duyguları Anlama
8. İlgi Gösterme
9. Baskınlık
10. Kendini Suçlama
11. Şefkat Gösterme
12. Değişiklik

¹ Kuzgun, a.g.k.,s.53

13. Sebat
14. Karşı Cinse İlgi
15. Saldırganlık”¹

Envanterde yukarıda yazılan ihtiyaçlar “zorunlu”, “seçmeli” tipte hazırlanmış 225 madde ile ölçülmektedir. Madde sayısı aslında 210 olmakla beraber, bu 210 madde arasında seçilen 15 envanter tekrar verilmektedir. Bunun nedeni envanteri cevaplayan kişinin, cevaplandırma işini ne kadar ciddi şekilde yaptığını ölçmektir.

Envanter bireysel uygulanabileceği gibi gruplara uygulama yâda uygundur. Her madde bir ifade çiftinde oluşmaktadır. İfade çiftlerinin karşılığında bulunan iki seçenekten kendisine en uygun olanı işaretleyen cevaplandırıcı yaklaşık olarak bir saatte envanteri uygulamayı tamamlamış olmaktadır.

3.5.7 Mesleki Yönelim Envanteri

“Prof. Dr. Muammer Kepçeoğlu tarafından geliştirilen bu envanter lise ve dengi okulların bütün sınıflarında okuyan öğrencilerin yükseköğretim programlarına olan ilgi ve isteklerini belirlemek, onların gerçekçi tercihler yapabilmelerini sağlayabilmek amacı ile hazırlanmıştır. Envanterde her biri 6 durumu içeren 60 madde ve 360 seçenek vardır. Her maddede verilen 6 seçenekten her biri, bir yönelim alanı ile ilgili bulunmaktadır.

Envanterdeki 6 mesleki yönelim ya da ilgi alanları şunlardır:

1. Teknik ve Fen Alanı (TF)
2. Sosyal Bilimle (SB)
3. Tıp ve Sağlık (TS)
4. İdare ve Ekonomi (İE)
5. Edebiyat ve Dil (ED)
6. Güzel Sanatlar (GS)”²

4. YETENEĞİN TANIMI VE YETENEK TÜRLERİ

“Yetenek; herhangi bir davranışı (bilgi, beceri) öğrenebilme gücüdür. Bu güç, doğuştan sahip olunan gizil gücün, çevre ile etkileşimi ve eğitim sonucu işlenmiş ve yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş kısmıdır. Bu anlamda yetenek bir kimsenin belli bir yaşa kadar kapasitesini kullanarak geliştirdiği zihinsel, duyuşsal ya da

¹ Kuzgun, a.g.k, s.57

² Kuzgun, a.g.k., s.61

psikomotor beceriler olup, daha sonra kişinin göreceği eğitimden ne ölçüde yararlanabileceği hakkında bulunulmasına yardımcı ipuçları sayılabilir.”¹

Teorik olarak bir davranışı ve o davranışı öğrenebilme gücünü temsil eden yetenek türlerinin varlığından söz edilebilir.

Öğrenilecek davranışlar hem tür hem de karmaşıklık bakımından farklılıklar göstereceklerdir. Öğrenilecek davranışların zorlaşmasıyla kişinin öğrenmesi için gerekli olan yetenek düzeyinde de artış olacaktır. Bireyler arasında davranışları öğrenmede farklılıklar dolayısıyla yetenek farkları olduğu kadar kişinin kendi içerisinde de bazı yetenekler daha üst düzey seviyelerde bazı yetenekler de yok denecek kadar az ya da hiç yoktur. Örneğin; kişinin matematiksel işlemleri yapma konusunda başarısının olması ve bu konuda yeteneğinin üst seviyelerde olmasına karşılık güzel sanatlar alanında bir ürün ortaya koyamaması ve yeteneğinin olmaması doğaldır.

“Çoklu zekâ anlayışına göre zekânın çeşitliliği, aslında yetenek kavramını ifade etmektedir. Günlük dilimizde genellikle öğrenme gücünü ifade ederken zekâ, belli bir alandaki konuları öğrenme gücünü ifade ederken yetenek terimi kullanılmaktadır.”²

“Yetenek, bireyin belirli ilişkileri kavrayabilme, analiz edebilme, çözümleyebilme, sonuçlandırma gibi zihinsel özellikleri ve bazı olguları gerçekleştirebilmesi şeklindeki bedensel özelliklerin bütünüdür. Yetenek aynı zamanda eğitim, çalışma ile elde edilen zihinsel ve bedensel bir güçtür.”³

Kulaksızoğlu’na göre ise “yetenek; Bireylerdeki bir etkinliği yapabilme konusundaki doğuştan getirilen yatkın olma e öğrenme ile kazanılmış olan yapabilme becerisidir.”⁴

¹ Kuzgun, Y. , Meslek Rehberliği Ve Danışmanlığına Giriş, Nobel Yayınları, Ankara 2004,s.23

² Kuzgun, a.g.k.,s.24

³ Güney, a.g.k.,s.197

⁴ Kulaksızoğlu, A., Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi,İstanbul,1998,s.155

“İnsanın yeteneği ile yaşı arasında sıkı bir bağ vardır. Örneğin; 20 yaşında bir kişide daha önceki yaşlarında kendisinde olmayan bazı özellikler mevcuttur. Dolayısıyla 20 yaşındaki bir insan 10 yaşındaki birisine göre daha yeteneklidir. Eğitim düzeyi ile yetenek arasında da yakın bir ilişki vardır. İnsanların aldıkları eğitime göre yeteneklerinin geliştiği yapılan çeşitli araştırmalarla doğrulanmıştır.”¹

“Spearman(1927), zihnin tek ve genel bir yetenek değil, iki temel faktörden oluştuğunu açıklamıştır. Spearman bu faktörleri “g” genel yetenek ve “s” özel yetenek faktörü adını vermiştir. Spearman’ın bu kuramına “İki Faktör Kuramı” denmektedir. Buna göre; genel yetenek “g” faktörü, tüm zihinsel faaliyetlerde rol oynayan, ortak ve genel bir zihinsel enerji, özel yetenek “s” faktörü ise, bir işin yapılmasında gerekli olan zihinsel yetenekten ayrı olarak ihtiyaç duyulan zihinsel bir güç olarak algılanmıştır. Zihinsel faaliyetlerin gerçekleşmesinde “g” ve “s” faktörlerine (yeteneklerine) duyulan ihtiyaç, zihinsel faaliyetin türüne göre değişmektedir. Bazı zihinsel faaliyetler “g” yükü, bir başka faaliyet ise “s” yükü daha fazladır.”²

Yaşam süremiz boyunca yeteneklerin bir kısmı gelişim gösterir, bir kısmı ise yitirilir. Yetenekler genel olarak ön ergenlik çağından biraz önce kendini gösterir. Yapılan araştırmalarda en önce kendisini gösteren yeteneğin müzik yeteneği olduğu tespit edilmiştir.

İnsanın birçok konuda yeteneği olabilir, genel olarak yeteneği Erdoğan şöyle sıralamıştır:

“1) Bedensel Yetenekler: Genelde psikomotor davranış yeterliliklerin ölçülmesi amacıyla kullanılan, fizik ve fizyolojik testlerle ölçülebilen bu yetenekler herhangi bir işin icrasında gerekli bedensel ve duyuşsal davranışların eş güdümü, test davranışı istendiğinde test başarısı bir bakıma iş başarısı olarak değerlendirilir.

2) Zihinsel Yetenekler: Bir alana ya da mesleğe yöneltmede en zor ayrıştırılan yetenek psikolojik yeteneklerdir. Birçok karmaşık öğeden meydana gelmiştir. Bunlar;

a) Zekâ

¹ Erdoğan,İ., İşletmelerde Psikoteknik , İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1983, s.82

² Özgüven, a.g.k.,s.166

- b) İlgi
- c) Sözlü İfade Yeteneği
- d) Pratik Ve Teknik Yetenek
- e) Mekân Algılama Yeteneği
- f) Resim Yeteneği
- g) Hafıza
- h) Dikkat
- ı) Hareket Yeteneği”¹

“Ölçülebilen yetenek türlerinden bazıları şunlardır:

Genel Yetenek: Bir problemin kaynağını görebilme ve çözüm yolları bulabilme gücüdür.

Genel Akademik Yetenek: Soyut kavramları öğrenebilme, sembollerle akıl yürütebilme gücüdür.

Sözel Akıl Yürütme: Sözcüklerin ve paragrafların anlamını, sözcüklerle ifade edilen kavramları anlama, fikirleri açık bir şekilde ifade edebilme gücüdür.

Sözel Akıcılık: Zengin bir sözcük bilgisine sahip olma, güzel ve akıcı bir dille konuşabilme ve yazabilme gücüdür.

Sayısal Akıl Yürütme: Sayısal ilişkileri görebilme, aritmetik işlemleri çabuk ve doğru olarak yapabilme gücüdür.”²

“Uzay İlişkilerini Görebilme: Cisimlerin uzayda hareket ettikleri takdirde alacakları biçimleri göz önünde canlandırabilme, bir cismin düzlem üzerindeki şeklini, bir şeklin döndürüldüğü zaman alacağı durumu tasarlayabilme gücüdür.

Şekil İlişkileri Görebilme: Cisimlerdeki veya şekillerdeki küçük ayrıntıları algılama, şekil ve gölgelerde görsel karşılaştırmalar yapabilme ve farkları göre bilme gücüdür.

Ayrıntıyı Algılayabilme Gücü: Sözcük ve sayılardan oluşan metinlerdeki küçük ayrıntıları görebilme, tablolardaki, listelerdeki ve yazılardaki farkları ve varsa hataları algılama gücüdür.

Göz-El Koordinasyonu: Gözü ve elleri eş güdüm halinde kullanabilme, algılanan duruma uygun, çabuk ve doğru bir kararla, el ve kollarla tepkide bulunma gücüdür.

¹ Erdoğan, a.g.k.,s.75 -.76

² Kuzgun, a.g.k.,s.24

Parmak Becerisi: Parmakları ustalıkla hareket ettirebilme ve küçük objeler üzerinde çabuk ve düzgün bir biçimde işlem yapabilme gücüdür.

El Becerisi: Elleri çabuk ve ustalıkla hareket ettirebilme gücüdür. Bu yetenek parmak becerisinden daha kaba bir beceridir. Kolların hatta vücudun hareketini gerektirir.”¹

“Kuzgun Genel Akademik Yetenekleri açıklarken ilgili yükseköğretim programları ile ilişkilendirmiştir. Buna göre Genel Akademik Yetenekler:

1. Sözel Yetenek: Bu yetenek sözcüklerle ifade edilmiş kavramları öğrenebilme, sorunları algılayıp çözebilme ve düşünceleri doğru, açık bir biçimde anlatabilme gücünü ifade eder. Sözel yetenek sosyal bilimlerde, dil bilim ve diğer insan bilimlerindeki başarı için gereklidir.

2. Sayısal Yetenek: Sayılarla ifade edilen problemleri çözebilme, sayısal kavramları daha çabuk öğrenebilme ve sayılarla akıl yürütme gücünü gösterir. Sayısal yetenek bütün temel bilimlerde, tıp, veterinerlik gibi sağlık bilimlerinde ve mühendislik alanlarında başarı için gerekli bir yetenektir.

3. Şekil-Uzay Yetenek: Şekiller arasındaki benzerlik ve farkları, şekillerdeki değişimin temelindeki ilkeyi algılayabilme, düzlem üzerinde çizilmiş bir cismi üç boyutlu görebilme gücünü ifade eder. Şekil-uzay ilişkileri yeteneği inşaat, makine, harita ve kadastro mühendisliği, mimarlık, endüstri mühendisliği, diş hekimliği gibi alanlarda başarılı olmak için gerekli olan yetenek türüdür.”²

“Yetenek, öğrenme ortamlarından yararlanma gücü olarak tanımlandığına göre, bir kimsenin yetenek düzeyi ve alanı hakkında bilgi edinme ihtiyacı, o kişiyi bire eğitim programına yerleştirmede izlenecek yolu belirleme sorunu ile karşılaşıldığı zaman hissedilecek demektir.

Genel kültür, sosyal davranışlar ve meslek becerileri kazandıran çeşitli eğitim programlarından öğrencilerin ne ölçüde yararlanabileceklerini önceden kestirmek için onları yetenek düzeylerinin ve türlerinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu yolla her bireyi yeteneklerine uygun öğretim programına yerleştirmek mümkün olabilir. Bu da kişinin hem eğitiminde, hem de yaşamında mutlu olması için önemli bir koşulun yerine gelmesi demektir.”³

¹ Kuzgun, a.g.k.,s.25

² Kuzgun,Y., Kendini Değerlendirme El Kitabı, ÖSYM Yayınları,Ankara, 1990,s.3

³ Kuzgun, Y. , Meslek Rehberliği Ve Danışmanlığına Giriş, Nobel Yayınları, Ankara 2004,s.24

4.1 Yetenek Envanterleri

Bu testlerin yaygın olarak kullanılması psikolojik danışma amacı ile bireylerin çeşitli yeteneklerine ilişkin bilgilerin bir arada elde edilmesi ihtiyacından doğmuş, bu amaçla, farklı yetenekleri ölçen test bataryaları geliştirilmiştir. Bunların en sık kullanılanları “Genel Yetenek Test Bataryası” ve “ Farklı Yetenekler Test Bataryası” dır.

Batarya sözcüğü, askerlikte kullanılan bir terim olarak birkaç topun belirli bölgeleri ateş altına almak için bir araya getirilerek düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Psikolojik testler içinde anlamı buna benzemektedir. Psikolojik ters bataryaları da, bağımsız bir grup testin belirli bir amaç doğrultusunda bireyin yeteneklerini ölçecek şekilde bir araya getirilerek kullanılmasıdır.

4.1.1 Genel Yetenek Test Bataryası (GATB)

Mesleğe yöneltme, iş ve meslek seçme alanında, mesleğe yönelik yetenek boyutunu ölçmek amacıyla ABD İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından 1962 yılında geliştirilmiştir.

“Genel yetenek, sözel yetenek, sayısal yetenek, mekan ilişkileri, şekil algısı, sekreterlik, hareket koordinasyonu, el-parmak becerileri ve alet kullanma becerileri 9 alt ölçek ile ölçülmektedir. Elde edilen bireysel puanlar kişinin bireysel profilini çıkartmakta kullanılıp çeşitli meslek özellikleri ile eşleştirilmektedir.”¹

4.1.2 Farklı Yetenek Testleri (DAT)

“1947 yılı sonunda yetenekleri ölçmek için hazırlanmıştır. Ortaokul sonunda ya da lise döneminde öğrencilerin ders ve meslek seçmeleri için gerekli temel yetenekleri ölçmektedir.

DAT bataryası çeşitli ilgi envanterleri ile kullanılmaktadır. Elde edilen puanlar ile kişinin güçlü yada zayıf yönleri tespit edilmekte ve profil oluşturulmaktadır.

Bu bataryada 8 test bulunmaktadır. Ülkemizde İngilizce dilinin imla ve gramer ile ilişkili 2 testi hariç diğer 6 test kullanılmaktadır.”²

¹ Özgüven, a.g.k. s.142

² Özgüven, a.g.k. s.243

Bu yetenek testlerinin yanı sıra, Mac Quartine Testi, Minnesota Büro İşleri Testi, Minnesota Şekil İlişkileri Testi, Torrance Yaratıcı Düşünce Testi ve ilgili envanterleri ile iç içe olan yetenek testleri de ülkemizde kullanılmaktadır.

5. TUTUMUN TANIMI VE ÖLÇÜLMESİ

“Tutum, bireylerin belli bir kişiyi, grubu, kurumu veya bir düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluş hali veya eğilimidir. Tutumlar, tutumun kaynağı olan objeye yönelik inançtan kaynaklanmaktadır.

Kişinin göstermiş oldukları davranışlar ile tutumları yordanabilir.”¹

5.1 Tutumun Ölçülmesi Ve Ölçek Türleri

“Tutum ölçekleri soyut olan birçok değişkenin nitel özelliklerini çeşitli sınıflarla ifade etmek ve bunları sayısal değerlerle dile getirmeyi gerektirmektedir. Sayısal değerler matematiksel işlemleri daha da kolaylaştırır. Böylece bireysel farklılıklar daha kolay ayırt edilir.

Tutumların ölçülmesinde, gözlem, soru listeleri, tamamlanmamış cümleler ve hikâyeler, resimlerin düzenlenmesi, resimlere bakarak hikâyeler anlatma gibi çeşitli teknikler ile yanlışı seçme tekniği, içerik analizi gibi tekniklerden de faydalanılır.”²

“Tutum ölçeklerinin ölçülmesinde yararlanılan yöntem ve teknikleri Chambell şu şekilde sıralamıştır;

1. Açık Ve Yapıtlı Tutum Ölçekleri; İçeriği açık seçik ve uyarıcıları yapıtlı olan Thurstone ve Likert tipi tutum ölçekleri bu gruba girer.
2. Açık Ve Yapıtsız Tutum Ölçekleri; İçeriği oldukça açık ve uyarıcılara verilen tepkilerin ya da cevapların yapıtsız olduğu tutumları ölçme yaklaşımları bu gruba girer. Bunlar arasında serbest çağrışım, serbest cevap teknikleri, serbest görüşme ve soru sorma yaklaşımları, biyografi ve yazılı metin yer almaktadır.
3. Kapalı Ve Yapıtsız Tutum Ölçekleri; Uyarıcıların içerik olarak kapalı ve bu uyarıcılarına gösterilen tepkilerin yapıtsız olduğu söz, resim, mürekkep lekesi gibi uyarıcıların kullanıldığı projektif teknik araç ve yaklaşımlar bu gruba girer.

¹Özgüven, a.g.k. s. 353

² Özgüven, a.g.k s. 354

4. Kapalı Ve Yapıtlı Olan tutum Ölçekleri; Objektif tutum ölçekleri bu gruba girer. Bunlar çeşitli tutum testleri ve envanterleridir. Tutum ölçekleri yapıtlı olup, içerikleri açık seçik değildir.

Tutum ölçeklerinin ölçüldüğü araçlarda kullanılan maddelerin özellikleri;

- Ölçek maddesi konu ile ilgili olmalıdır
- Maddeler ayırt edici olmalıdır
- Maddeler sayıca yeterli olmalıdır”¹

Tutum ölçekleri genellikle diğer ölçeklerle iç içedir. Bu sayede ilgi, değer, yeteneklerle arasındaki bağ daha kuvvetli ortaya konabilmekte ve bizlere kişinin özellikleri hakkında daha sağlam bilgi vermektedir.

6. DEĞERLERİN TANIMI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

“Değer kavramı bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilkeye da inançlar olarak ifade edilebilir.”²

Değerin tanımına dayanarak temel özelliklerini şöyle belirtebiliriz;

- “Toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir
- Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır
- Değerler, bireyin bilincinde yer eden ve davranışı yönlendiren gidilerdir.

Psikoloji bilimi bireyin davranışlarını bireyin kültürlendiği sosyal çevresi ile etkileşimi sonucunda kazandığını kabul etmektedir. Böylece değerler sadece

¹ Özgüven, a.g.k. s. 357

² Ülgen, a.g.k. s. 35

davranışlar için ölçü değil, insanın davranış, duygu ve düşünceleri içinde kaynağı ve nedeni de olmaktadır.”¹

“**Bireysel Değer Tipleri;** İnsanları bireysel değerlerine, kişiliğin baskın ya da belirgin değerlerine göre sınıflama çabaları arasında Spranger in sınıflaması iyi bir örnek olarak verilebilir. Buna göre değerler şu şekilde sınıflandırılmıştır;

- **Kurumsal Değerler;** gerçeğe önem veren değerlerdir. Benzerlik ve farklılıklara dikkat eder, Bilgileri düzenleyerek sistemleştirmeyi amaç edinir.

- **Ekonomik Değerler;** Yararlı ve pratik olana önem verir. Birey yaşamı bedensel ihtiyaçların doyumu olarak görür. İş dünyasının pratik değerlerine ve ekonomik güvenceye ağırlık verir. Zengin ve güçlü olmak ister.

- **Estetik Değerler;** Üst düzeyde biçime ve uyuma önem verir. Her bir yaşantıyı zarafet, simetri, uygunluk açısından değerlendirir. Kurumsal değerler niteliklerinin tam zıttıdır. Bireycilik ve kendine yetebilmek ön plandadır.

- **Toplumsal Değerler;** Yardım severlik, bencil olmama, başkalarını sevme en önemli özelliğidir. Kurumsal, ekonomik ve estetik değer özelliklerini soğuk ve insana yakışmaz olarak görür.

- **Politik Değerler;** Kişisel olarak etkili, güçlü ve kuvvetli olmaya özen gösterir. her şeyin üstünde kişisel güç, etki, şöhret arar, siyasete girmese bile politik bir kimse olarak bilinir.

- **Dinsel Değerler;** Evreni bir bütün olarak algılar ve kendini bütünün bir parçası olarak görür. Mutlak şekilde doyurucu en yüksek değer tecrübeleri arar, mistik konu ve yaşantılara ilgi duyar. Dinsel doyum için yaşamın nimetlerini göz ardı edebilir.”²

6.1 Değerlerin Ölçülmesi

“Değer Çalışmaları Ölçeği, Spranger in 1928 yılında yapmış olduğu bir çalışmadır. İçeriğinde kurumsal, ekonomik, estetik, toplumsal, politik ve dinsel değerleri ölçen bir ölçme aracıdır. En yeni versiyonu 1951 yılında hazırlanmış ve halen bu ölçek kullanılmaktadır.

Ayrıca Allport-Vernon- Lindzey Değer Ölçeği (AVLDÖ) iki bölümden ve 45 maddeden oluşan bir diğer ölçektir.”³

¹ Özgüven, a.g.k. s. 367

² Özgüven, a.g.k.. s. 369

³ Özgüven, a.g.k.. s. 370

III. BÖLÜM
İLGİLERİN MESLEK, DERS SEÇİMİ
ORTAÖĞRETİM KURUMUNA ETKİLERİ

1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1.1 Evren Ve Örneklem

İstanbul ili genelinde çok sayıda ortaöğretim kurumu bulunmakta ve bu kurumlar çeşitli alan ve dallarda öğrenciler yetiştirmektedir. Çalışma alanımın evrenini temsil eden İstanbul ilinde ortaöğretim kurumu bina, öğretmen ve öğrenci açısından sayısal verilerini aşağıdaki tablodan inceleyebiliriz.

Tablo 2: İstanbul ilinde Ortaöğretim kurumlarının sayısı¹

	OKUL/KURUM SAYISI	TOPLAM ÖĞRENCİ	ERKEK ÖĞRENCİ	KIZ ÖĞRENCİ	ŞUBE SAYISI	DERSLİK SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI
ORTAÖĞR. TOPLAMI	696	506.010	274.633	231.377	14.934	13.347	23.506
RESMİ ORTAÖĞR. TOPLAMI	492	476.726	259.206	217.520	12.567	10.463	19.039
ÖZEL ORTAÖĞR. TOPLAMI	204	29.284	15.427	13.857	2.367	2.884	4.467
Genel Ortaöğrt. Topl.	485	302.304	157.065	145.239	9.216	8.747	14.625
Genel Ortaöğrt. (Resmi)	281	273.020	141.638	131.382	6.849	5.863	10.158
Genel Ortaöğrt. (Özel)	204	29.284	15.427	13.857	2.367	2.884	4.467
Mesleki ve Tekn. Ortaöğrt.	211	203.706	117.568	86.138	5.718	4.600	8.881
Mesleki ve Tekn. Ortaöğrt. (Resmi)	211	203.706	117.568	86.138	5.718	4.600	8.881

¹ İstanbul İlinde Ortaöğretim Kurumlarının Sayısı , isimli tablo Dilek Atalay tarafından hazırlanmıştır.

İstanbul ilinde rast gele yöntem ile seçilmiş olan araştırma bölgesi Üsküdar ve Fatih İlçelerindeki ortaöğretim sayıları;

Üsküdar İlçesi;

- Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumları Genel Liselerin sayısı 13 dür.
- Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Anadolu Liselerinin sayısı 4 dür.
- Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumları Kız meslek liselerinin sayısı 3 dür.
- Ticaret Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumları ticaret liselerinin sayısı 3 dür.
- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Endüstri Meslek Lisesinin sayısı 1 dir.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı imam hatiplerin sayısı 2 dir.
- Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığına bağlı Sağlık Lisesi sayısı 3 dür.
- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Tarım Meslek Lisesinin sayısı 1 dir.

Fatih İlçesi;

- Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumları Genel Liselerin sayısı 11 dir.
- Ortaöğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Anadolu Liselerinin sayısı 5 dir.
- Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumları Kız meslek liselerinin sayısı 4 dür.
- Ticaret Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı ortaöğretim kurumları ticaret liselerinin sayısı 6 dir.
- Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Endüstri Meslek Lisesi sayısı 3 dür.
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı imam hatiplerin sayısı 1 dir.

Toplam olarak Üsküdar ilçesinde 30, Fatih ilçesinde 30 ortaöğretim kurumu bulunmaktadır.

Yine örneklemin içinden rast gele yöntemle belirlemiş olduğumuz İstanbul Avrupa ve İstanbul Anadolu yakasını temsil eden okullar şunlardır:

İstanbul Anadolu Yakası;

Çengelköy Lisesi	TM alanı	25 öğrenci
Haydarpaşa End. Meslek Lisesi	Elektrik/ Elektronik Alanı	31 öğrenci
Mithatpaşa And. Kız Meslek Lisesi	Çocuk Gelişimi Alanı	34 öğrenci

İstanbul Avrupa Yakası;

Cibali Lisesi	Fen Alanı	29 öğrenci
Sultanahmet End. Meslek Lisesi	Elektrik/ Elektronik Alanı	46 öğrenci
Cağaloğlu And.Modu Tasarımı M. L.	Çocuk Gelişimi Alanı	23 öğrenci

1.2 Veri Toplama Yöntemi

“İlgilerin meslek, ders seçimi ve ortaöğretim kurumuna etkileri” konulu tez çalışması için iki farklı anket uygulanmıştır. Yıldız KUZGUN tarafından hazırlanmış olan Akademik Benlik Kavramı Ölçeği (ABKÖ) ortaöğretim kurumu öğrencilerine, bu öğrencilerin alan/ dal seçimi sırasında gerekli yönlendirme düzeyini ölçmek içinde yöneticilere yine Yıldız KUZGUN tarafından hazırlanan Kendini Değerlendirme Envanteri (KDE) uygulanmıştır.

ABKÖ Uygulaması;

İstanbul Anadolu Yakası;

Çengelköy Lisesi	Fen Alanı	25 öğrenci
Haydarpaşa End. Meslek Lisesi	Elektrik/ Elektronik Alanı	31 öğrenci
Mithatpaşa And. Kız Meslek Lisesi	Çocuk Gelişimi Alanı	34 öğrenci

İstanbul Avrupa Yakası;

Cibali Lisesi	Fen Alanı	29 öğrenci
Sultanahmet End. Meslek Lisesi	Elektrik/ Elektronik Alanı	46 öğrenci
Cağaloğlu And. Moda Tasarımı M. L.	Çocuk Gelişimi Alanı	23 öğrenciye

optik formlar işaretlettilerilerek uygulanmıştır.

KDE Uygulaması;

İstanbul Anadolu Yakası;

Çengelköy Lisesi 3 Müdür Yardımcısı

Haydarpaşa End. Meslek Lisesi 3 Müdür Yardımcısı

Mithatpaşa And. Kız Meslek Lisesi 3 Müdür Yardımcısı

İstanbul Avrupa Yakası;

Cibali Lisesi 3 Müdür Yardımcısı

Sultanahmet End. Meslek Lisesi 3 Müdür Yardımcısı

Cağaloğlu And. Moda Tasarımı M. L. 3 Müdür Yardımcısına yine optik okuyucu yardımı ile uygulanmıştır.

1.3 Veri Analiz Yöntemi

Anket çalışmalarının uygulanması sırasında Final Dergisi Dershanesi Beşiktaş Şubesinin Anket Soru Bankası, KDE Optik Uygulama Formu, ABKÖ Optik Uygulama Formu ve Optik okuyucusundan faydalanılmıştır. Optik anket uygulama formları okullarda öğrenci ve müdür yardımcılarına uygulanmış, optik okuyucu yardımı ile değerlendirilmiştir.

Çalışmaların optik okuyucu tarafından bireysel olarak değerlendirilmesinin ardından veriler EXCEL Çalışma Tablosundan faydalanılarak yüzde değerler tespit edilerek grafikler hazırlanmıştır. * Hazırlanmış olan grafikler analiz değerlendirme kısmında yorumlanmıştır.

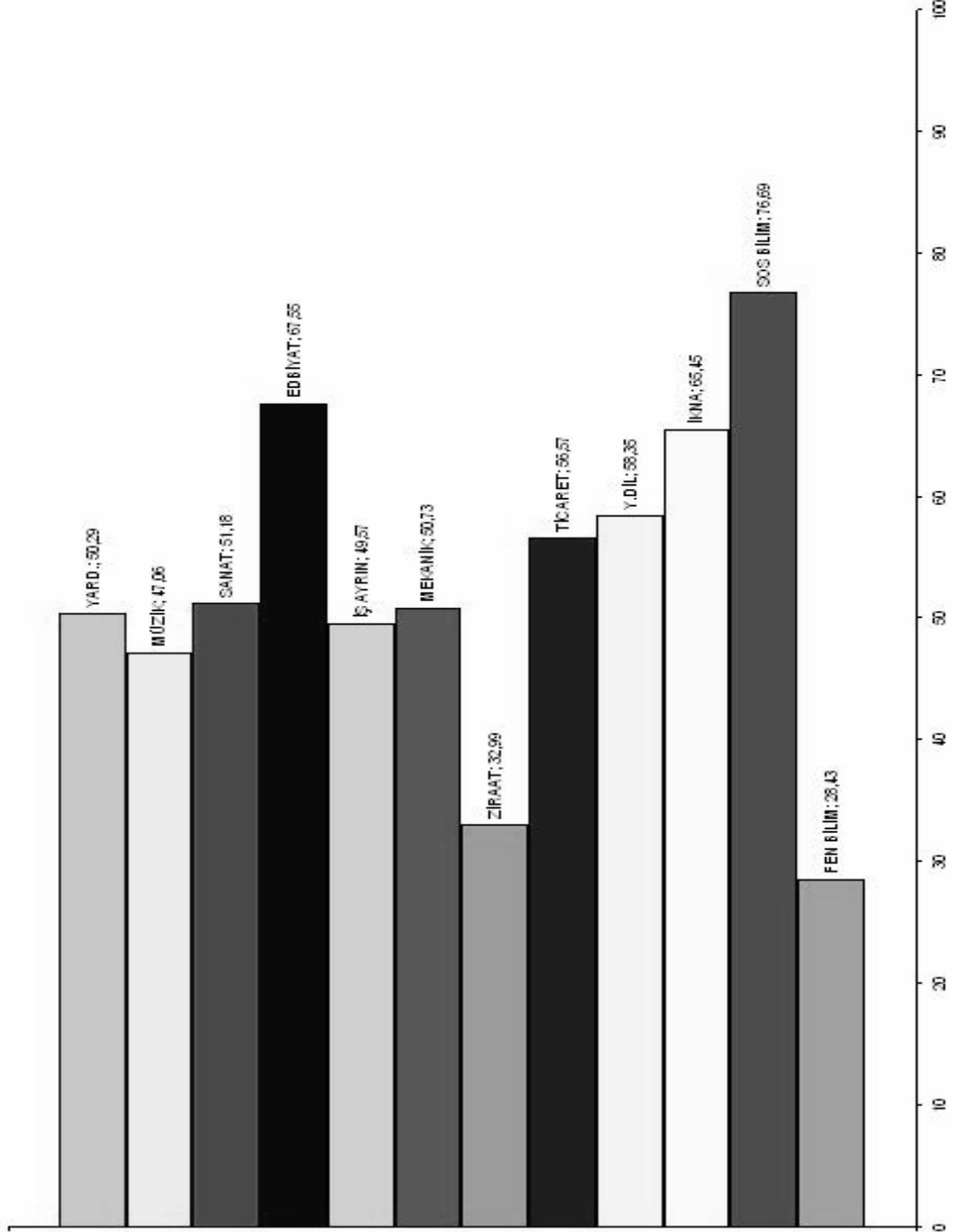
* Grafikler Dilek Atalay tarafından hazırlanmıştır.

2. ANALİZ DEĞERLENDİRME

2.1 İstanbul Evreninde Öğrencilere Uygulanan ABKÖ Değerlendirilmesi

İstanbul Avrupa Yakası Okullarında Yapılan ABKÖ Grafik Değerlendirmesi

2.1.1 Fatih İlçesi Örneklemi Akademik Benlik Kavramı Ölçeklerinin İlgili Ortalamalarının Değerlendirilmesi

Cibali Lisesi ABKÖ İlgi Sayısal Verileri

İlgiler;

Sosyal Bilimler	% 76,69
Edebiyat	% 67,55
İkna	% 65,45
Yabancı Dil	% 58,35
Ticaret	% 56,57
Sanat	% 51,18
Mekanik	% 50,73
Yardımlaşma	% 50,29
İş Ayrıntısı	% 49,57
Müzik	% 47,06
Ziraat	% 32,99
Fen Bilimleri	% 28,43

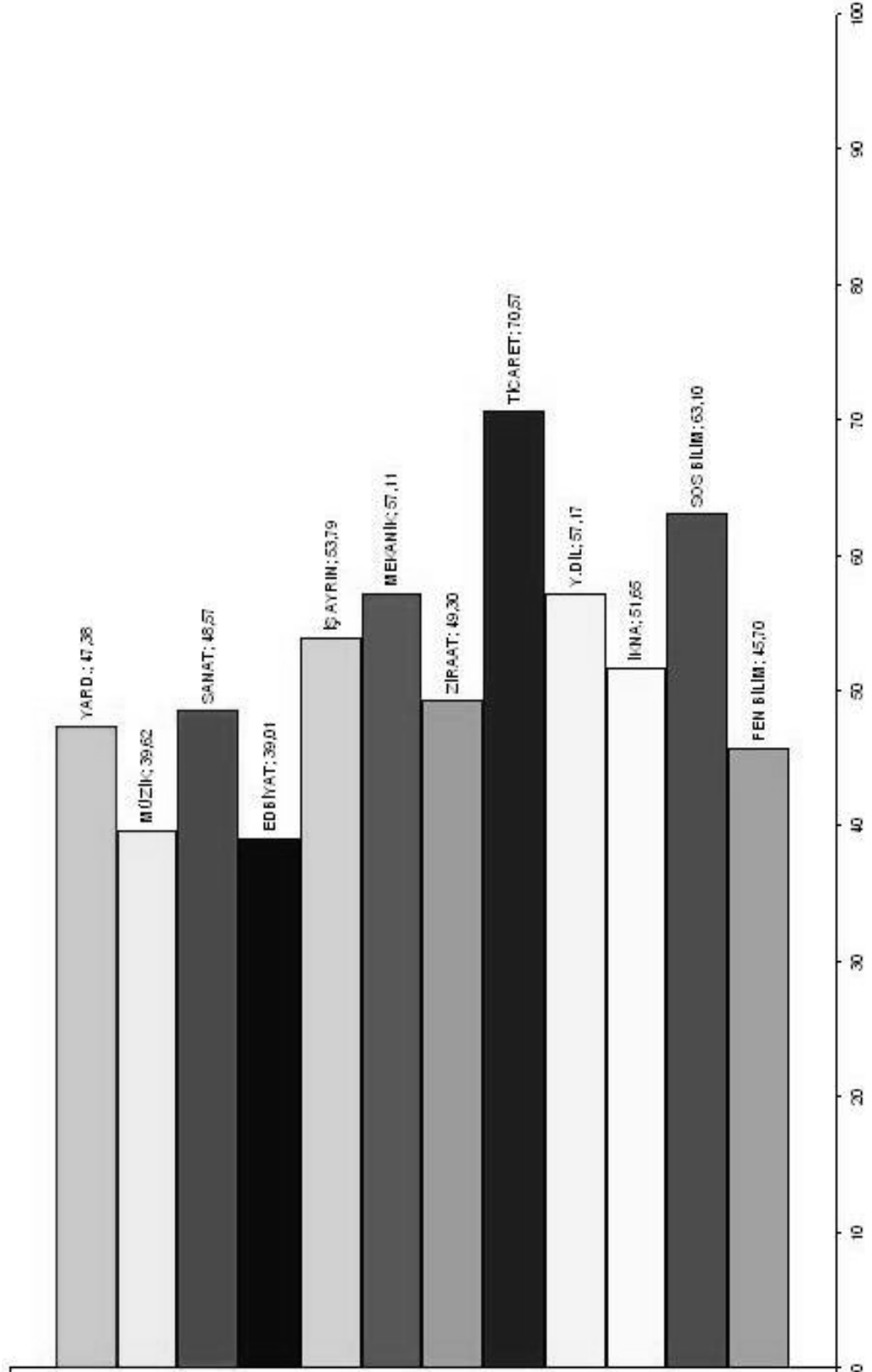
ABKÖ sayısal verilerine göre öğrencilerin duyuşsal özellikleri olarak da değerlendirilen ilgi yüzdelere baktığımızda Sosyal Bilimler İlgisi % 76,69 ile ilk sıradadır. Onu takip eden ilgiler ise % 67,55 ile Edebiyat İlgisi, % 65,45 ile İkna İlgisidir. Ziraat ve Fen İlgisi ise en düşük düzeydedir.

Ancak anketin uygulandığı sınıf Fen alanını seçmiş bulunmaktadır. Sosyal Bilimler ve İkna İlgilerinin sosyal becerileri gerektirdiği için mevcut seçilmiş olan alanla tutarlı olmadığı görülmüştür.

Akademik Benlik Kavramı Ölçeği bulgularına göre öğrencilerin ilgilerinin sosyal bir anda yoğunlaştığı görülmektedir. Buna karşılık bilgi yetersizliği, kendini tanıma, gerekli mesleki rehberliğin yapılamaması veya kişisel ve aile tercihlerinin alan seçiminde ön plana çıktığı görülmektedir.

% 75 ve üzerindeki ilgileri dikkate alacak olursak ilgilerine uygun alanlara yönelmediklerini söyleyebiliriz.

**Grafik 2: Fatih İlçesi Sultanahmet Endüstri Meslek Lisesi Öğrencileri
(Elektrik-Elektronik Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması**

**Fatih İlçesi Sultanahmet Endüstri Meslek Lisesi Öğrencileri (Elektrik-
Elektronik Alanı) ABKÖ İlgisi Ortalaması**

İlgiler:

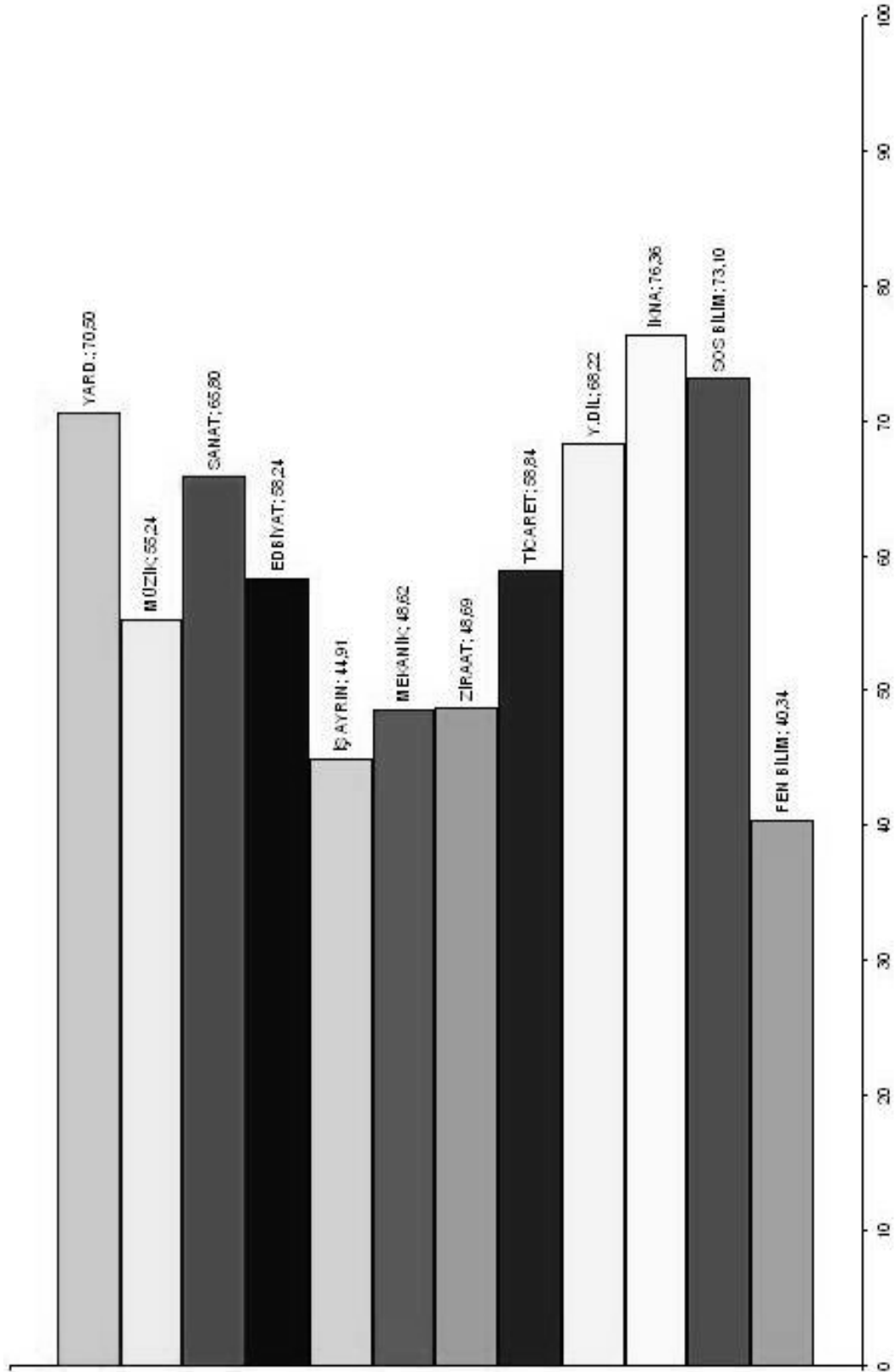
Ticaret	% 70,57
Sosyal Bilimler	% 63,10
Yabancı Dil	% 57,17
Mekanik	% 57,11
İş Ayrıntısı	% 53,79
İkna	% 51,65
Ziraat	% 49,30
Sanat	% 48,57
Fen Bilimleri	% 45,70
Edebiyat	% 39,01
Yardımlaşma	% 47,38
Müzik	% 39,62

Anket sonuçlarına göre % 75 ve üzeri sivrilmiş ilgilerden faydalanılan bu ankette, Sultanahmet End. M.L. Elektrik/ Elektronik alanını seçmiş olan 46 öğrencinin ilk üç ilgisi olan Ticaret % 70,57, Sosyal Bilimler % 63,10, Yabancı Dil % 57,17 ile elektrik-elektronik alanı ile doğrudan ilişkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Alanlarının gerektirdiği Mekanik İlgisi % 57,11 ile sınırlı kalmakta; aletleri onarmak, tamir etmek ve yeni araç gereçler yapmaktan hoşlanma ilgisinin yetersiz olduğu görülmektedir. Bunun yanında alanlarının gerektirmediği Ticaret % 70,57 ile ve Sosyal Bilimler % 63,10 ile en üst sıralamada yer almaktadır.

Bu öğrencilerin kendi ilgilerinin farkında olmadan veya çevresinden yanlış yönlendirme ile alan, hatta bir ortaöğretim kurumuna yönelmiş olduklarını söyleyebiliriz.

**Grafik 3: Fatih İlçesi Cağaloğlu And. Moda Tasarımı Meslek Lisesi Öğrencileri
(Çocuk Gelişimi Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması**

**Cağaloğlu And. Moda Tasarımı Meslek Lisesi ABKÖ İlgil Sayısal
Verileri;**

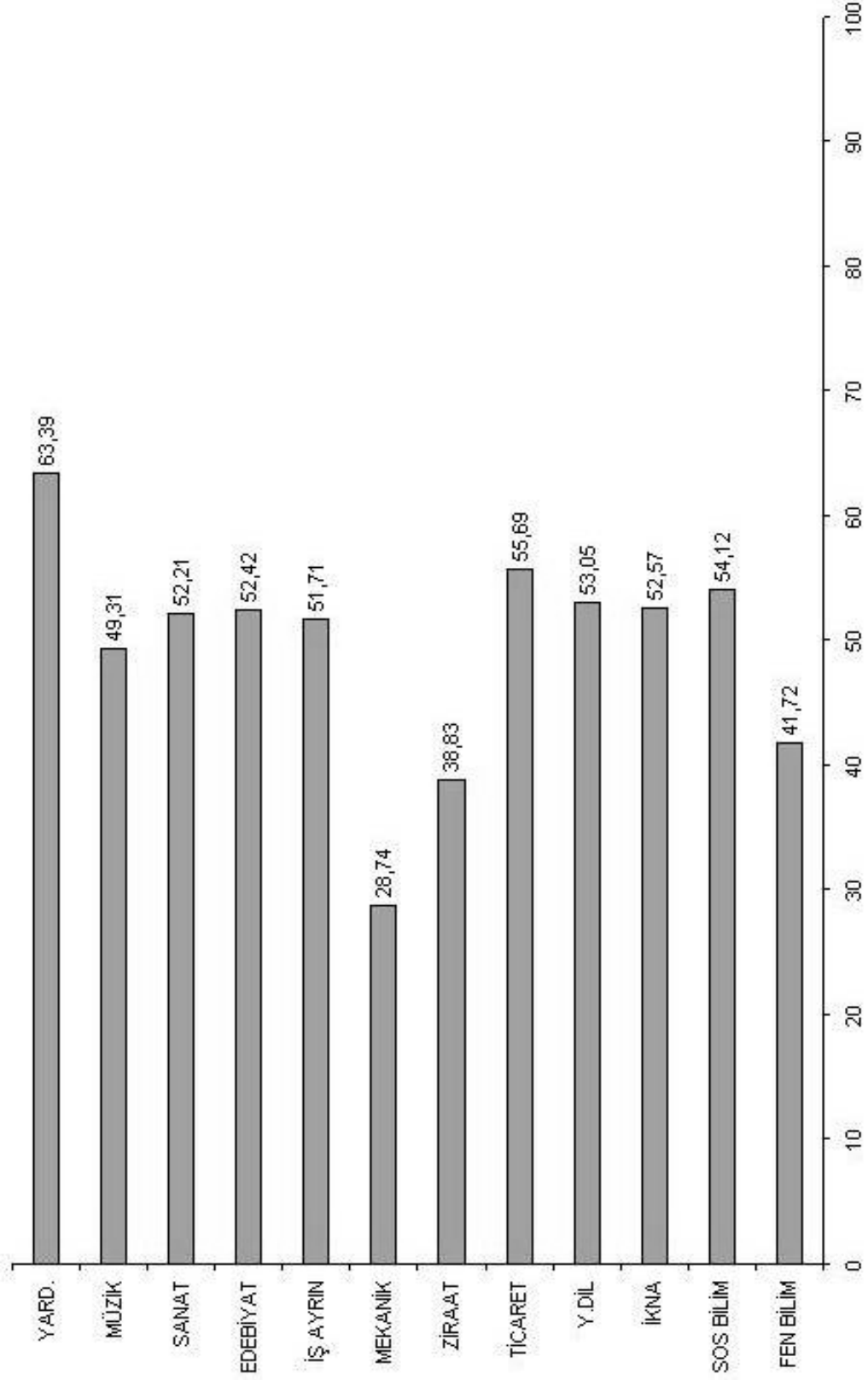
İlgiler:

İkna	% 76,36
Sosyal Bilimler	% 73,10
Yardımlaşma	% 70,50
Yabancı Dil	% 68,22
Sanat	% 65,80
Ticaret	% 58,84
Edebiyat	% 58,24
Müzik	% 55,24
Ziraat	% 48,69
Mekanik	% 48,62
İş Ayrıntısı	% 44,91
Fen Bilimleri	% 40,34

Duygu ve düşüncelerini başkalarına iletme ve onları etkilemekten hoşlanma olarak ifade edilen İkna İlgisi % 76,36 ile en sivrilmiş ilgi alanıdır. Mesleklerinin gerektirdiği şekilde öğretmen ve öğretmen yardımcısı olarak görev alacak bu bölüm öğrencilerinin İkna İlgisi onların meslek becerileri arasında yer almakta aynı zamanda Sosyal Bilimlerle de yakın bir ilişki içinde olmasını gerektirmektedir.

Grafikte de görüldüğü üzere Sosyal Bilimler İlgisi % 73,10 Yardımlaşma İlgisi % 70,50 dir. Yardımlaşma ilgisi de aynı zamanda insanlarla bir arada çalışmanın bir gereğidir. Bu öğrencilerin alan seçimlerinde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uygun alana yönelmiş olduklarını söyleyebiliriz. .

Grafik 4: Fatih İlçesi Geneli ABKÖ İlgi Ortalaması

Fatih İlçesi ABKÖ İlgi Sayısal Verileri;

İlgiler;

Yardımlaşma	% 63,39
Ticaret	% 55,69
Sosyal Bilimler	% 54,12
Yabancı Dil	% 53,05
İkna	% 52,57
Edebiyat	% 52,42
Sanat	% 52,21
İş Ayrıntısı	% 51,71
Müzik	% 49,31
Fen Bilimleri	% 41,72
Ziraat	% 38,83
Mekanik	% 28,74

Anket çalışması yapılan Fatih ilçesi ortaöğretim kurumu öğrencilerinde değerlendirmede kullanılabilecek kadar sivrilmiş ilgiler tespit edilememiştir.

Ancak elde edilen veriler gösteriyor ki; Yardımlaşma % 63,39, Ticaret % 55,69 ve Sosyal Bilimler % 54,12 tabloda görülen ilk üç ilgidir.

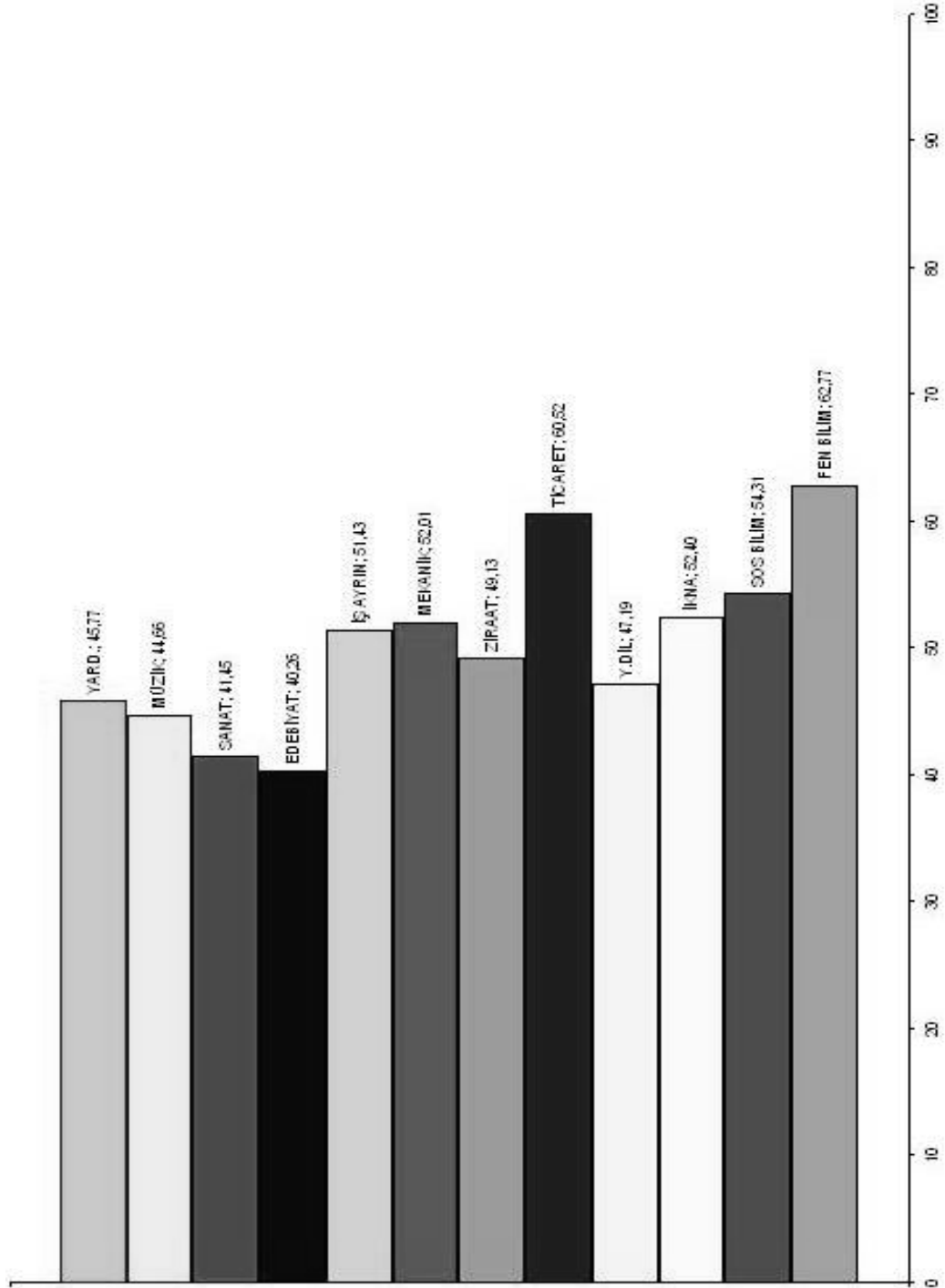
Cağaloğlu And. Moda Tas. M.L. hariç diğer iki okul öğrencilerinin Şekil-Uzay Yeteneklerine paralel olarak, Mekanik ve Fen Bilimleri İlgiilerine meslekleri gereğinde sahip olmaları gerekmektedir.

Ancak Cibali Lisesi ve Sultanahmet End. M.L. öğrencilerinin İlgiileri ve ortaöğretim kurumunda seçmiş oldukları alanlar arasındaki ilişki çok zayıftır.

İstanbul Anadolu Yakası Okullarında Yapılan ABKÖ Anketlerin Grafik Değerlendirilmesi

2.1.2 Üsküdar İlçesi Örneklemi Akademik Benlik Kavramı Ölçeklerinin İlgi Ortalamalarının Değerlendirilmesi

Grafik 5: Üsküdar İlçesi Çengelköy Lisesi Öğrencileri (Fen Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması

**Üsküdar İlçesi Çengelköy Lisesi ABKÖ İlgı Sayısal Verileri;
Çengelköy Lisesi Öğrencileri (Fen Alanı) ABKÖ İlgı Ortalaması**

İlgiler:

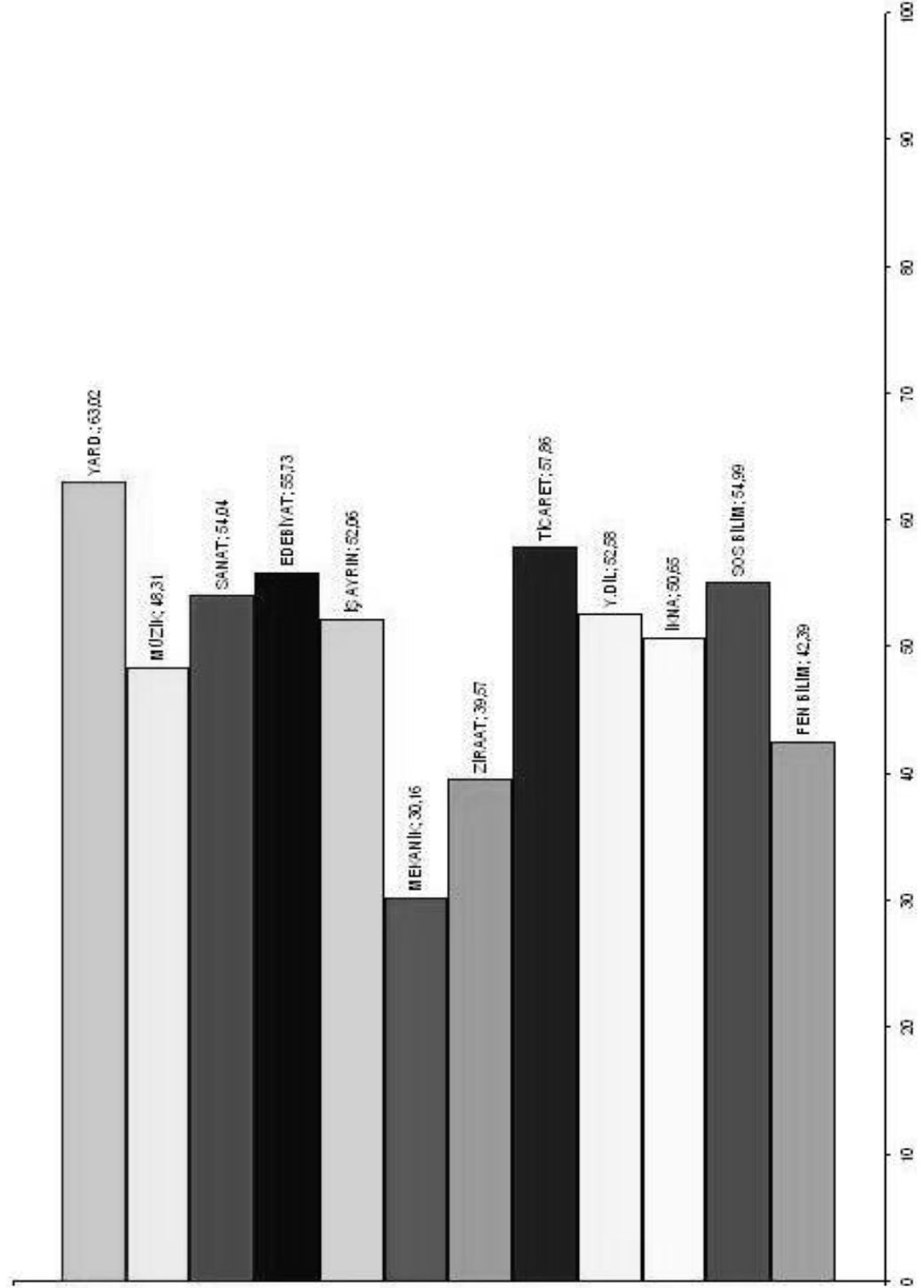
Fen Bilimleri	% 62,77
Ticaret	% 60,52
Sosyal Bilimler	% 54,31
İkna	% 52,40
Mekanik	% 52,01
İş Ayrıntısı	% 51,43
Ziraat	% 49,13
Yabancı Dil	% 47,19
Yardımlaşma	% 45,77
Müzik	% 44,66
Sanat	% 41,45
Edebiyat	% 40,26

Öğrencilerin ilgilerinin; Fen Bilimleri % 62,77, Ticaret % 60,52, Sosyal Bilimler % 54,31 sırası ile ilk üçü temsil ettiğı görölmektedir.

Bilimsel bilgiden faydalanma ve onu kullanma ile ilişkili bir bölüme yönelmiş olan öğrencilerin ilgileri ile alanları arasında bir paralellik bulunmakla beraber, alanlarından uzak olan Müzik % 44,66, Sanat % 41,45 ve Edebiyat % 40,26 ilgilerinin en az düzeyde öğrencilerde bulunması alanlarıyla bir paralellik temsil etmektedir.

Sonuçta ilgiyi tanımlarken bir şeyi yapmak kadar ondan kaçınmanın da ilgi ile yakın ilişkili olduğu belirtilmişti. Dolayısıyla yüksek değerli ilgiler kendi alanları ile ilgili, düşük değerli ilgilerde seçimlerinin ilgileri doğrultusunda olduğunu gösterir.

Grafik 6: Üsküdar İlçesi Mithatpaşa Kız Meslek Lisesi Öğrencileri (Çocuk Gelişimi Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması

**Üsküdar İlçesi Mithatpaşa Kız Meslek Lisesi ABKÖ İlgi Sayısal Verileri;
Mithatpaşa Kız Meslek Lisesi Öğrencileri (Çocuk Gelişimi Alanı) ABKÖ İlgi
Ortalaması**

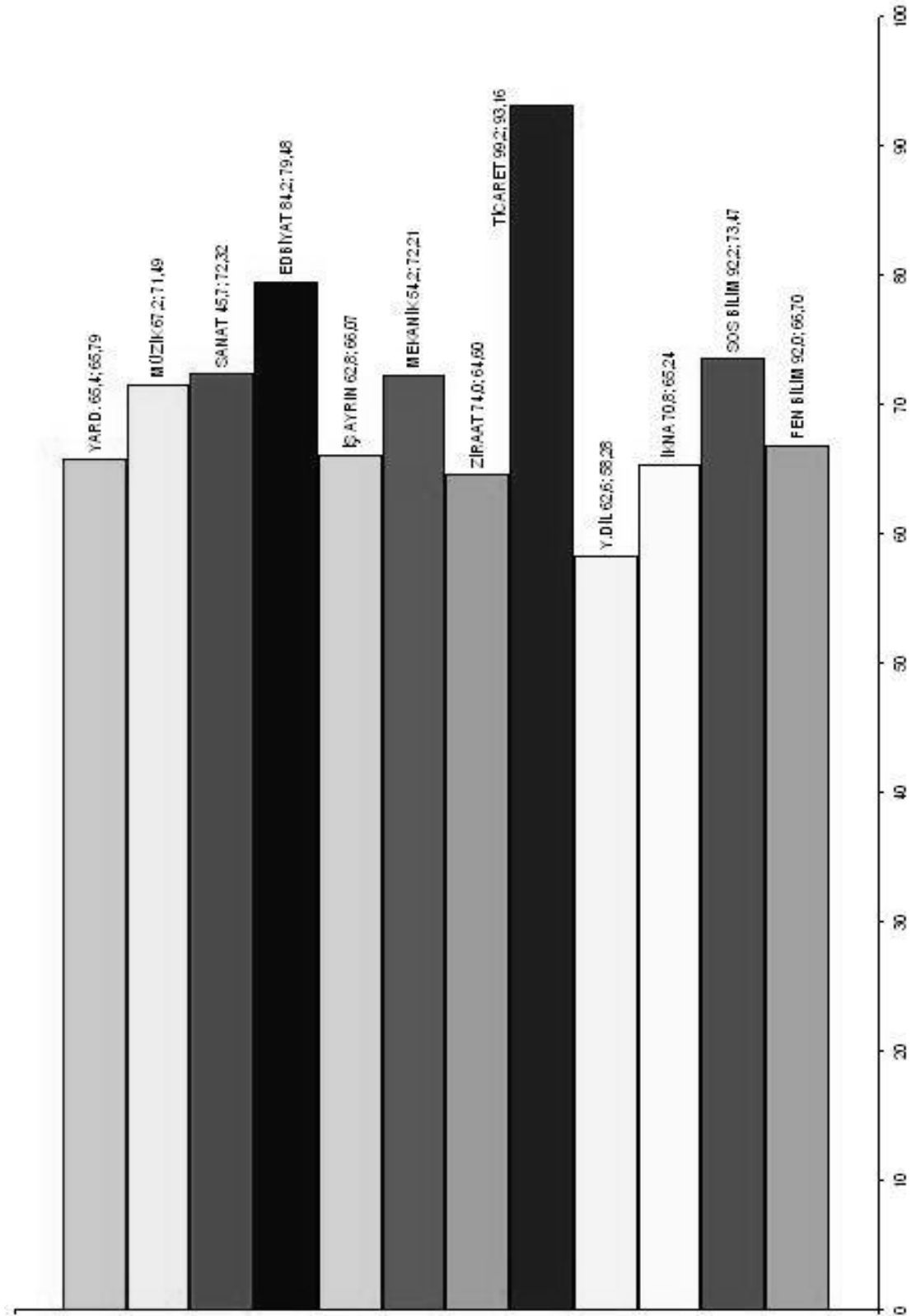
İlgiler;

Yardımlaşma	% 63,02
Ticaret	% 57,80
Edebiyat	% 55,73
Sosyal Bilimler	% 54,50
Sanat	% 54,04
Yabancı Dil	% 52,58
İş Ayrıntısı	% 52,08
İkna	% 50,65
Fen Bilimleri	% 42,39
Müzik	% 48,31
Ziraat	% 39,57
Mekanik	% 30,18

Çocuk gelişimi alanı çocuklarla çalışmayı gerektiren mesleklerden biri olduğu için, bunun gerektirdiği ilgilerden biri olan Yardımlaşma % 63,02 ile çok sivrilmiş bir ilgi olarak göze çarpmamaktadır.

Ancak böyle olmasa da deneklerin ölçülmüş ilgilerinin Yardımlaşma % 63,02 Ticaret % 57,80, Edebiyat % 55,73, Sosyal Bilimler % 54,50 olması (Ticaret hariç)tutarlılığı göstermekte, aynı zamanda Ziraat ve Mekanik ilgisinin derecelerinin düşük olması da öğrencilerin mesleği ve alanı seçimlerindeki ilgiyi göstermektedir.

**Grafik 7: Üsküdar İlçesi Haydarpasa End. Meslek Lisesi Öğrencileri
(Elektrik-Elektronik Alanı) ABKÖ İlgi Ortalaması**

**Üsküdar İlçesi Haydarpaşa Endüstri Meslek Lisesi ABKÖ İlgi Sayısal
Verileri**

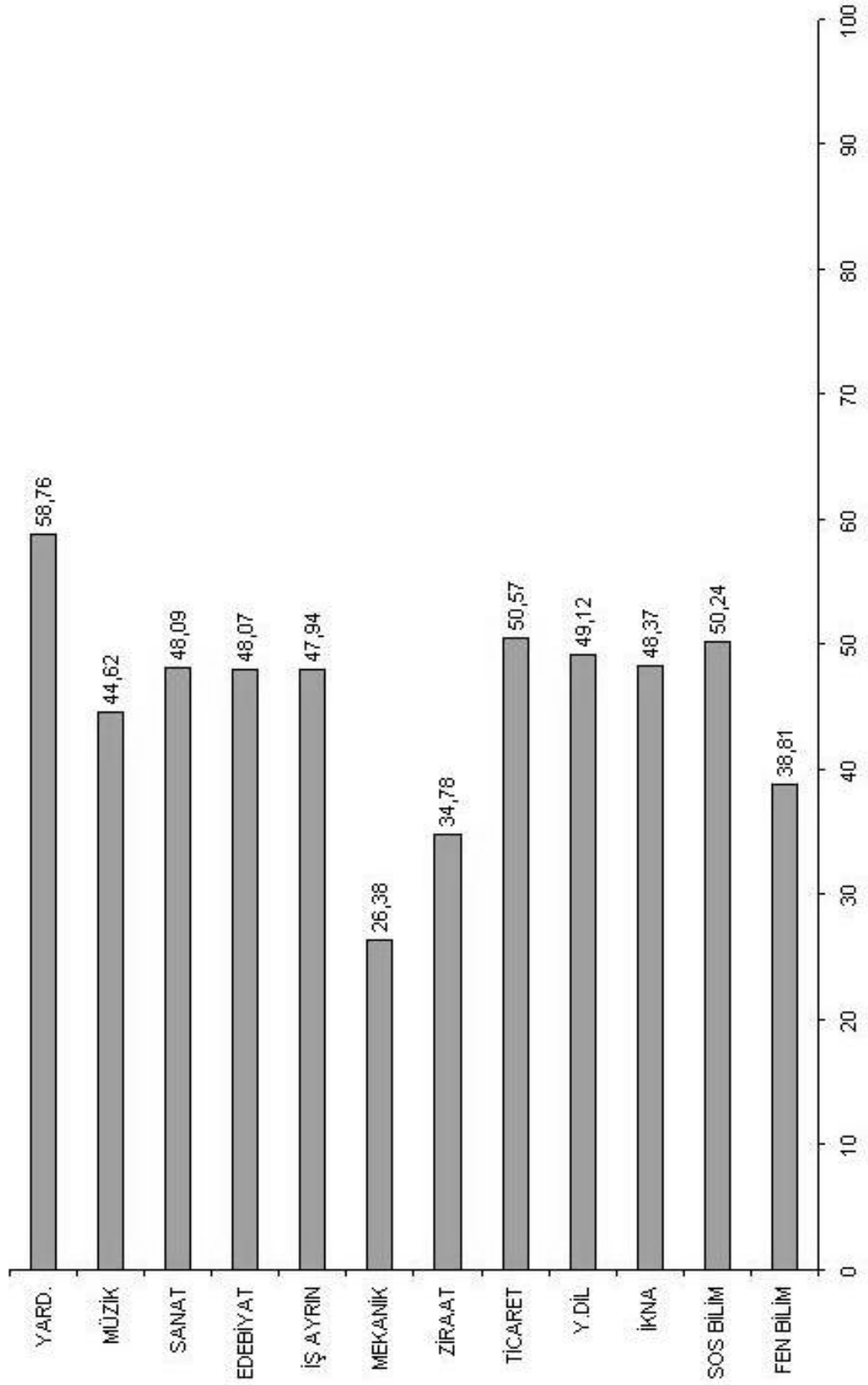
İlgiler:

Ticaret	% 93,16
Edebiyat	% 79,48
Sosyal Bilimler	% 73,47
Sanat	% 72,32
Mekanik	% 72,21
Müzik	% 71,49
Fen Bilimleri	% 66,70
İş Ayrıntısı	% 66,07
Yardımlaşma	% 65,79
İkna	% 65,24
Ziraat	% 64,60
Yabancı Dil	% 58,28

Mekanik, Fen Bilimleri ilgilerinin ve aynı zamanda İş Ayrıntıları ilgilerinin ön planda bulunması beklenen elektrik-elektronik alanı denek grubu öğrencilerinin Ticaret ilgisi % 93,16 ve Edebiyat İlgisi % 79,48 ile en üst düzeyde ilgiler olurken %73,47 ile Sosyal Bilimler diğer ilgileri takip etmektedir.

Seçilmiş olan alan ve ilgiler bir tezat oluşturmaktadır. Öğrencilerin bir malı satarak, pazarlayarak kar elde etme yani Ticaret ilgisi daha baskın gelmiştir. İlgilerin durağan bir dönem takip ettiği ortaöğretim yıllarında denek grubunun oturmuş ilgilerinin ölçüldüğü kabul edilerek alanlarına uygun mekanik, fen bilimleri ağırlıklı çalışmalar ile karşılaşacakları ve bu alanı kendilerine meslek olarak seçmiş oldukları kabul edilecek olursa, etkili bir mesleki rehberlik servisi desteğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Grafik 8: Üsküdar İlçesi Geneli ABKÖ İlgi Ortalaması

Üsküdar İlçesi Geneli ABKÖ İlgi Ortalaması

İlgiler:

Yardımlaşma	% 58,76
Ticaret	% 50,57
Sosyal Bilimler	% 50,24
Yabancı Dil	% 49,12
İkna	% 48,37
Sanat	% 48,09
Edebiyat	% 48,07
İş Ayrıntısı	% 47,94
Müzik	% 44,62
Fen Bilimleri	% 38,81
Ziraat	% 34,78
Mekanik	% 26,38

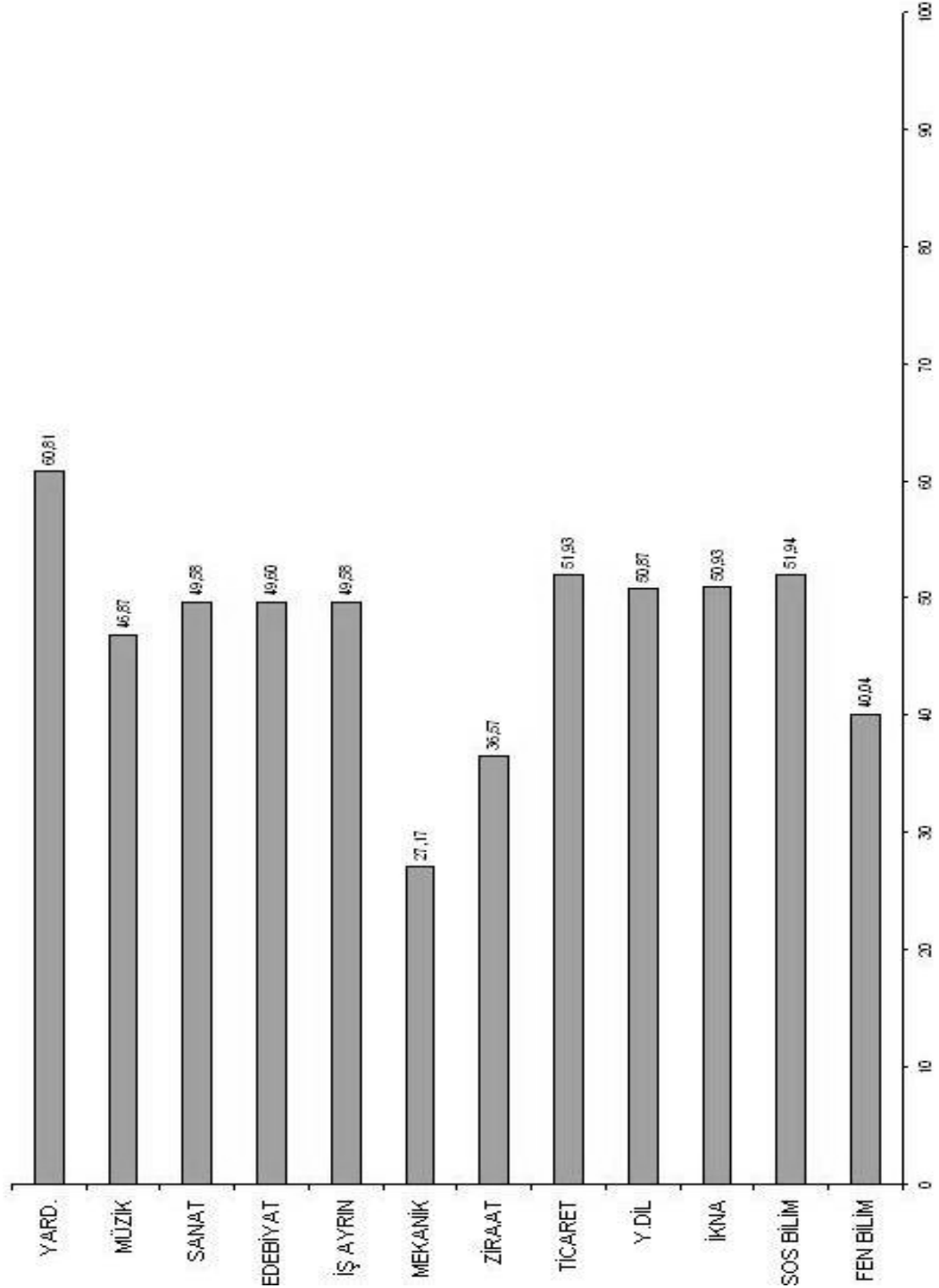
Alanlarından çok farklı ilgilere sahip öğrencilerin oluşturduğu bir ilçe olduğu görülen Üsküdar ilçesinde ilgiler oran olarak birbirine yakın aralıklarda seyretmektedir.

ABKÖ sonuçlarının değerlendirilmesinde % 75 ve üzerindeki sivrilmiş ilgiler dikkate alınmaktadır. Oysaki Üsküdar ilçesi ortaöğretim kurumlarında bu derece yüksek değerlere sahip ilgiler ile karşılaşmamaktayız. Etkili bir ortaöğretim mesleki rehberlik çalışması ile öğrencilerin ilgilerinin daha yukarıya doğru belirginleşmesi sağlanabilir.

Yardımlaşma, Ticaret ve Sosyal Bilimler olarak sıralanan ilk üç ilgi, burada çalışma yapılan Çengelköy Lisesi (Fen Alanı) ve Haydarpaşa End. M.L. (Elektrik-elektronik) eşit ağırlık ve sayısal gerektiren okullar olduğunu göz önüne alırsak, ilgileri alan seçimlerinden bağımsız olduğu söylenebilir.

2.1.3 İstanbul İli Evreni Fatih İlçesi Ve Üsküdar İlçesi
Örneklemi Akademi Benlik Kavramı Ölçeklerinin İlgili Ortalamalarının
Genel Değerlendirilmesi

Grafik 9: İstanbul İli Fatih Ve Üsküdar İlçesi ABKÖ İlgili
Ortalaması

İstanbul İli Fatih Ve Üsküdar İlçesi ABKÖ İlgi Sayısal Verileri;

İlgiler;

Yardımlaşma	% 60,81
Sosyal Bilimler	% 51,94
Ticaret	% 51,93
İkna	% 50,93
Yabancı Dil	% 50,87
Edebiyat	% 49,60
İş Ayrıntısı	% 49,58
Sanat	% 49,58
Müzik	% 46,87
Fen Bilimleri	% 40,04
Ziraat	% 36,57
Mekanik	% 27,17

İstanbul evrenini temsilen seçilmiş olan Üsküdar ve Fatih İlçesinin ortak ilgi grafiğinde, ilgi oranlarının birbirine yakın aralıklarla sıralandığı görülmektedir. İstanbul ilini temsil eden okullarda uygulama yapılan denek grubu öğrencilerin sayısal ve eşit ağırlık gerektiren alanlara yönelmiş oldukları gözlemlenmiştir. Çocuk gelişimi öğrencilerinin Yardımlaşma ilgisini % 60,81 ile sıralamada en yüksek ilgi değeri olması, alan seçiminin ilgiler doğrultusunda yapıldığını göstermektedir.

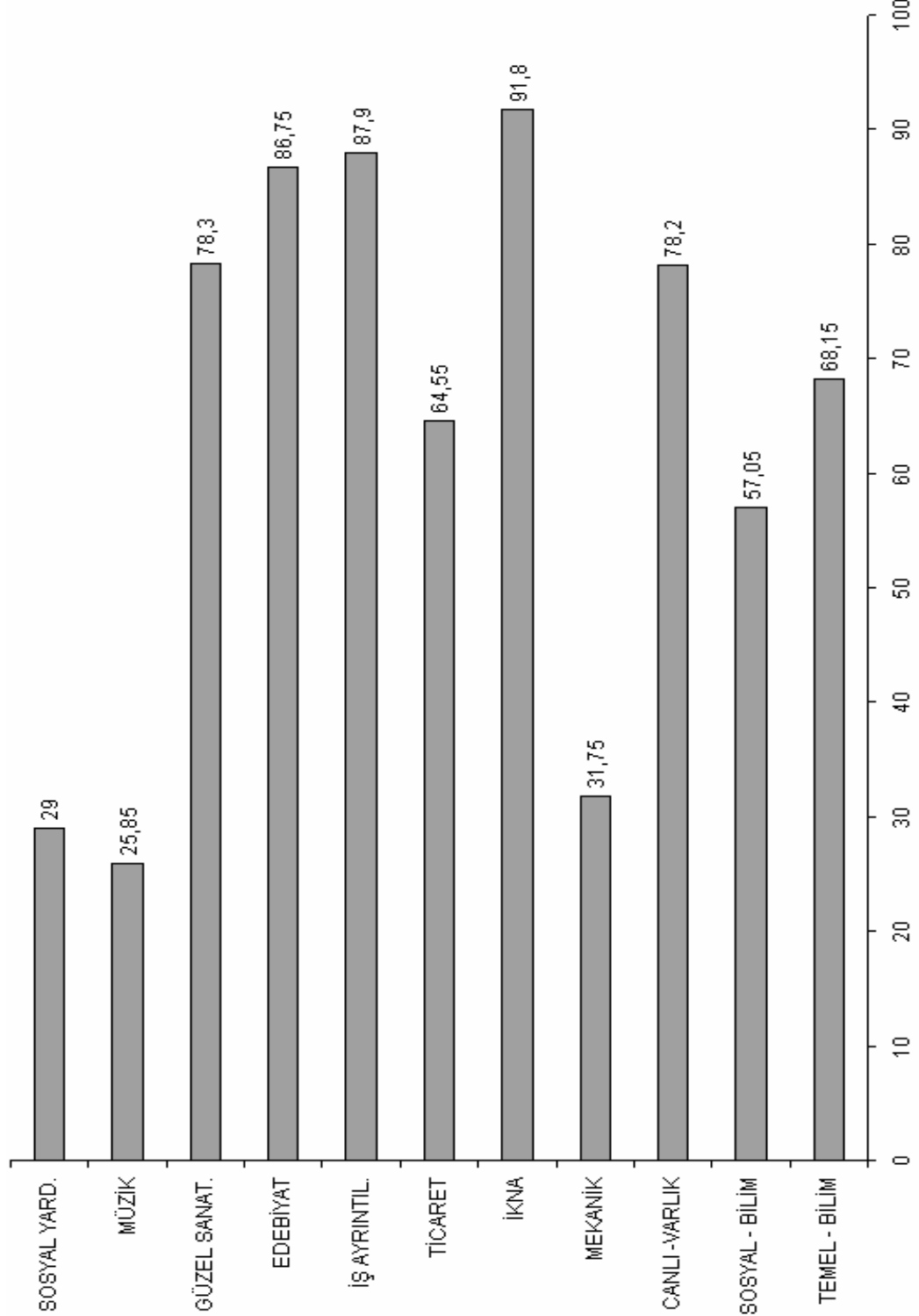
Cinsiyetin özellikle ergenlik dönemi gençleri arasında ilgiler arasında önemli bir belirleyici olduğunu bilmekteyiz. İstanbul ilinde araştırma yapılan 6 okulda ikisi kız lisesi, diğer 4 okulda Çengelköy Lisesi, Haydarpaşa End. M. L., Cibali Lisesi, Sultanahmet End. M. L. erkek öğrenci yoğunluğunun bulunduğu okullardır. Çocuk gelişimi alanı öğrencilerinin kız öğrencilerden oluştuğu için ilgilerin daha tutarlı olduğu, Elektrik-elektronik ve düz lise öğrencilerinin erkek öğrenci yoğunluğuna sahip olması, ilgi alanlarıyla seçilen alanın tutarlılığını azaltmıştır.

İlgilerin kararlı hale geleceği 18–20 yaşlarından önce öğrencilerin envanter sonuçları doğrultusunda okul rehberlik çalışmaları yapılmalı ve kariyer planları bu doğrultuda tespit edilmelidir. Kız öğrencilerin ergenlik dönemine daha erken girdiğinden benlik algılarının ve ilgilerinin erkeklerden daha farklı oldukları sonucuna varılabilir.

2.2 İstanbul Evreninde Öğretmenlere Uygulanan KDE Değerlendirilmesi

2.2.1 Fatih İlçesi Örneklemeleri Kendini Değerlendirme Envanteri Ölçeklerinin İlgili Ortalamalarının Değerlendirilmesi

Grafik 10: Fatih İlçesi Cibali Lisesi KDE İlgili Ortalaması

Fatih İlçesi Cibali Lisesi KDE İlgi Sayısal Verileri;

İlgiler;

İkna	% 91,08
İş Ayrıntıları	% 87,09
Edebiyat	% 86,75
Güzel Sanat	% 78,30
Canlı Varlık	% 78,20
Temel Bilim	% 68,15
Ticaret	% 64,55
Sosyal Bilim	% 57,05
Mekanik	% 31,75
Sosyal Yardım	% 29,00
Müzik	% 25,85

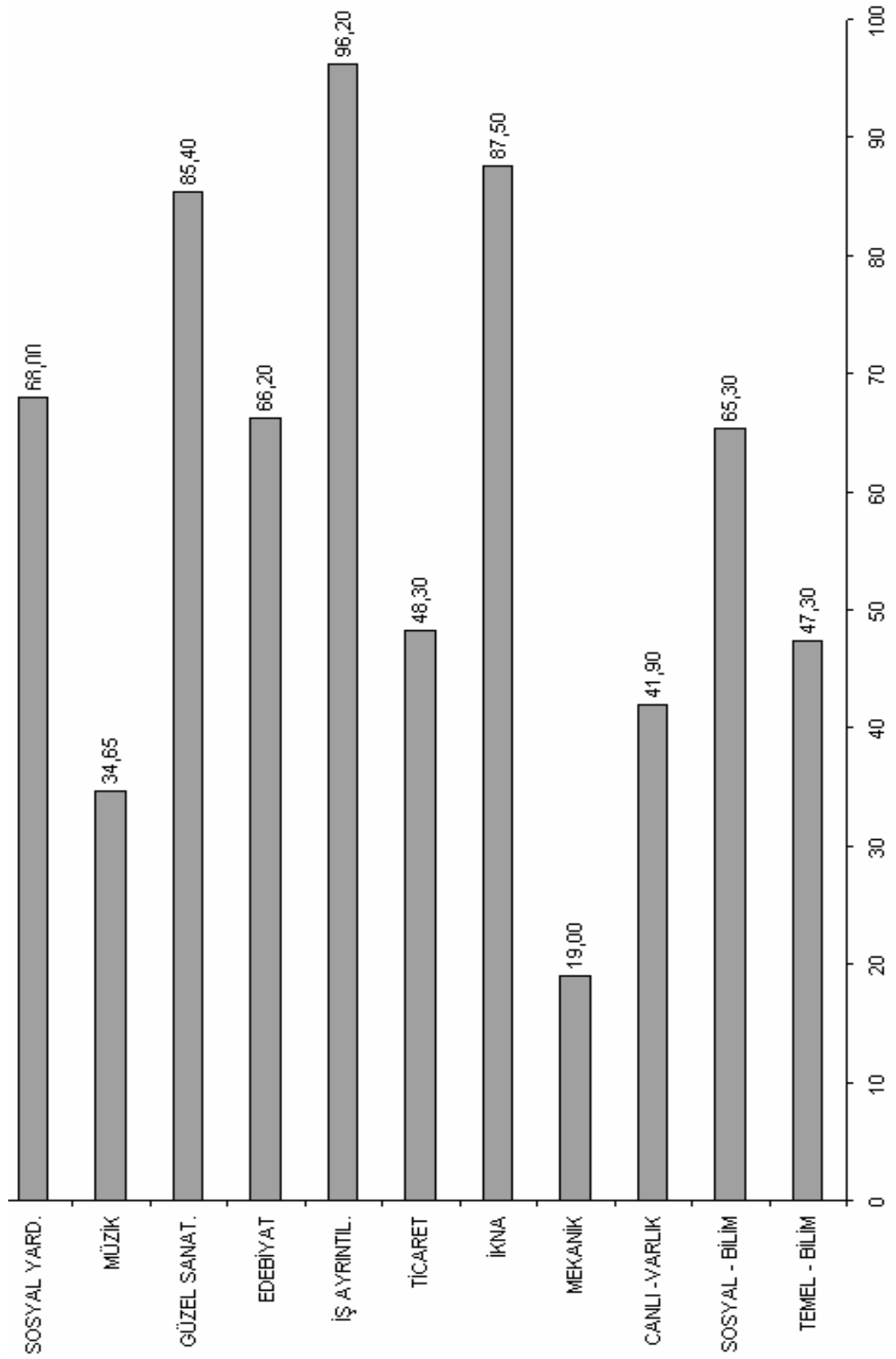
Cibali Lisesi müdür yardımcılara uygulanmış olan envanter sonuçları deneklerin branşları dikkate alınarak değerlendirilmek yerine, şu anda yapmış oldukları idarecilik görevleri ile öğrencilerinin ilgilerinin tespiti ve onları yönlendirmede ne derece yardımcı olabilecekleri konusunda yorumlanmıştır.

İdarecilik, yöneticilik vasıflarına sahip olması beklenen deneklerin % 91,08 gibi neredeyse tepe noktasına ulaşmış olan İkna İlgi ve bunu takip eden İş Ayrıntısı İlgi % 87,09 , % 86,75 Edebiyat İlgi sivrilmiş ilgililerdir. Bunu idarecilerin Güzel Sanatlara olan ilgisi takip etmektedir.

Sosyal Yardım % 29,00 oran ile en düşük ikinci İlgi olması öncelikle öğretmenlik ve sonrada idarecilik görevinde deneklerin sosyal uyumunu azaltacağı düşünülmektedir. Belirginleşmiş ve öğrencilerden farklılaşmış ilgilere sahip olan idarecilerin bu ilgilerini öğrencilerini doğru alana yönlendirmek ve ilgilerini fark etmelerini sağlamada kullanmaları beklenmektedir. Bu da en başta Sosyal Yardım İlgisinin üst düzey ilgiler arasında olmasıyla ilgilidir.

Grafik 11: Fatih İlçesi Cağaloğlu And. Moda Tas. M.L. KDE İlgili

Ortalaması

Cağaloğlu And. Moda Tasarımı Meslek Lisesi KDE İlgil Sayısal Verileri

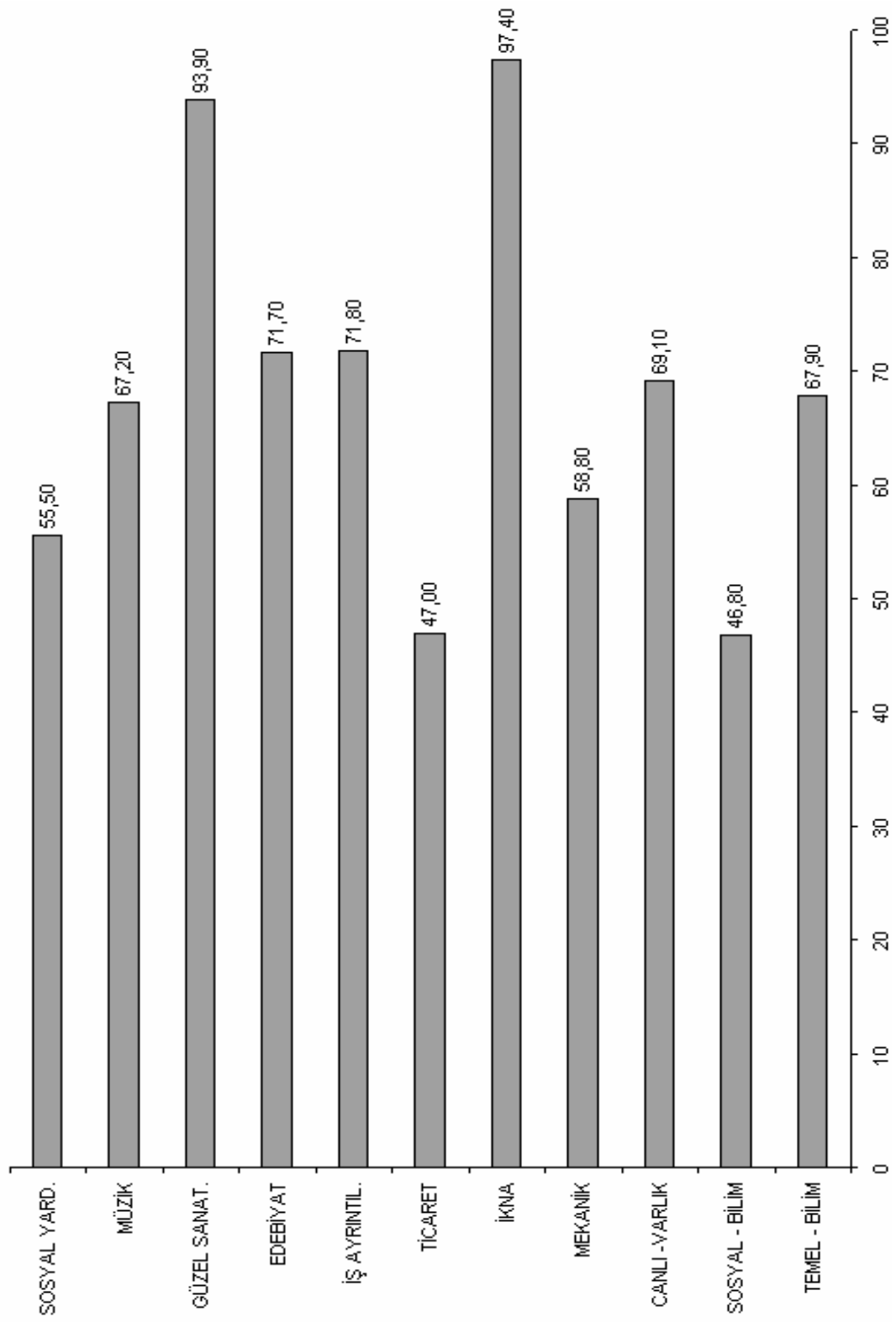
İlgiler:

İş Ayrıntıları	% 96,20
İkna	% 87,50
Güzel Sanat	% 85,40
Sosyal Yardım	% 68,00
Edebiyat	% 66,20
Sosyal Bilim	% 65,30
Ticaret	% 48,30
Temel Bilim	% 47,30
Canlı Varlık	% 41,90
Müzik	% 34,65
Mekanik	% 19,00

Aynı zamanda Moda ve Sanat Okulu olan Cağaloğlu And. Moda Tasarımı M.L. müdür yardımcılarının İlgilerinin dağılımının, okullarının özelliği ile örtüştüğü görülmektedir. İş Ayrıntıları İlgisi % 96,20 ile neredeyse tam bir uyum gözlenmiştir. İkna % 87,50, Güzel Sanat % 85,40 ilgisi mesleklerine paralel olarak şekillenmiş ve artık oturmuş ilgiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu okulun öğrenci grubunun seçmiş olduğu Çocuk Gelişimi alanının ABKÖ ilgi düzeylerini yorumlarken alanları ile ne kadar tutarlı ilgilere sahip olan denek grubu olduğunu belirtmiştik. Buda; müdür yardımcılarının okuldaki rehberlik hizmetlerini etkili ve verimli şekilde kullanarak öğrencilerini ilgileri doğrultusunda yönlendirmeleri ile gerçekleşmiş olduğu veriler sonucunda ortaya konmuştur.

Grafik 12: Fatih İlçesi Sultanahmet End. M. L. KDE İlgili Ortalaması

Fatih İlçesi Sultanahmet End. Meslek Lisesi KDE İlgili Sayısal Verileri;

İlgiler;

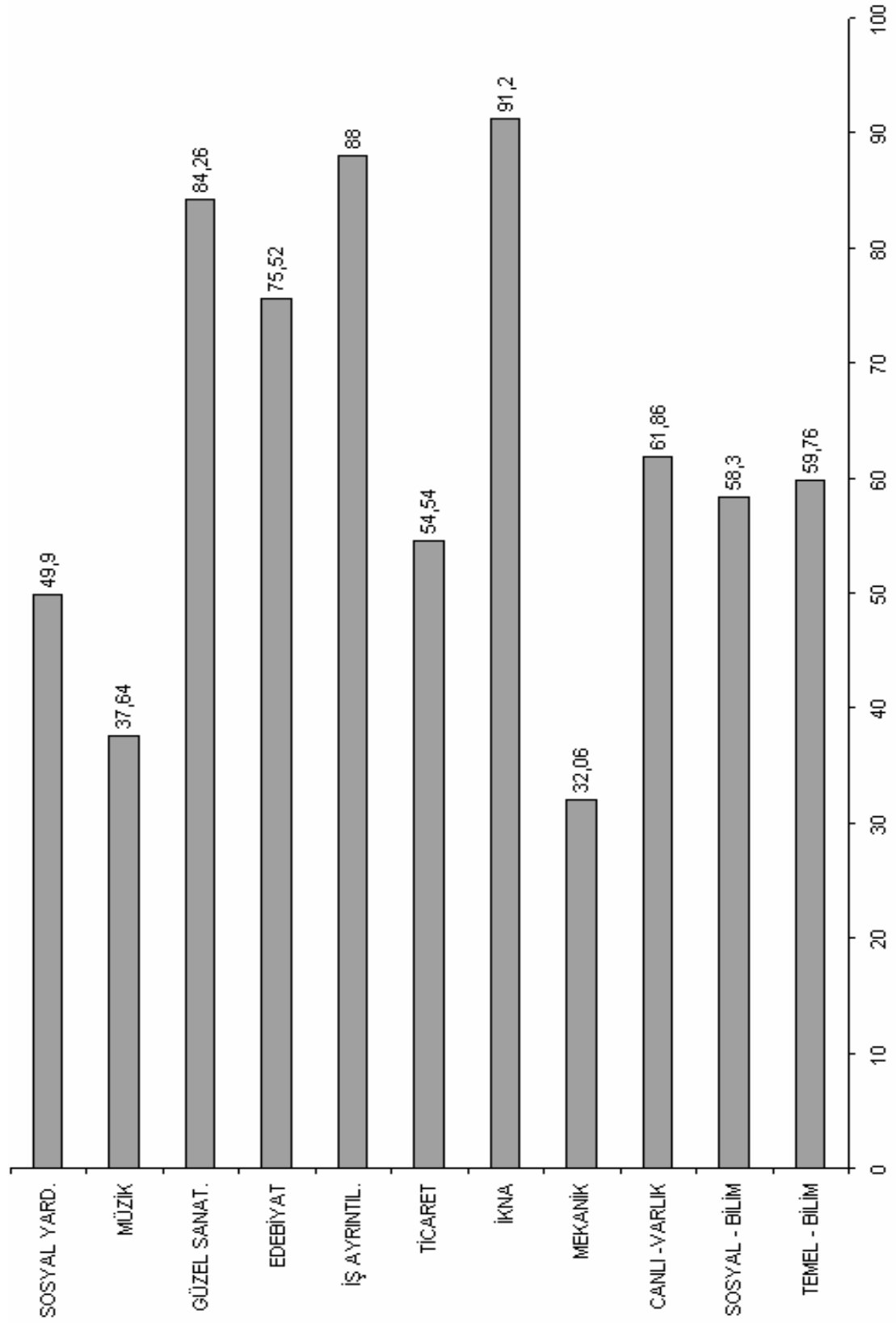
İkna	% 97,40
Güzel Sanat	% 93,20
İş Ayrıntıları	% 71,80
Edebiyat	% 71,70
Canlı Varlık	% 69,10
Temel Bilim	% 67,90
Müzik	% 67,20
Mekanik	% 58,80
Sosyal Yardım	% 55,50
Ticaret	% 47,00
Sosyal Bilim	% 46,80

Denek grubu olan müdür yardımcılarının idarecilik görevleri ile ilgili konularda gerekli görülen İkna % 97,40 ile mesleklerinde insan ilişkilerinde ön planda kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güzel Sanatlar İlgisinin % 93,20 olması kişisel olarak estetik bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. İş Ayrıntıları % 71,80 oranı ile bulundukları müdür yardımcılığı pozisyonunun gereği olan özelliklere de sahip olduğu saptanmıştır.

İkna % 97,40, Güzel Sanat % 93,20, İş Ayrıntıları % 71,80, Edebiyat % 71,70 oranları ile bu ilgilerin ilk dört sırada bulunması, bu müdür yardımcılarının öğrencileri alana ve mesleğe yönlendirmede verimli sonuçlar elde etmesine yardımcı olması beklenir.

Grafik 13: Fatih İlçesi Genel KDE İlgili Ortalaması

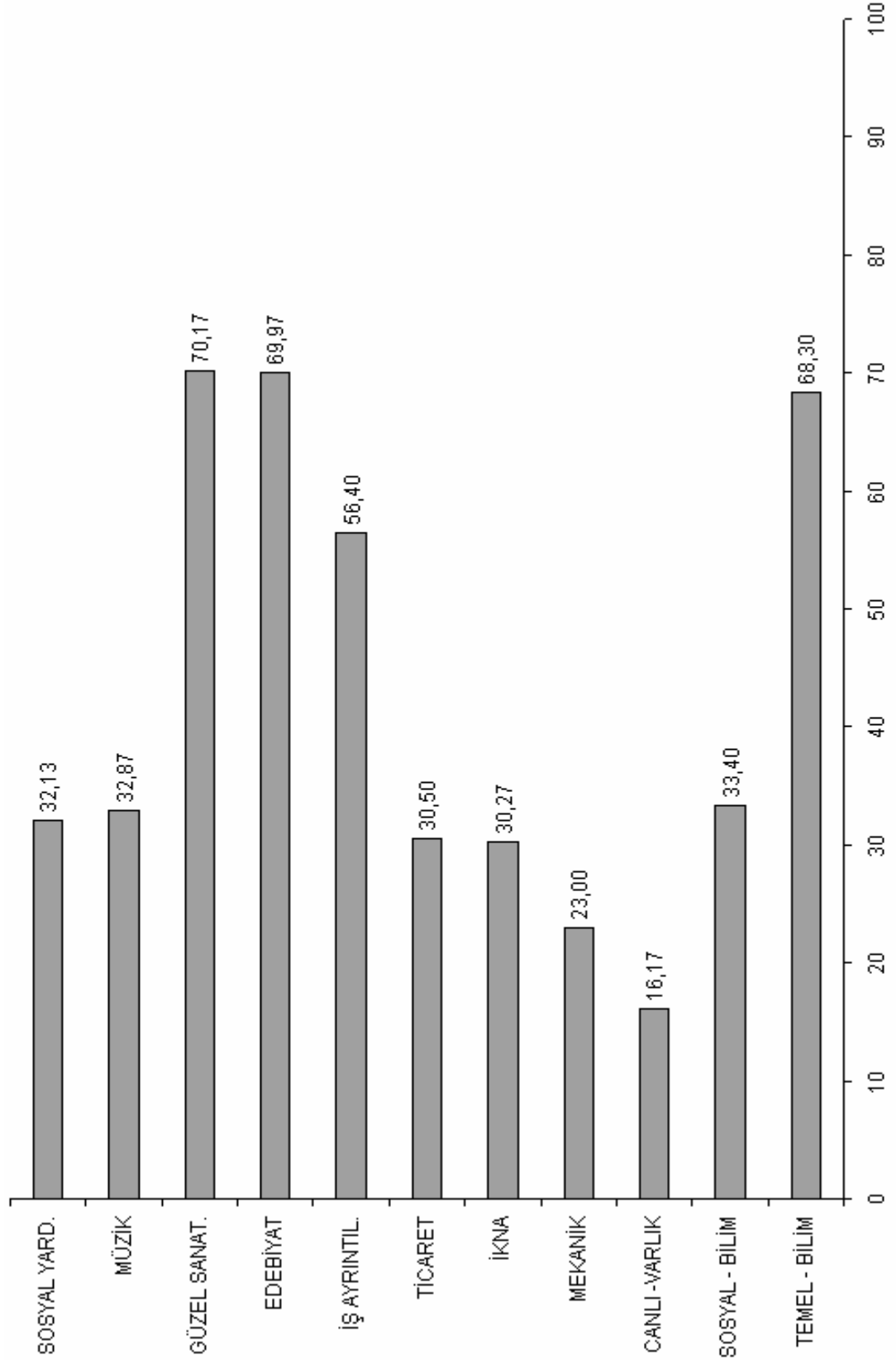
Fatih İlçesi Genel KDE İlgi Ortalaması

İlgiler:

İkna	% 91,20
İş Ayrıntıları	% 88,00
Güzel Sanat	% 84,26
Edebiyat	% 75,52
Canlı Varlık	% 61,86
Temel Bilim	% 59,76
Sosyal Yardım	% 58,30
Ticaret	% 54,54
Sosyal Bilim	% 49,90
Müzik	% 37,64
Mekanik	% 32,06

İkna % 91,20, İş Ayrıntıları % 88,00, Güzel Sanat % 84,26, Edebiyat % 75,52 oranları ile en yüksek ilgiler olması müdür yardımcısı görevinin diyalog, ikna ve iş takibi gerektirdiği ve deneklerin bu özellikleri üst düzeyde taşıdıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin alan seçimlerini belirlemede çok belirgin etkileri yoktur.

2.2.2 Üsküdar İlçesi Örneklemi Kendini Değerlendirme
Envanteri Ölçeklerinin İlgili Ortalamalarının Değerlendirilmesi
Grafik 14: Üsküdar İlçesi Çengelköy Lisesi KDE İlgili Ortalaması

Üsküdar Çengelköy Lisesi KDE İlgi Sayısal Verileri;

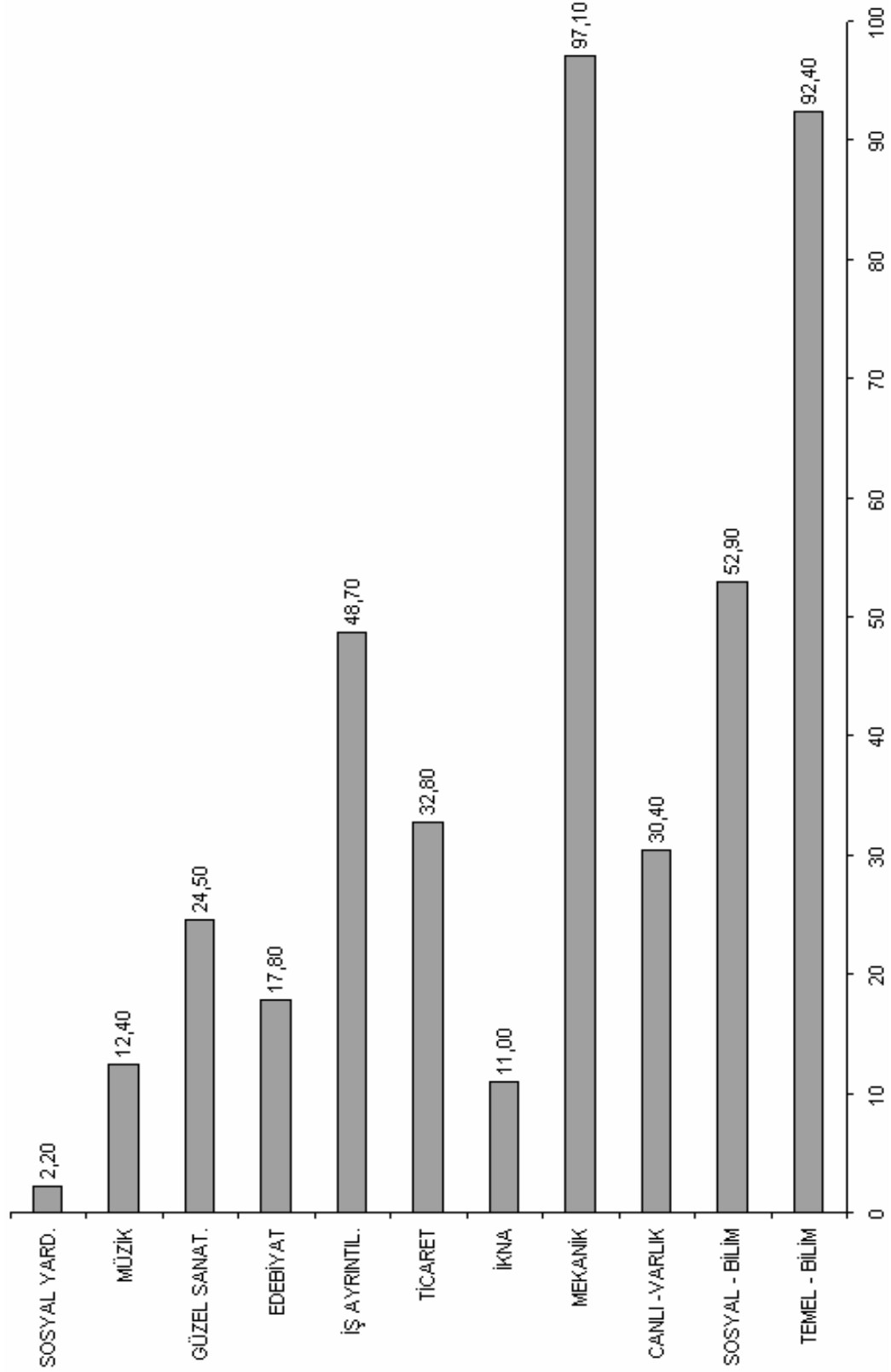
İlgiler;

Güzel Sanat	% 70,17
Edebiyat	% 69,97
Temel Bilim	% 68,30
İş Ayrıntıları	% 56,40
Sosyal Bilim	% 33,40
Müzik	% 32,87
Sosyal Yardım	% 32,17
Ticaret	% 30,50
İkna	% 30,27
Mekanik	% 23,00
Canlı Varlık	% 16,17

Güzel Sanat % 70,17, Edebiyat % 69,97, Temel Bilim % 68,30, İş Ayrıntıları % 56,40 oranları incelenecek olursa, Güzel Sanatlar hariç diğer ilgilerin mesleğin gerektirdiği özellikler olup, güzel sanatlara karşı ilginin üst düzeyde olması kişisel merak ve ilgiye bağlanabilir.

Öğrencileri ilgileri doğrultusunda yönlendirmede müdür yardımcılarının herhangi bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir.

Grafik 15: Üsküdar İlçesi Mithatpaşa Kız Meslek Lisesi KDE İlgi Ortalaması

Üsküdar Mithatpaşa Kız Meslek Lisesi KDE İlgi Sayısal Verileri;

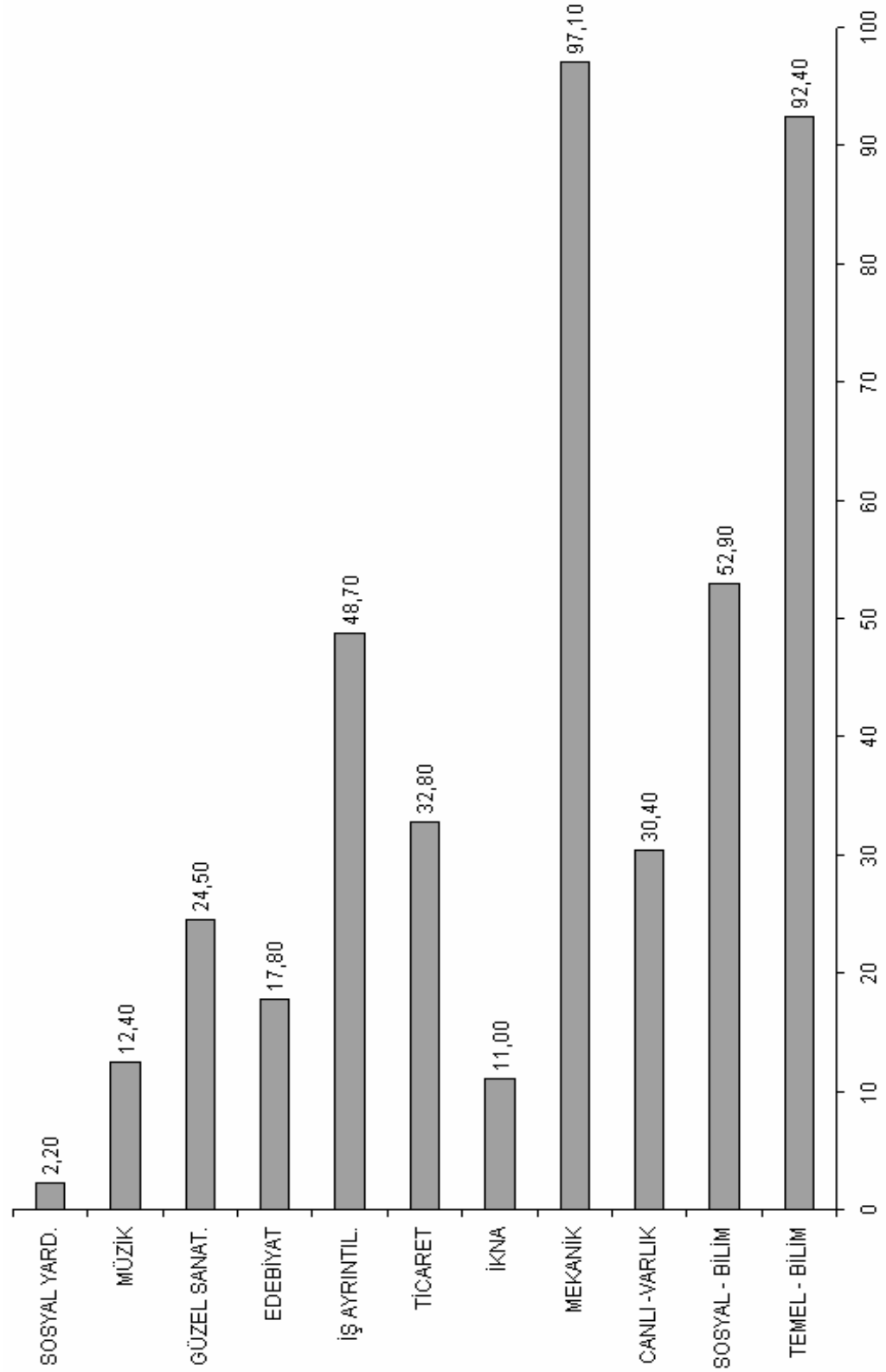
İlgiler;

Güzel Sanat	% 76,90
Canlı Varlık	% 75,75
İkna	% 75,00
Mekanik	% 69,70
Temel Bilim	% 61,10
Ticaret	% 59,70
İş Ayrıntıları	% 58,00
Edebiyat	% 47,00
Sosyal Bilim	% 44,20
Müzik	% 39,70
Sosyal Yardım	% 27,90

İlk üç ilgiye baktığımız zaman Güzel Sanat % 76,90, Canlı Varlık % 75,75, İkna % 75,00 oranlarının hem meslek hem de müdür yardımcılığı pozisyonu gereğinde özellikleri, ilgileri doğrultusunda uyumlu olduğu gözlenmiştir.

Sosyal Yardım İlgisinin % 27,90 ile en düşük seviyede olması ilişkilerinde tek taraflı olmayı yeğleyen bir görüntü ortaya koymaktadır. Dolayısı ile bu sonuç öğrenci ile ilişkileri de olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

Grafik 16: Üsküdar İlçesi Haydarpaşa End. M.L. KDE İlgili Ortalaması

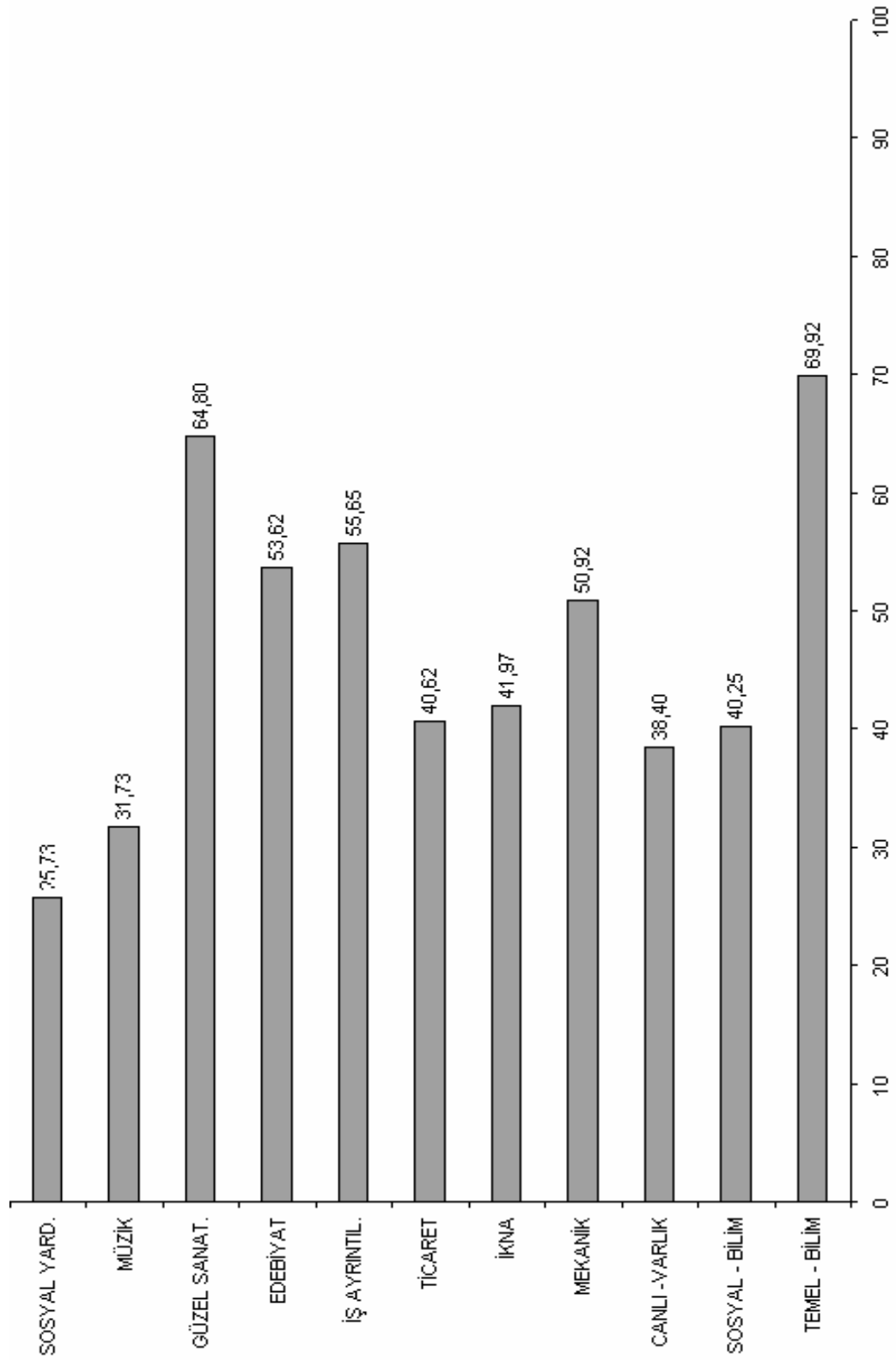
Üsküdar Haydarpaşa End. Meslek Lisesi KDE İlgili Sayısal Verileri;

İlgiler;

Mekanik	% 97,10
Temel Bilim	% 92,40
Sosyal Bilim	% 52,90
İş Ayrıntıları	% 48,70
Ticaret	% 32,80
Canlı Varlık	% 30,40
Güzel Sanat	% 24,50
Edebiyat	% 17,80
Müzik	% 12,40
İkna	% 11,00
Sosyal Yardım	% 02,20

Haydarpaşa End. M.L. müdür yardımcılarının KDE oranları incelendiği zaman ilk başta sırasıyla her ilginin hem mesleki hem de okulda var olan pozisyon ile çok yakından ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Oysaki Sosyal Yardım ilgisinin bu derece düşük bir oranda olması öncelikle mesleği öğretmen olan müdür yardımcısının mesleğin gerektirdiği bir ilgiden yoksun ve bunun sonucunda da duyuşsal hedefleri gerçekleştirmede yetersiz olacağı düşünülmektedir.

Grafik 17: Üsküdar İlçesi Genel KDE İlgili Ortalaması

Üsküdar İlçesi KDE İlgı Sayısal Verileri;

İlgiler;

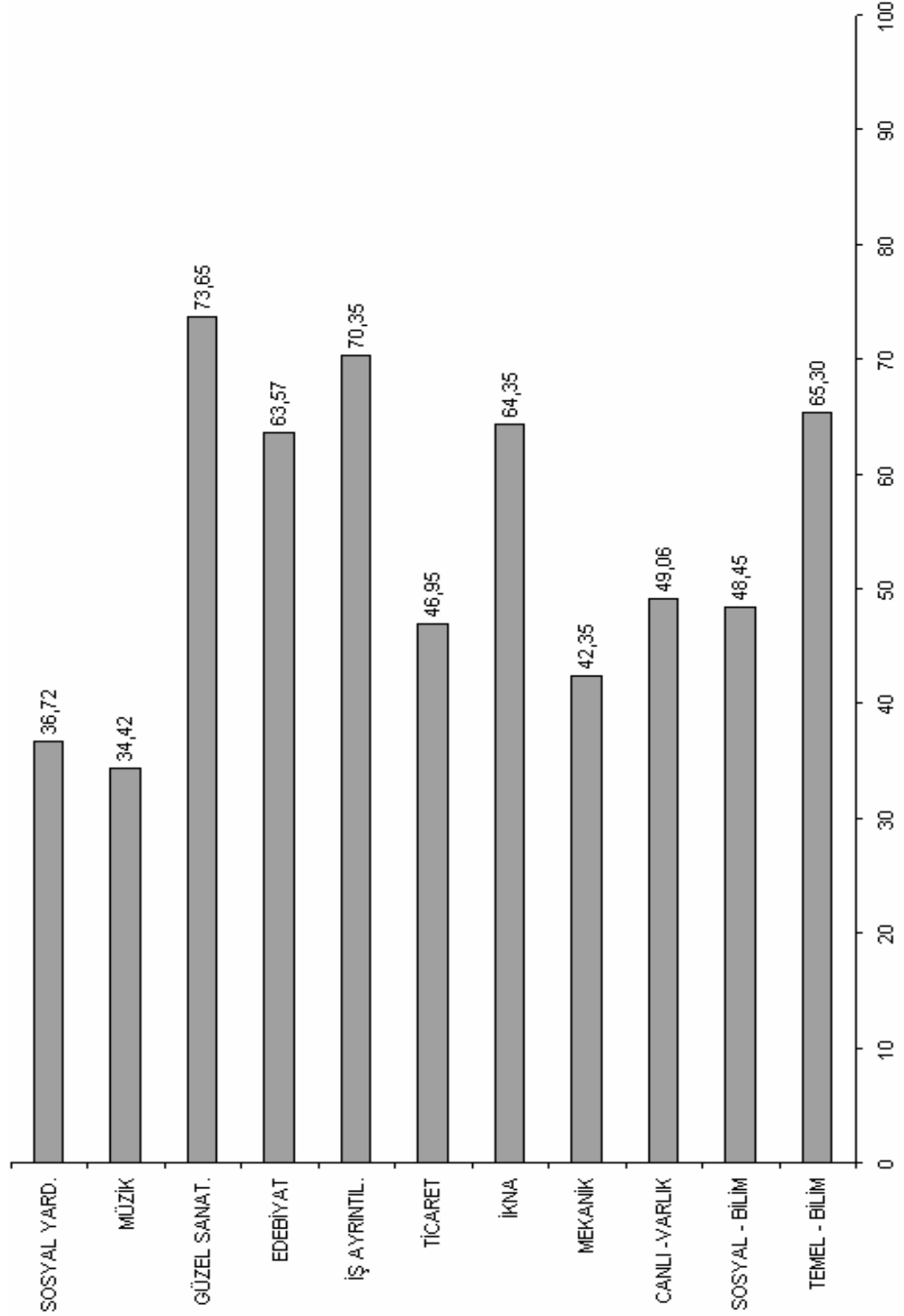
Temel Bilim	% 69,92
Güzel Sanat	% 64,80
İş Ayrıntıları	% 55,65
Edebiyat	% 53,62
Mekanik	% 50,92
İkna	% 41,97
Ticaret	% 40,62
Sosyal Bilim	% 40,25
Canlı Varlık	% 38,40
Müzik	% 31,73
Sosyal Yardım	% 25,73

Üsküdar da iki Haydarpaşa End. M.L. ve Mithatpaşa Kız M.L. yapılan çalışma sonucunda Temel Bilimler İlğisinin % 69,92 ile ilk sırada ve kişisel yönelimler sonucunda veya mesleki gereklilikler sonucunda Güzel Sanatlar İlğisi % 64,80 ile ikinci sırada yer almaktadır.

İdarecilik vasıflarından dolayı deneklerin İş ayrıntısı ilgisi her grup için üst oranlarda gözlemlenmekteydi. Sosyal Yardım ilğisinin Üsküdar İlçe genelinde de en alt sıralarda yer alması bireyselleşmeyi ön plana çıkartmaktadır, diye düşünebiliriz.

**2.2.3 İstanbul İli Evreni Fatih İlçesi Ve Üsküdar İlçesi
Örneklemeleri Kendini Değerlendirme Envanteri Ölçeklerinin İlgili
Ortalamalarının Genel Değerlendirilmesi**

**Grafik 18: İstanbul İli Fatih Ve Üsküdar İlçesi Genel KDE İlgili
Ortalaması**

İstanbul İli Genel KDE İlgisi Sayısal Verileri;

İlgiler;

Güzel Sanat	% 77,63
İş Ayrıntıları	% 70,35
Temel Bilim	% 65,30
İkna	% 64,35
Edebiyat	% 63,57
Canlı Varlık	% 49,06
Sosyal Bilim	% 48,45
Ticaret	% 46,95
Mekanik	% 42,35
Sosyal Yardım	% 36,72
Müzik	% 34,42

İstanbul ili KDE genel değerlendirmesinde çalışılan 2 bölge ve 6 okulun müdür yardımcılarının Güzel Sanatlar İlgisinin % 77,63 ile en üst oran olduğu tespit edilmiştir. Bundan yola çıkılarak müdür yardımcılarının kendi meslekleri haricinde bir yönelim söz konusudur.

İş Ayrıntıları % 70,35, Temel Bilim % 65,30, İkna % 64,35 oranları ile İdarecilik vasıflarıyla ilişkili ilgilerinin örtüştüğü gözlenmiştir. Sosyal Yardım ilgisinin genel olarak okulların tümünde alt sıralarda yer alması genel tabloda da sıralamayı şekillendirdi.

Öğrencilerin ilgileri ve öğretmenlerinin ilgilerinin birbirinden çok bağımsız olduğu görülmektedir. Özellikle öğrencilerde Yardımlaşma % 60,81, Sosyal Bilimler % 51,94 ile birinci ve ikinci sıradaki ilgileri oluşturması, idarecilerinin Sosyal Yardım ilgisinin % 36,72 oranı ile en düşük sıralamada yer alması ilgileri arasında paralellik olmadığını bize göstermektedir.

SONUÇ

Günümüz eğitim kurumlarında öğrencilerin performansının artırılması, eğitimde yüksek kaliteyi sağlayan en önemli faktör öğrencilerin ilgileriyle paralel alanlarda çalışmalarıdır.

Öğrenci ilgilerinin eğitim kurumlarının kalitesine etkisinin yanı sıra bu eğitim kurumlarında öğrencilerine rehberlik etmesi istenen/ beklenen öğretmenlerinde ilgilerine uygun alanlarda çalışmaları, önemli bir noktadır. Yani bir eğitim kurumunda hem öğrenci hem de öğretmenlerin ortak ilgi alanlarında iş birliği içinde çalışmaları eğitim kurumunun kalitesinin önemli ayağıdır. Bu hususun etkileri tüm okullarda yapılması öngörülen Toplam Kalite Yönetimi (TKY) çalışmalarında görülmektedir.

Ancak “ İlgilerin Meslek, Ders Seçimine Ve Ortaöğretim Kurumunu Etkileri” konulu araştırma sonuçları; öğretmen ile öğrencilerin ortak ilgi alanlarında buluşamadıkları hatta bazı örneklem anket sonuçları ilgi alanlarının zıtlığını göstermekte dolayısıyla bu eğitim kurumlarının kalitesini tartışılır hale getirmektedir. Yalnız anket sonuçları örneklemimizdeki eğitim kurumlarının tam anlamıyla kaliteli ya da kalitesiz olduğunu ifade eden bir genellemeye sahip değildir.

Araştırma için seçilen örneklemdeki bazı eğitim kurumları öğrencilerine uygulanan ABKÖ sonuçları seçilen alanların cinsiyete uygunluğunu ortaya koymuş olsa da seçilen alan ile öğrenci ilgileri arasındaki tutarlılıkla ilgili bir genellemeye varmamızı engellemiştir. Yalnız bu anket sonuçları bize, öğrencilerin ilgileriyle örtüşen isabetli ortaöğretim kurumu ve alan seçiminde gerekli olan mesleki rehberlikten yeterince faydalanamadıklarını veya gerekli olan mesleki rehberliğin yeterince yapılamadığını, çünkü bu ortaöğretim kurumlarında görevli idarecilerinde müdür yardımcısı görevleri ve ilgileri arasında tutarsızlıklar olduğunu gösterecek verilere sahiptir.

Kısacası; bu araştırma sonuçları İstanbul ili ortaöğretim kurumlarında mesleki ve alana yönlendirme de yetersizlik ve eksikliklerin olduğunu göstermiştir. Ayrıca bu araştırma sonuçları bize şu gizli mesajı vermektedir; “ Mesleki yönlendirmedeki

eksiklik ve yetersizliklerin temelinde öğrenci-öğretmen arasındaki iletişim kopukluğu yatmaktadır. Öğretmenin öğrencilerinin ilgi alanları konusundaki bilgi eksikliği mesleki yönlendirmenin eksik ve yetersiz olmasının temelini oluşturur.

Bunu göre; yapılması gereken, bireyin geleceğine şekil verildiği dönemler içerisinde özellikle birçok çatışmanın yaşandığı dönem olan ergenlik döneminde, öğrencilerin okul, alan / dal, meslek seçimlerinde doğru yönlendirilmesi olup bu da öncelikle okullarımızdaki rehberlik faaliyetlerinin koordineli ve etkili şekilde planlanması ve uygulanması ile gerçekleşecektir. Öğrencilerin birey olarak kendi benlik algılarının farkına varıp, ilgilerinin farklılığını ortaya koymak için eğitim sistemimizin içinde bulunan ortaöğretim kurumlarına öğrenci seçme sınavı olan SBS (Seviye Belirleme Sınavı) öncesinde okulda öğrencilerin ilgilerini fark etmelerini sağlayacak rehberlik hizmetlerinin yapılması, çeşitli envanter ve testlerin uygulanması gerekmektedir.

Elde edilen sonuçlardan öğrenci velilerinin aile rehberlik çalışmaları esnasında haberdar edilmesi ve gerekli okul- öğrenci- veli iş birliğini sağlamak için ihtiyaçlar doğrultusunda çeşitli bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Böylece velinin öğrencilerini doğru yönlendirmesini ve öğrencilerinin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda beklentiler içine girmesini sağlamak mümkündür.

Bunun yanı sıra SBS (Seviye Belirleme Sınavı) sınavı başvuru esnasında ABKÖ veya KDE benzeri ilgi ölçen envanterlerin öğrenciler tarafından doldurulması sağlanmalı ve bu envanterlerin sonuçlarının sınav sonuçları ile birlikte velilere gönderilerek, öğrenci ve velilerinin anket sonucunda çıkan belirgin ilgileri fark etmesi sağlanmalıdır. Böylece veli ve öğrencilerin ilgi – alan paralelliğini okul tercih listelerine daha sağlıklı şekilde yansıtmaları mümkün olacaktır. Bu da sistemin daha verimli, kaliteli yürütülmesini sağlayacaktır. Ve sonuçta; isabetli mesleki yönlendirme de gerçekleştirilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alkan, B., **Üniversiteye Girişte Yönelme,Mesleki İlgi Ve Akademik Başarı**, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1993.
- Anar,S., **Davranış Bilimler**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1986.
- Aydın, B., **Çocuk Psikolojisinin Temelleri**, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınlar, İstanbul,1996.
- Bacanlı, H., **Gelişim Ve Öğrenme** Nobel Yayın, Ankara, 2001.
- Çelikkaya, H.,**Eğitim Bilimlerine Giriş**, Alfa Yayınları,İstanbul, 2006.
- Erdoğan,İ., **İşletmelerde Psikoteknik**, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1983.
- Ertürk, S., **Eğitimde Program Geliştirme**, Meteksen Limited Şirketi, Ankara, 1984.
- Fidan,N.,**Okulda Öğrenme ve Öğretme**, Kadioğlu Matbaası,Ankara, 1986.
- Güney,S., **Davranış Bilimleri**, Nobel Yayın dağıtım, Ankara,2006.
- Hamamcı,Z., **Aile rehberliğinin Anne ve Babaların Meslek Gelişimi Konusundaki Bilgi Düzeylerine ve Çocuklarına Yardımcı Olmaya Yönelik Tutumlarına Etkisi** ,Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi,1996.
- Kantarcıoğlu,S.,**Orta Dereceli Okul Öğretmenleri İçin Rehberlik**, İstanbul Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,1992.
- Karamustafa,M., **Lise 2. Sınıf Öğrencilerinin Alanlarına Göre, Kişilik Özellikleri, Meslek İlgileri ve Akademik Başarılarının İncelenmesi**, Marmara Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,İstanbul, 2000.
- Kırcaali,İftar,G., **Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi,Ölçme Değerlendirme Kitabı,Ünite 2 Ölçme**, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları,Eskişehir,2006.
- Kulaksızoğlu,A., **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul,1998.
- Kuzgun,Y., **Kendini Değerlendirme El Kitabı**,ÖSYM Yayınları,Ankara, 1990.
- Kuzgun,Y., **Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,2000.
- Kuzgun, Y., **Meslek Rehberliği Ve Danışmanlığına Giriş**, Nobel Yayınları, Ankara, 2004.

- Oktaylar,H.C., **Eğitim Bilimleri**, Yargı Yayınları, Ankara, 2006.
- Öner, N., **Türkiye’ de Kullanılan Psikolojik Testler**, Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi,İstanbul,2001.
- Özcan,A.O., **Ülkemiz İçin İsabetli Olabilecek Bir Mesleğe Yönelme Denemesi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi,İstanbul,1985.
- Özgüven, İ.E.,**Psikolojik Testler**, PDREM Yayınları, Ankara, 1994.
- Özsoy, Y., **Eğitimde Öğrencileri Tanıma Teknikleri**, Ayyıldız Matbaası, Ankara,1968.
- Razon,N.,**Aile Ve Çocuk Gençlik Yılı Konferansları**, İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,İstanbul,1985.
- Razon,N.,**Pedagoji Üstüne**,İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları,İstanbul,1994.
- Şahin,N., **Testler Üzerine**, Eğitim Hareketleri Dergisi, Ankara,sayı:268,1977.
- Şemin, U.R.,**Gençlik Psikolojisi**, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1984.
- Tan,M., **Toplum Bilimlerine Giriş:Temel Kavramları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara,1981.
- Ülgen,G.,Fidan,E.,**Çocuk Gelişimi**,Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları,İstanbul, 2003.
- Varış, F., **Eğitim Bilimlerine Giriş**, Sevinç Matbaası, Ankara1981.
- <http://banaz.meb.gov.tr/rehberlik/akd.benl.olc.kavr..doc> (20-01-2008)
- <http://www.ikademi.com/psikoteknik/120-turkiyede-kullanilan-psikolojik-testler.html> (26.01.2008)
- <http://www.yenidownload.com/program.asp?id=13316> (20.04.2008)

Ek1:

“AKADEMİK BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİ

HAZIRLAYAN:

Prof. Dr. Yıldız KUZGUN

Bu ölçek yetenek ve ilgilerinizi daha iyi tanımanıza ve bu yolla okul ve ders seçiminize yardımcı olmak amacı ile geliştirilmiştir. İstenen, bu sorulan dikkatle okuyup, her faaliyeti veya işi ne derece başarı ile yapabildiğinizi veya o işten ne derece hoşlandığınızı cevap kâğıdında ilgili sorunun altındaki aralığı karalamak suretiyle belirtmenizdir.

Cevap kâğıdında A "Hiç bir zaman", B "Ara sıra", C "Sık sık" ve D "Her zaman" anlamına gelmektedir. Cevaplamanın nasıl yapılacağı, aşağıda bir örnekle gösterilmiştir.

"Matematik dersinde öğrendiğiniz ilke ve kuralları kullanarak ilk defa karşılaştığınız bir problemi kolaylıkla çözebilir misiniz?

Eğer siz, benzerini daha önce görmediğiniz bir problemi hiç çözemiyorsanız, A harfinin, bunu ara sıra başarabiliyorsanız B nin, böyle problemi sık sık çözebiliyor ama arada bazen başarısız oluyorsanız C nin, her zaman başarılı iseniz D nin altındaki aralığı karalayacaksınız.

A B C D

☐ ☐ ☐ ☐

Bazı sorular, bir faaliyetten hoşlanıp hoşlanmadığınızı sormaktadır. Eğer, bir faaliyetten hiç hoşlanmıyorsanız "A" harfinin, çok hoşlanıyorsanız "D" harfinin altındaki aralığı karalayacaksınız. Görüldüğü gibi "A" bir ilgi veya yeteneğin en az "D" en çok olduğu durumu göstermekte ve diğer seçenekler buna göre derecelenmektedir. İçinizden geldiği gibi cevaplamaya ve cevapsız soru bırakmamaya çalışınız.

AKADEMİK BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİ SORULARI

1. Bir yazı yazarken, bir ödev yaparken, yazım (imla) kurallarına dikkat eder misiniz?
2. Bir hikâye kitabını hızlı ve doğru okuyabilir misiniz?
3. Çarpım tablosunu, bölme işlemi kolay öğrenebildiniz mi?
4. Birbirine çok benzeyen iki resmin arasındaki küçük farkları hemen görebilir misiniz?

5. Kelimeleri doğru bir biçimde yazabiliyor ve söyleyebiliyor musunuz?
6. Bir dairenin merkezini doğru bir biçimde tahmin ederek işaretleyebilir misiniz?
7. İki çizgi arasında çok az bir uzunluk farkı olduğunda, bunu kolaylıkla algılayabilir misiniz?
8. Bir parçayı bir kere okuduktan sonra hemen özetleyebiliyor musunuz?
9. Dört işlemle akıldan, hızlı problem çözebilir misiniz?
10. Bir doğru parçasının kaç santimetre olduğunu doğru tahmin edebilir misiniz?
11. Yeni duyduğunuz kelimelerin anlamlarını öğrenmeye çalışır mısınız?
12. Okuduğunuz bir parçada belirten fikirler arasında ilişki kurabiliyor musunuz?
13. Bir matematik probleminin çözüm yolunu öğrendikten sonra, ona benzer problemleri çözebiliyor musunuz?
14. İlk defa gittiğiniz bir binada yönünüzü kolaylıkla bulabilir misiniz?
15. Bir defa başkaları ile birlikte gittiğiniz bir yeri, ikinci defa yalnız başına gittiğinizde, kolaylıkla bulabilir misiniz?
16. Gelişigüzel parçaları ayrılmış bir şeklin veya cismin parçalarını eski yerlerine kolaylıkla yerleştirebilir misiniz?
17. Bir makinenin şemasına bakarak makineyi kurabilir misiniz?
18. Açılmış hali verilen geometrik bir cismin, kapandığı zaman açılacağı şekli göz önünde canlandırabilir misiniz?
19. Bir konuda edindiğiniz bilgileri, kendi sözcüklerinizle başkalarına aktarabiliyor musunuz?
20. Sizin düzeyinizde bir matematik kitabını okuyarak bir problemin çözüm yolunu bulabiliyor musunuz?
21. Boş zamanlarınızda, zevk için matematik problemleri çözmeye çalışır mısınız?
22. Bir konuyu söz ve yazı ile çınlatırken, fikirleri doğru bir sıra ile verebiliyor musunuz?
23. Matematik dersinde, özel bir yardım (ders) almadan başarılı olabiliyor musunuz?
24. Bir yazıdaki fikir ve ifade hatalarını kolaylıkla görebilir misiniz?
25. Boş bir kesme şeker kutusu, kısa kenarlarından kesilip açılınca hangi yü-

zeyin nereye geleceğini göz önünde canlandırabilir misiniz?

26. Öğrendiğiniz matematik kurallarını fen bilgisi derslerindeki problemlere uygulayabiliyor musunuz?

27. Bir kâğıda, cetvel kullanmadan düzgün paralel çizgiler çizebiliyor musunuz?

28. Karmaşık bir geometrik şeklin, sağa ve sola döndürülmesi ile alacağı durumu göz önünde canlandırabilir misiniz?

29. Bir problemin, size öğretilen çözüm yollarından farklı çözüm yollarını bulabilir misiniz?

30. Akıcı bir üslupla güzel yazı (örneğin bir mektup) yazabilir misiniz?

31. Okuduğunuz bir parçada anlatılan fikirleri bulup özetleyebiliyor musunuz?

32. Sizin düzeyinde, ama daha önce hiç görmediğiniz bir matematik kitabını rahatlıkla okuyabilir misiniz?

33. Bir evin planına baktığınızda, evin yapılmış halini göz önünde canlandırabilir misiniz?

34. Bir kâğıda çizilen yıldız biçimindeki bir şekli makasla, düzgün bir biçimde kesip çıkarabilir misiniz?

35. Alet kullanırdan, düzgün geometrik şekiller çizebilir misiniz?

36. Attığınız bir bilyeyi veya bir taşı istediğiniz hedefe gönderebilir misiniz?

37. Satranç öğrenmek için çaba sarf ediyor musunuz?

38. Fen dersleri ile ilgili konuları kolay öğrenebiliyor musunuz?

39. Desenli kâğıtları, şekilleri birbirlerini tamamlayacak şekilde, yan yana yapıştırabilir misiniz?

40. Bir aletin (örneğin, saatin) çok küçük bir parçasını (vidasını) yerine kolayca yerleştirebilir misiniz?

41. Gelecekte kendinizi, bir laboratuarda araştırmacı olarak düşlediğiniz olur mu?

42. Bir kente gittiğinizde, müzeleri, tarihi yerleri gezer misiniz? (gezmek ister misiniz)?

43. Çeşitli atasözlerinin ve özdeyişlerin nereden çıktığını araştırmak ister misiniz?

44. İnsanların ne düşündüklerini ve ne hissettiklerini incelemekten hoşlanırmısınız?

45. Fen derslerinde öğrendiğiniz ilke ve kuralları evinizdeki sorunların çözümünde kullanır mısınız?
46. Fen dersleri ile ilgili konularda sınıfta öğretilenlerden daha fazla bilgi edinmek için başka kaynaklara başvurduğunuz oluyor mu?
47. Evcil hayvanların veya bitkilerin gelişmelerini incelemekten hoşlanır mısınız?
48. Yeni öğrendiğiniz yabancı dildeki sözcükleri bir cümlede kullanmaya çalışır mısınız?
49. Fen bilgisi ile ilgili problemleri çözmekten hoşlanır mısınız?
50. Deniz dibindeki hayatı gösteren bir filmi ilgi ve dikkatle izler misiniz?
51. Yabancı dildeki kelimeleri kolaylıkla ezberleyebiliyor musunuz?
52. Bir bilyeyi, başka bir bilye ile vurarak, istediğiniz hedefe gönderebilir misiniz?
53. Büyük coğrafya keşiflerini anlatan bir televizyon dizisini izlemekten hoşlanır mısınız?
54. Tarih ve coğrafya derslerinde okutulan konuları kolay öğrenebiliyor musunuz?
55. Bilimsel proje sergilerini gezer misiniz? (Gezmek ister misiniz?)
56. İnsanların gazetelerde hangi haberleri merakla okuduklarını araştırmak ister misiniz?
57. Tarih romanları okumaktan hoşlanır mısınız?
58. Televizyonda bilimsel buluşları anlatan belgesel programları izler misiniz?
59. Ünlü bilim adamlarının hayatını anlatan televizyon dizilerini izler misiniz?
60. Bir pastayı veya böreği, eşit olarak ve düzgün biçimde kesebilir misiniz?
61. "Çocuklarda yaratıcılık" başlıklı bir makaleyi okumak ister misiniz?
62. Çevrenizdeki insanların davranışlarının nedenlerini merak edip araştırır mısınız?
63. Uzay araçlarının, roketlerin evrimini gösteren bir sergiyi izlemek ister misiniz?
64. Ünlü toplum liderlerinin hayatını anlatan eserleri okumak veya filmleri izlemek ister misiniz?
65. "İnsan hakları" konulu bir ödev hazırlayıp sınıfta sunmak ister misiniz?

66. Küçük bir deliğe, ince bir çubuğu, deliğin kenarına değdirmeden sokabilir misiniz?
67. Küçük bir şeklin (örneğin bir çiçek resminin) içini, dışarı taşırmadan suluboya ile boyayabilir misiniz?
68. Orta Asya'daki eski uygarlık eserlerini gösteren bir belgesel filmi izlemekten hoşlanır mısınız?
69. Evinizde ipekböceği yetiştirip bakımını üslenebilir misiniz?
70. Kapı zili, kilit gibi ev aletlerini onarmaya çalışır mısınız?
71. Tahtadan veya metalden oyuncaklar yapabilir misiniz?
72. Yeni çiçek türleri yetiştirmeyi denemek ister misiniz?
73. Bir yabancı turistle, bildiğiniz yabancı dille konuşmaya çalışır mısınız?
74. Gelecekte yabancı dilinizi ilerletip o dilde yazılmış dergi ve kitapları okumayı düşünür müsünüz?
75. "Hayvanat bahçesine getirilen hayvanların yeni çevreye uyum sorunları" konulu bir belgesel filmi ilgi ile izler misiniz?
76. Bir çiftliğin yöneticisi olmayı düşünür müsünüz?
77. Yeni öğrendiğiniz yabancı dildeki sözcükleri doğru biçimde söylemeye gayret eder misiniz?
78. Kaliteli meyve yetiştiren bir üretici olmayı düşünür müsünüz?
79. Bir aleti parçalara ayırıp tekrar birleştirebilir misiniz?
80. Evcil hayvanların hangi koşullarda ve ortamlarda daha iyi çeliştiklerini incelemekten hoşlanır mısınız?
81. Yeni bir alet veya makine ile karşılaştığınızda, hemen onun nasıl çalıştığını öğrenmeye çalışır mısınız?
82. Evde bir hayvan (kuş) besler, bakımını yapar mısınız?
83. Saksıda ve bahçede çiçek yetiştirip bakımını üstlenir misiniz?
84. Elektrikli aletlerin nasıl işlediklerini inceler misiniz?
85. Havuzlarda balık üretme yöntemlerini gösteren bir filmi ilgi ile izler misiniz?
86. Her türlü araç ve gereç sağlansa, bir kafes yapmayı dener misiniz?
87. İnanç ve düşüncelerinizi başkalarına kolaylıkla aktarabilir misiniz?
88. Tartışmalarda güçlü kanıtlar bularak, görüşünüzü karşınızdakilere kabul ettirebilir misiniz?
89. Belleğiniz kuvvetli midir?

90. İnsanların daha çok hangi malları almak istediklerini öğrenmeye çalışır mısınız?
91. Model uçak yapmaya çalışır mısınız?
92. Arkadaşlarınız arasındaki çatışmaların çözümünde arabuluculuk yapar mısınız?
93. Bir yazıdaki hataları düzeltmekten, bir hesabı kontrol etmekten hoşlanır mısınız?
94. Yaptığınız her hangi bir işin temiz ve özenli olması için gereken özeni gösterir misiniz?
95. Bir makinenin, örneğin bir elektrik motorunun, evrimini gösteren bir sergiyi gezmek ister misiniz?
96. Çevrenizde "Hazırcevap" bir kişi olarak tanınır mısınız?
97. Okul kantini ya da kooperatifini yönetmek ister misiniz?
98. Bir işin ince ayrıntıları ile uğraşır mısınız?
99. Paranızı nerelerde harcadığının kaydını tutar mısınız?
100. Anılarınızı yazar mısınız?
101. Yaz aylarında bir dükkânda ya da ticarethanede çalışmak ister misiniz?
102. Derslerinize günü gününe çalışır mısınız?
103. Okulda şiir okuma yarışmaları düzenleyen bir grubun üyesi olmak ister misiniz?
104. Mektuplarınızı, eski okul karnelerinizi tarih sırasına koyup saklar mısınız?
105. Aldığınız her şeyin ya da yaptığınız her işin düzenli bir biçimde kaydını tutar mısınız?
106. Yabancı dil kurslarına gitmek ister misiniz?
107. Bir makinenin çalışmasını geliştirici yöntemler düşünür müsünüz?
108. Söz ve davranışlarınızın başkaları üzerindeki etkilerini öğrenmeye çalışır mısınız?
109. Konuşurken çevrenizdeki insanların ilgisini çekebilir ve görüşlerinizi onlara kabul ettirebilir misiniz?
110. Televizyondaki reklâmların daha iyi nasıl yapılabileceği üzerinde araştırma yapan bir grubun içinde yer almak ister misiniz?
111. Evleri dolaşp bir malın tanıtımını yapmaktan hoşlanır mısınız?
112. Ödevlerinizi zamanında ve düzgün biçimde yapar mısınız?

113. Televizyonda veya radyoda şiir saatlerini izler misiniz?
114. Kendinizi gelecekte bir yazar olarak düşlediğiniz olur mu?
115. Yaptığınız her hangi bir şeyi özenle süsler misiniz?
116. Küçük hikâyeler yazmayı dener misiniz?
117. Ünlü sanatçıların, ressamların hayatını merak eder misiniz?
118. Çevrenizdeki çeşitli makinelerin bakımını yapar, onları bozmadan kullanabilir misiniz?
119. Sizin gibi düşünmeyen insanları ikna etmek için uzun tartışmalara girer misiniz?
120. Çevrenizdeki eşyaların, ürünlerin, satılsalar kaç lira edeceklerini düşünür müsünüz?
121. Eşyalarınızı yerli yerine koyar, çevrenizi düzenli tutar mısınız?
122. Bir malı satmak için neler yapmak gerekliliğini öğreten bir kursa katılmak ister misiniz?
123. Gazete, boş şişe gibi kullanılmış şeyleri satarak para kazanmayı düşünür müsünüz?
124. Yabancı dilde şarkı söylemeye özenir misiniz?
125. Mektupları zamanında cevaplandırır mısınız?
126. Bir şeyi satın alacağınız zaman çeşidi dükkânları dolaşıp fiyatları karşılaştırmak gereğini duyar mısınız?
127. Bir aleti, tarifesine ve şemasına bakarak çalıştırabilir inisiniz?
128. Güzel konuşma ve başkalarını ikna edebilme gücünü geliştirici kurslara katılmak ister misiniz?
129. Arkadaşlarınıza çiklet, çikolata. Bilye vb. şeyler sattınız mı?
130. Gelecekle kendinizi bir tüccar olarak düşlediğiniz olur mu?
131. Roman, hikâye veya şiir okur musunuz?
132. Boş vakitlerinizde çiçek, nakış, resim, heykel vb. yapar mısınız?
133. Radyo ve televizyonda müzik programlarını izler misiniz?
134. Müzik yarışmalarına katılmak ister misiniz?
135. Televizyonda resim sanan ile ilgili haberleri ilgi ile izler misiniz?
136. Gittiğiniz bir kentte sanat galerilerini, resim sergilerini gezmek isler misiniz?
137. Ağlayan bir çocuğu oyalayabilir misiniz?
138. Yaşlılar yurdunda eğlence günleri düzenlemekten hoşlanır mısınız?

139. Başkalarına, kişisel sorunların çözümünde yardımcı olabiliyor musunuz?
140. Çocuk gürültüsüne katlanabilir inisiniz?
141. Belli bir anda pek çok şeye birden dikkat edebilir misiniz?
142. Kompozisyon derslerinde başarılı mısınız?
143. Okul gazetesine yazı yazar mısınız? (Yazmak isler misiniz?)
144. Müzik dersleri alıyor musunuz veya almak isler misiniz?
145. Bir müzik aleti çalar mısınız?
146. Bir hastaya bakabilir, ilaçlarını zamanında verebilir misiniz?
147. Resim ve mimarlık sanatının gelişimini anlatan bir kitabı zevkle okur musunuz?
148. Bir hastanede, yaz aylarında gönüllü olarak çalışmak ister inisiniz?
149. Boş vakitlerinizi resim veya el işleri yaparak geçirmeye çalışır mısınız?
150. Konuştuğunuz zaman kendinizi çevrenizdeki insanlara dinletebiliyor musunuz?
151. Karşınızdaki insanların ne düşündüklerini ve ne hissettiklerini anlayabilir misiniz?
152. Müzik aletleri sergisini gezmek ister misiniz?
153. Çeşitli ülkelerin halk şarkılarını tanıtan bir programı izler inisiniz?
154. Hastalara ve yaşlılara kitap okumaktan hoşlanır mısınız?
155. Küçük çocuklara oyun öğretmekten, onlara şarkı söylemekten hoşlanır mısınız?
156. İmkânlarınız ölçüsünde konserlere gitmeye çalışır mısınız?
157. Yabancı dil dersinde başarılı mısınız?
158. Ayakta ve hareketli olarak çalışmaktan hoşlanır mısınız?
159. Ufak tefek besteler yapmaya çalışır mısınız?
160. Bir evi ya da salonu süslemekten hoşlanır mısınız?
161. Başkalarına dinletecek düzeyde bir müzik aleti alıyor musunuz?
162. Odanızı, yaptığınız resim veya el işleri ile süsler misiniz?
163. El sanatları ya da resim kurslarına gitmek ister inisiniz?
164. Yeni duyduğunuz bir müzik parçasını çalmaya veya söylemeye çalışır mısınız?
165. Gazete ve dergilerdeki edebiyat sütunlarını okur musunuz?
166. Okul kitaplığına gider ve kitap alır mısınız?
167. Dilbilgisi kurallarını öğrenip uygulayabiliyor musunuz?

168. Görüşlerinize karşı çıkıldığında bunu soğukkanlılıkla karşılar mısınız?
169. Açık havada çalışmaktan hoşlanır mısınız?
170. Gelecekte kendinizi çeşitli dillerin yapı ve özellikleri üzerinde çalışan bir araştırmacı olarak düşünebilir misiniz?”¹

¹ <http://banaz.meb.gov.tr/rehberlik/akd.benl.olc.kavr..doc> (20-01-2008)

Ek2:

“KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ

HAZIRLAYAN:

Prof. Dr. Yıldız KUZGUN

Cevap kâğıdında A “Hiç bir zaman”, B “Ara sıra”, C “Sık sık”, ve D “Her zaman” anlamına gelmektedir. Bazen de A “Hiç önemli değil”, B “Pek önemli değil”, C “Önemli”, D ise “Çok önemli” karşılığındadır. Kısaca, A bir tutumun, bir ilginin hiç olmadığına ya da en az düzeyde olduğuna, D ise en yoğun olduğuna işaret etmektedir.

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ SORULARI

1. Bir açının kaç derece olduğunu doğru bir biçimde tahmin edebiliyor musunuz?
2. Bir yazıyı hızlı bir biçimde söyleyebiliyor musunuz?
3. Kalemli düzgün bir biçimde söyleyebiliyor musunuz?
4. Sıfır, eşitlik, sonsuz gibi matematik kavramları kolaylıkla öğrenebildiniz mi?
5. Birbirine çok benzeyen karmaşık iki şekil arasındaki küçük farkı görebiliyor musunuz?
6. Bir problemin çözüm yolunu öğrendikten sonra benzer problemleri çözebiliyor musunuz?
7. Bir parçayı bir kere okuduktan sonra hemen özetleyebiliyor musunuz?
8. Sizin düzeyinizde bir matematik kitabından bir problemin çözüm yolunu kolaylıkla bulabiliyor musunuz?
9. Karmaşık bir geometrik şeklin sağa, sola, yukarıya ve aşağıya kaydırılması ile alacağı durumu göz önünde canlandırabilir misiniz?
10. Açınımı verilmiş bir geometrik cismin kapalı halini göz önünde canlandırabilir misiniz?
11. Kelime bilginiz, sözcük dağarcınız zengin midir?
12. Bir problemin çözümünü veren denklemi hemen kurabilir misiniz?
13. Öğrendiğiniz matematik kural ve ilkeleri fizik ve kimya dersinde karşılaştığınız problemlere uygulayabiliyor musunuz?
14. Matematik dersinde öğrendiğiniz ilkeleri ilk karşılaştığınız bir probleme uygulayıp çözümünü bulabiliyor musunuz?
15. Sık rastlanmayan türden bir geometrik cismin açınımını çizebilir misiniz?

16. Logaritma, sinüs gibi sembollerle yazılmış yazıları kolaylıkla okuyabiliyor musunuz?
17. Okuduğunuz bir parçada belirtilen fikirler arasında ilişki kurabiliyor musunuz?
18. Matematik bulmacaları çözer misiniz?
19. Karmaşık bir geometrik şeklin küçük bir parçasını bütünden soyutlayarak algılayabiliyor musunuz?
20. Bir problemin, size öğretilen çözüm yolundan farklı çözüm yollarını bulabiliyor musunuz?
21. Bir konuda edindiğiniz bilgileri, kendi sözcüklerimizle başkalarına aktarabiliyor musunuz?
22. Bir evin planına baktığınızda, evin yapılmış halini göz önünde canlandırabiliyor musunuz?
23. Bilginiz sembollerle yazılmış, ama daha önce hiç görmediğiniz bir matematik kitabını rahatlıkla okuyabiliyor musunuz?
24. Bir konuyu söz ve yazı ile anlatırken fikirleri doğru bir sıra ile verebiliyor musunuz?
25. Yabancı olduğu kapalı bir mekanda yönünüzü kolaylıkla bulabilir misiniz?
26. Bir yazıdaki fikir ve ifade hatalarını kolaylıkla görebiliyor musunuz?
27. Gelişi güzel parçalara ayrılmış bir şekli yeniden ve çabucak oluşturabiliyor musunuz?
28. Akıcı bir üslupla güzel yazı yazabiliyor musunuz?
29. Bir makinenin şemasına bakarak makineyi kurabilir misiniz?
30. Bir yazının ana ve yardımcı fikirlerini kolaylıkla bulabiliyor musunuz?
31. Başkalarına, kişisel sorunlarının çözümünde yardımcı olabiliyor musunuz?
32. El sanatları ya da resim kursuna gitmek ister misiniz?
33. İnanç ve düşüncelerinizi başkalarına kolaylıkla aktarılabilir mi?
34. Televizyondaki reklâmları eleştirir, daha iyi nasıl yapılabileceğini düşünür müsünüz?
35. Çeşitli kültürlerde çocuk yetiştirme yöntemlerini konulu bir konferansı dinlemek ister misiniz?
36. Ünlü yaşamlarının hayatlarını okur musunuz?

37. Her işinizi günü gününe yapar mısınız?
38. Mekanik bulmacalar çözer misiniz?
39. Evcil hayvanların hangi koşul ve ortamlarda daha iyi geliştirdiklerini inceler misiniz?
40. Gelecekte kendinizi bir laboratuarda araştırmacı olarak düşlediğiniz olur mu?
41. Müzik aletleri sergisini gezer misiniz?
42. Pazarlama ve satış yöntemlerini öğreten bir kursa devam etmek ister misiniz?
43. Pazarlama ve satış yöntemlerini öğreten bir kursa devam etmek ister misiniz?
44. Ünlü sanatçıların, ressamların hayatını inceler misiniz?
45. Söz ve davranışlarımızın başkaları üzerindeki etkisini öğrenmeye çalışır mısınız?
46. Yaşlılar yurdunda eğlence günleri düzenlemek ister misiniz?
47. Edebiyat ödülleri izler, ödül alan eserleri okur musunuz?
48. Ufak tefek besteler yapar mısınız?
49. Elektrikli oyuncakların nasıl işlediğini inceler misiniz?
50. Ailenin tarih boyunca değişimi konulu bir makaleyi okumaktan hoşlanır mısınız?
51. Tropikal çiçeklerin evlerde nasıl yetiştirileceği konulu bir konferansı dinlemeye gider misiniz?
52. Satranç oynar mısınız?
53. Evleri dolaşıp, bir ürünün tanıtımını yapmaktan hoşlanır mısınız?
54. Daktilo edilmiş bir yazının hatalarını düzeltmekten hoşlanır mısınız?
55. Şiir yazmayı hiç denediniz mi?
56. İnsan hakları konulu bir kompozisyon yazmak ister misiniz?
57. Her türlü araç ve gereç sağlansa bir radyo yapmayı dener misiniz?
58. Fizik, kimya ya da matematik alanında bir sorunla ilgili inceleme ya da proje yapar mısınız?
59. Bir çiftliğin yöneticisi olmayı düşünür müsünüz?
60. Çeşitli ülkelerin halka şarkılarını tanıtan program izler misiniz?
61. Konserleri, müzik programlarını izler misiniz?
62. Boş vakitlerinizde yoksul çocuklara parasız ders verir misiniz?

63. Sanat sohbetlerine katılır mısınız?
64. Tahta ve metalden ev eşyaları yapar mısınız?
65. Gazeteler için ilginç haberler derlemek ister misiniz?
66. Hikâye, deneme, anı yazmayı denediniz mi?
67. Bir iyin ince ayrıntıları ile uğraşır mısınız?
68. Tartışmalarda güçlü kanıtlar bularak görüşünüzü karşınızdakilere kabul ettirebilir misiniz?
69. Yaz aylarında bir dükkân ya da ticarethanede kendi isteğinizle çalıştınız mı?
70. Bir hastanede gönüllü olarak çalışmak ister misiniz?
71. Mimarlık ya da genel olarak sanat tarihi ile ilgili bir kitabı zevk duyarak okur musunuz?
72. Bir müzik aleti çalar mısınız?
73. Bahçede kaliteli meyve yetiştirmek ister misiniz?
74. Çeşitli hayvan ve bitkilerin yaşayışını inceler misiniz?
75. Çocukluğunuzda arkadaşlarınıza ciklet, çikolakta,bilye gibi şeyler sattınız mı?
76. Okulda münazaralara katılır mısınız?
77. Bir evi veya salonu süslemekten hoşlanır mısınız?
78. Başkalarına dinletilecek düzeyde bir müzik aleti çalabiliyor musunuz?
79. Felakete uğrayan insanlar için yardım kampanyalarına katılır mısınız?
80. Bir kamp veya pikniğe gittiğinizde, çevredeki hayvan ve bitkileri inceler misiniz?
81. Okul gazetesine yazı yazar mısınız?
82. Gittiğiniz bir kentte insanların adetlerini inceler misiniz?
83. Model uçak yapmaya çalışır mısınız?
84. Fizik ve kimya problemleri çözmekten zevk alır mısınız?
85. Çeşitli yazarların üslûp özelliklerini inceler misiniz?
86. Resim ya da elişleri yarışmalarına katılır mısınız?
87. Konuşurken çevrenizdeki insanların ilgisini çekebilir ve görüşlerinizi onlara kabul ettirebilir misiniz?
88. Müzik yarışmalarına katılır mısınız?
89. Ödevlerinizi zamanında, düzgün ve temiz bir biçimde yapar mısınız?
90. Okul kantinini ya da kooperatifini yönetmek ister misiniz?

91. Sakatlara beceri kazandırma kursunda gönüllü olarak çalışmak ister misiniz?
92. İşçilerin verimini artırıcı yöntemler konulu bir makaleyi okur musunuz?
93. Evde bozulan aletleri onarır mısınız?
94. Deniz dibindeki hayatı gösteren bir filmi ilgi ve dikkatle izler misiniz?
95. Yeni çiçek türleri yetiştirmeyi dener misiniz?
96. Bir makinenin (Örnek, elektrik motoru) evriminin gösteren bir sergiyi gezmek ister misiniz?
97. Türkiye'nin nüfus özelliklerini inceleyen bir araştırma ekibinde çalışmak ister misiniz?
98. Yaptığınız herhangi bir işin temiz ve düzenli olması için özen gösterir misiniz?
99. Gazetelerde edebiyat ve tiyatro eleştirilerini okur musunuz?
100. Sizin gibi düşünmeyen insanları ikna etmek için uzun tartışmalara girer misiniz?
101. Altın, hisse senedi ve tahvil satışları ile ilgili konuşmalara katılır mısınız?
102. Köy kadınlarına çocuk bakım yöntemlerini anlamak ister misiniz?
103. Müzik akımlarını izler misiniz?
104. Boş vakitlerinizde çiçek, nakış, resim, heykel, karikatür vb. yapar mısınız ?
105. Vahşi hayvanların hayvanat bahçesine uyumu konulu bir makaleyi okur musunuz?
106. Ünlü bilim adamlarının hayatını inceler misiniz?
107. Bir makinenin işlevini geliştirici yöntemler düşünür müsünüz?
108. Çevrenizdeki çeşitle makine ve cihazların bakımını yapar, onları bozmadan, iyi bir biçimde kullanır mısınız?
109. Mektupları, makbuzları, eski okul karnelerini vb. kağıtları saklar mısınız?
110. Gazetelerde karlı yatırım alanları ile ilgili haberleri izler misiniz?
111. Suçlu çocukları topluma kazandırma programında çalışmak ister misiniz?
112. Müzik dersleri alır mısınız ya da müzik dersini seçer misiniz?
113. Uzay araçlarının, roketlerinin evrimini gösteren bir sergiyi gezmek ister

misiniz?

114. Evde bir hayvan (kuş, balık, kedi vb.) besler, bakımını yapar mısınız?

115. Çatışmaları yatıştırmada arabuluculuk yapar mısınız?

116. Edebiyatçılarla yapılmış röportajları izler misiniz?

117. En son bilimsel buluşlarla ilgili bir makaleyi okur musunuz?

118. Çevrenizdeki insanların davranışlarının nedenlerini araştırır mısınız?

119. Edebiyat tartışmalarına katılır mısınız?

120. Sanat eserlerini inceler, özelliklerini anlamaya çalışır mısınız?

121. Yoksullara yardım derneklerinden birinde çalışmak ister misiniz?

122. İnsanların satın alma eğilimlerini inceler misiniz?

123. Çevrenizde hazır cevap bir insan olarak tanınır mısınız?

124. Saksıda çiçek yetiştirir misiniz?

125. Aldığınız her şeyin ya da yaptığınız her işin düzenli bir biçimde kaydını tutar mısınız?

126. Roman, hikâye, şiir okur musunuz?

127. Televizyonda ekonomi ile ilgili haberleri ve açık oturumları izler misiniz?

128. Güzel konuşma ve başkalarını ikna edebilme gücünü geliştirici kurslara katılır mısınız?

129. Bilimsel proje sergilerini gezer misiniz?

130. Havuzlarda balık üretme yöntemlerini gösteren bir filmi ilgi ile izler misiniz?

131. Meydana getirilen herhangi bir el işine estetik bir yön, bir güzellik vermeye çalışır mısınız?

132. Gözleri görmeyen bir kimseye kitap okur musunuz?

133. Yazılarınızı, notlarınızı konularına göre sınıflar ve dosyalar mısınız?

134. İnsanların duygularını ve eğilimlerini inceler misiniz?

135. Resim sergisini, sanat galerilerini gezer misiniz?

136. Ünlü bestecilerin hayatını inceler misiniz?

137. Kamuoyu araştırmaları yapan bir kurumda araştırmacı olarak çalışmak ister misiniz?

138. Alet ve makine desenleri çizebilir misiniz?

139. Gelir harcamalarınızın ayrıntılı olarak hesabını tutar mısınız?

140. Kendinizi genellikle mutlu ve rahat hisseder misiniz?

141. Ünlü düşünürlerin ve toplum liderlerinin hayatlarını inceler misiniz?
142. Grup halinde yapılan işleri bireysel işlere tercih eder misiniz?
143. Bir iş yaparken ya da bir geziye çıktığınızda, önceden yaptığınız planın dışına çıkmak durumunda kalmak sizi rahatsız eder mi?
144. Alanınızda üstün başarı göstererek adınızı herkese duyurmak sizce önemli midir?
145. “İnsan gönlü neyi çekerse onu yapılmalıdır. Zevki erteleyerek kendini çalışmaya insan yaşamayı unutabilir” diye düşünür müsünüz?
146. Bir salona girdiğinizde bütün başların size çevrilmesi ve sizden bahsedebilmesi hoşunuza gider mi?
147. Başkaları ile işbirliği halinde çalışmakla daha iyi bir iş ortaya koyma imkanı bulacağınıza inanır mısınız?
148. Bir işin her yönünü kendiniz yaparak ya da yapılmasını planlayarak işin tümüne hakim olmaktan hoşlanır mısınız?
149. Kendinizi yetenekli gördüğünüz herhangi bir alanda yarışmalara katılır mısınız?
150. Öğrendiğiniz bir şeyi uygulamaya kalktığınızda, kendinizden bazı yenilikler katar mısınız?
151. Bir konuda başkalarının ne düşündüğünü veya bir işi nasıl yaptığını bilmeye önem verir misiniz?
152. Bir işe girince on ya da yirmi yıl sonra nereye geleceğinizi şimdiden bilmeye önem verir misiniz?
153. Yemeklerinizi hep belli saatlerde ve alıştığınız şekilde yemekten hoşlanır mısınız?
154. Bir işe başlamadan önce bütün ayrıntıları önceden planlar ve planlanan işleri aynen uygular mısınız?
155. Mesleğinizin yenilikler yapmaya olanak verecek bir meslek olması sizce önemli midir?
156. Hayal gücünüz zengin midir?
157. Mutlaka yüksek puanla öğrenci alan bir kurumda yükseköğrenim görmeniz gerektiğine inanıyor musunuz?
158. Kendi başınıza karar vermekte güçlük çeker misiniz?
159. Çevrenizde gördüğünüz sorunlara kimsenin bulamadığı değişik ve geçerli ve çözüm yolları arar mısınız?

160. Sırf kendinizi gösterme için toplantılarda söz alır mısınız?
161. Okula ya da işe belli saatlerde gitmekten ve yine belli saatlerde eve dönmekten hoşlanır mısınız?
162. Yeni şeyleri merak eder ve onları denemeye girişir misiniz?
163. Kazancı az da olsa işsiz kalma tehlikesi olmayan bir mesleği tercih eder misiniz?
164. Grup çalışmalarında ya da oyunlarında başkalarının görüş ve kararına güvenir misiniz?
165. Bir tartışmada çok değişik ve ilginç fikirler ileri sürer misiniz?
166. “Azıcık aşım kaygısız başım” özdeyişini ilke olarak benimser misiniz?
167. Yetenekli insanların bir yer edinmek için yarıştığı bir ortamda çalışmak ister misiniz?
168. Yüксеle bilmeniz ve adınızı duyabilmeniz için öncelikle iyi bir kazanç elde etmeniz gerektiğini düşünür müsünüz?
169. Tanınmış kimse olmak sizin için çok önemli midir?
170. Daima kendinizi aşmak, yaptığınız bir işi bir öncekinden daha iyi yapmak için çaba harcar mısınız?
171. Sizden daha büyük ve tecrübeli insanların görüşlerini almaya önem verir misiniz?
172. Toplumda iyi bir yer edinebilmek için her fırsattan yararlanmaya çalışır mısınız?
173. Hep aynı şekilde yapılan işler sizi sıkar mı?
174. Bir insanın bütün isteklerini para ile edilebileceğine inanır mısınız?
175. Gruplara önderlik, toplantılara başkanlık eder misiniz?
176. Başkaları kadar iyi yapamadığınız bir işi bırakıp başka işlere yönelmektense, onun üzerine düşüp başarıncaya kadar uğraşır mısınız?
177. Girdiğiniz il işte emekli oluncaya kadar çalışmayı düşünür müsünüz?
178. Yarışmaların insanlarda yaratıcı güçleri harekete geçirdiğine inanır mısınız?
179. Kazanç ve başarının, tehlikeyi göze alabilen insanların hakkı olduğuna inanır mısınız?
180. Bir girişimde bulunmadan önce sonucun iyi olacağı yolunda kesin güvence arar mısınız?
181. Gireceğiniz mesleğin, adınızı duyurmanıza olanak verecek bir meslek

olmasına çok önem verir misiniz?

182. Bir kimsenin çevresinde saygın kazanmasında kazancının önemli bir faktör olduğunu inanır mısınız?

183. Bulunduğunuz sosyal ve ekonomik durumdan daha iyi bir duruma geçmek sizin için önemli midir?

184. Bir iş yaparken çevrenizde danışabileceğiniz ve yardım alabileceğiniz insanlar olmasını ister misiniz?

185. Zeki, bilgili ve üstün nitelikli kimselerle arkadaşlık ederek gelişeceğinize inanır mısınız?

186. İhtiyaçlarınızı sınırlı tutarak kendinize yetecek düzeyde bir gelirle mutlu olabileceğinize inanır mısınız?

187. Seçtiğiniz meslekte gelişmek ve ilerlemek sizce önemli midir?

188. Günlerinizin birbirine benzemesi sizi rahatsız eder mi?

189. Her işi ciddiye alır mısınız?

190. Seçeceğiniz mesleğin iyi gelir sağlayan bir meslek olması sizce önemli midir?

191. Belli bir amacı gerçekleştirmek için insanları bir araya getirebilir misiniz?

192. İnsanların görev ve sorumluluklarını belirleyip çalışmalarını denetleyebilir misiniz?

193. Yaptığınız işleri başkalarının ile karşılaştırır, eksiklerinizi gidererek herkesten daha iyi işler yapmaya çalışır mısınız?

194. Grup içinde en son kararı veren kişi olabiliyor musunuz?

195. Kazancı yüksek mesleklerin aynı zamanda itibarlı meslekler olduklarını düşünür müsünüz?

196. Çok par kazanmak, zengin olmak sizin için hayatta önemli bir hedef midir?

197. Değişik yerlerde yemek, daha önce hiç yemediğiniz yemekleri denemek ister misiniz?

198. Gelişmenizin ve ilerlemenizin, yeteneklerine uygun bir mesleğe girmekle mümkün olabileceği görüşünde misiniz?

199. Önemli sorumluluklar gerektiren görevleri istekle üstlenir misiniz?

200. Grup çalışmalarında ya da oyunlarında sizin görüş ve kararınızın uygulanması sizce önemli midir?

201. Yeni şeyleri denemekle geliyeceğinize inanır mısınız?
202. Bir iş yerinde karar veren ve sorumluluk taşıyan bir kişi olmak ister misiniz?
203. Nükte, espri yapar mısınız?
204. Hangi alanlarda yetenekli olduğunuzu düşünür müsünüz?
205. Yeni insanlar tanımaktan hoşlanır mısınız?
206. Konuşurken çevrenizdeki insanların ilgisini çekebilir, görüşlerinizi ve kararınızı onlara kabul ettirebilir misiniz?
207. Yaşama biçiminizde zaman zaman değışiklik yapabilme olanakları arar mısınız?
208. Daha çok gelir elde etme umudu ile sık sık iş değıştirmeyi göze alır mısınız?
209. Mesleğinizin ilginç ve hareketli bir yaşam sağlayan bir meslek olması sizce önemli midir?
210. Her zaman belli işleri yapmak, belli yerlere gitmek sizi sıkar mı?
211. Olur olmaz şeyler için kaygılanır ve üzölür müsünüz?
212. Çevrenizde daima yenilikler getiren yaratıcı bir kişi olarak tanınır mısınız?
213. Hangi alanlarda daha çok kazanç elde edebileceğinizi araştırır mısınız?
214. Mesleğinizde ilerlemek, varabileceğiniz en son noktaya erişmek için bütün gücünüzle çalışmayı planlıyor musunuz?
215. Mesleğinizde ilerlemek, varabileceğiniz en son noktaya erişmek için bütün gücünüzle çalışmayı planlıyor musunuz?
216. Daima başka insanlardan daha iyi olmak için çalışıyor musunuz?
217. Üzerinize aldığınız bir işi dikkatle ve titizlikle yapmaya çalışır mısınız?
218. Planlı ve düzenli bir yaşam sürmekle mutlu olabileceğinize inanır mısınız?
219. Bir yarışmayı kaybedince, kendinizi geliştirip yeni bir yarışmaya girer misiniz?
220. Toplumda adınızı, duyurmak ve itibarlı bir yer edinmek için her fırsattan yararlanmaya çalışır mısınız?
221. Bir mesleği incelerken öncelikle kazanç durumu hakkında bilgi edinmeye önem verir misiniz?
222. Hayatta her öğrenilen becerinin, hemen değilse bile, günün birinde

kişinin meslek başarısını arttıracığınıza inanır mısınız?

223. Yüksek mevki sahibi kimselerin yaşama biçimlerini ve değerlerini benimsemeye çalışır mısınız?

224. Vaktinizi boş geçirmemeye, yeteneklerinizi geliştirici her türlü öğrenme fırsatını değerlendirmeye çalışır mısınız?

225. Toplumsal düzeyi ne olursa olsun, yaptığınız işte usta bir kişi olmak sizin için önemli midir?

226. Çalışırken sorumluluğu iş arkadaşları ile paylaşmak size rahatlık verir mi?

227. Toplumda itibar görebilmeniz için itibarlı bir meslek sahibi olmanız gerektiğine inanır mısınız?

228. Piyangodan yüklü bir para çıksa yine de bir meslek edinmek için uğraşır mısınız?

229. Yetenekli olduğunuz bir alanda, işleri başkalarının söylediği biçimde ya da alışıldığı gibi yapmak zorunda olmak sizi sıkar mı?

230. Size göre meslek, yetenekleri kullanma yolu mudur?”¹

¹ <http://www.yenidownload.com/program.asp?id=13316> (20.04.2008)

Ek3:

Ek4:

Ek5: